

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

RITA ARLOVSKAJA

BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS KONVENCIJOS
ĮGYVENDINIMŲ VERTINIMAS LIETUVOJE
Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Prof. dr. P. Mierauskas

VILNIUS

2016

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS KONVENCIJOS
ĮGYVENDINIMŲ VERTINIMAS LIETUVOJE

Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo programos magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L22005

Vadovas

Prof. dr. P. Mierauskas

2016

Recenzentas

2016

Atliko

stud. Rita Arlovskaja

2016

Vilnius

2016

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	6
PRIEDŲ SĄRAŠAS	7
ĮVADAS.....	8
1. GAMTOSAUGINIŲ TARPTAUTINIŲ SUSITARIMŲ IR STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ APŽVALGA	11
1.1. Biologinės įvairovės konvencijos apibūdinimas	11
1.2. Ramsaro konvencijos apžvalga	15
1.3. Regioninių gamtosauginių konvencijų charakterizavimas.....	18
1.3.1. Berno konvencijos peržiūra.....	18
1.3.2. Helsinkio konvencija.....	20
1.4. Europos strateginių gamtosauginių dokumentų apžvalga.....	24
1.4.1 ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.	24
1.4.2. Europos Sąjungos paukščių ir buveinių direktyvos	27
2. LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTŲ IR STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS SRITYJE ANALIZĖ	31
2.1. Svarbiausių teisės aktų apžvalga	31
2.2. Lietuvos Respublikos strateginių dokumentų biologinės įvairovės srityje apžvalga.....	37
2.2.1. Biologinės įvairovės strategija ir veikslių planas 1997 m.	38
2.2.2. Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007 – 2013 metų programa.....	39
2.2.3. Darnaus vystymosi strategija 2009 m. biologinės įvairovės srityje.....	40
2.2.4. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“	43
3. BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO PASIEKIMAI LIETUVOJE ...	47
3. 1. Dabartinės padėties analizė	47
3.2. Aktualūs ateities tikslai ir uždaviniai	51
4. BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMO VERTINIMAS	56

4.1. Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo stiprybių, silpnybių, galimybių, grėsmių (SSGG) analizė.....	56
4.2. Ekspertų požiūrio į biologinės įvairovės apsaugą Lietuvoje, įgyvendinant Biologinės įvairovės konvenciją, analizė	58
IŠVADOS.....	73
PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	74
BIBLIOGRAFIJOS ŠALTINIAI	75
SANTRAUKA	81
SUMMARY	82
PRIEDAI.....	83

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Durpynų ir pelkių plotai Lietuvoje

2 lentelė. Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojantys pagrindiniai įstatymai

3 lentelė. Numatytų veiksmų planas

4 lentelė. Trečio prioriteto „Ekonominiam augimui palanki aplinka“ tikslai ir uždaviniai

5 lentelė. Biologinės įvairovės ir saugomų teritorijų sritys ekspertų charakteristika

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Lietuvos durpynai

2 pav. Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo priemonių 2010–2015 metų planas¹

3 pav. ES biologinės įvairovės strategijos prielaidos ir formavimosi etapai

4 pav. Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007-2013 m. programos svarbiausių prioritetų grupės

5 pav. Trijų „sumanumų“ (visuomenės, ekonomikos ir valdymo) dermė

6 pav. Ekspertų informacija dėl bioįvairovės apsaugos efektyvinimo

¹ <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.6A9CD5B2C9D5> .

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. **Ekspertų nuomonė, kodėl svarbu siekti efektyviai įgyvendinti Biologinės įvairovės konvenciją?**
- 2 priedas. **Kokybinio tyrimo duomenys**

IVADAS

Temos aktualumas. Biologinę įvairovę sudaro gyvų organizmų rūšių ir jų genetinių atmainų bei jų buveinių visuma, susiformavusi per milijonus metų. Per visą Žemės istoriją biologinė įvairovė nuolat kito. Įvairovės pokyčiai, t. y. vienu rūšių išnykimas, kitų atsiradimas, yra natūralus evoliucinis procesas.

Ne viena rūšis tiesiogiai ar netiesiogiai buvo išnaikintos dėl netinkamo žmonių elgesio. Pasaulyje šimtai augalų ir gyvūnų rūšių išnyko, kitos ties išnykimo riba. Kiekvienos rūšies išnykimas yra neįkainojami nuostoliai gamtai. Apie rūšių išnykimo mastus ir tempus literatūroje galima rasti įvairiausių duomenų. Daugelis jų gąsdinantys: per metus, per parą, per valandą kažkiek rūšių išnyksta. Pvz., A. Gilpin teigia: „*tik tropiniuose miškuose, kaip nustatė biologai, per valandą išnyksta 3 rūšys*“². Kaip žinia, tropiniuose miškuose – didžiausia pasaulio biologinė įvairovė.

Pastaruoju metu biologinė įvairovė skurdėja dėl žmogaus ūkinės veiklos. Tikslus gyvų organizmų rūšių skaičius nėra žinomas. Apytiksliai vertinant, Žemėje gyvena apie 1,4 – 1,8 mln. organizmų rūšių. Paskutiniaisiais dešimtmečiais rūšių nykimu ir biologinės įvairovės skurdinimu susidomėjo ne tik mokslininkai, bet ir visuomenė bei politikai. Imta siekti darnaus vystymosi. Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos buvo suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 metais. Konceptijos pagrindą sudaro trys komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis. Šiame susitikime buvo pasirašyta ir Biologinės įvairovės konvencija, kurią Lietuva patvirtino 1995 m. liepos 3 d. Konvencijoje skelbiama, kad išsaugoti biologinę įvairovę yra visos žmonijos pareiga, o kiekviena valstybė yra tiesiogiai atsakinga už jos teritorijoje esamų rūšių ir buveinių apsaugą. Kitas labai svarbus dokumentas 1992 metais Niujorke priimtas – Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija, kurioje deklaruojama, jog žemės klimato kaita ir jos neigiamos pasekmės yra bendras visos žmonijos rūpestis, suvokdami šiltnamio efektą sukeliančių dujų sausumos ir jūrų ekosistemose svarbą. Klimato kaita kelia grėsmę gyvybiškai svarbioms ekosistemos paslaugoms, pavyzdžiui, žmonių aprūpinimui švariu vandeniu ir derlingomis žemėmis, nuo kurių priklauso tiek gyvenimo kokybė, tiek ekonomika. Mes nežinome, kokį tiksliai poveikį klimato kaita turės biologinei įvairovei. Tačiau mes tikrai žinome, kad reikia kovoti vienu metu ir su biologinės įvairovės nykimu, ir su klimato kaita, jei mes ketiname apsaugoti savo aplinką. Ekosistemos paslaugoms, kurios šiuo metu padeda stabdyti klimato kaitą, pavyzdžiui, žemė, vandenynai ir miškai sugeria CO₂ iš atmosferos, yra iškilęs didelis pavojus.

Biologinės įvairovės problemos tampa ne vien mokslinių ar politinių diskusijų objektu, tačiau skatina išsamius mokslinius tyrimus. XXI a. tampa svarbu parodyti ir išryškinti biologinės įvairovės svarbą/aktualumą, pasaulines ir nacionalines jos apsaugos galimybes ir problemas. Turime

² Gilpin, Alan. *Environmental economics: a critical overview*. Vol. 1. Chischester: Wiley, 2000.

rasti pačius efektyviausius sprendimus, kad sustabdytume biologinės įvairovės nykimą, nuo kurios egzistavimo priklauso ir mūsų gyvenimo kokybė. Lietuvos indėlių, saugant biologinę įvairovę tarptautiniu mastu, galima įvertinti atsižvelgiant į tai, kaip mūsų šalis įgyvendina šią konvenciją.

Temos mokslinis kontekstas. Žymus amerikiečių mokslininkas E.O. Wilson, žinomas, kaip biologinės įvairovės tėvas. Biologinė įvairovė pagal E.O. Wilson yra apibrėžiama kaip paveldimumu pagrįstas kintamumas, apimantis visus organizacinius lygius – vienos populiacijos ar rūšies genų iki rūšių, sudarančių visą ar dalį bendrijos, ir galiausiai iki bendrijų, kurios sudaro gyvąją įvairių pasaulio ekosistemų dalį (Wilson 1997, 1-7). Tokiu būdu gyvybės įvairovė gali būti suskirstyta į tris lygius: genetinę įvairovę; organizmų įvairovę ir ekosistemų įvairovę³.

Lietuvoje jau nuo gilios senovės vyravo pagarbus elgesys su aplinka, biologine įvairove bei ekosistemomis. Apie tai liudija įvairių kultinių šventųjų giraičių, šventųjų medžių, kitų gamtos objektų, reiškinių garbinimas. Feodaliniu laikotarpiu, kuomet didėjo dėmesys privačios nuosavybės apsaugai, taip pat buvo stiprinama gamtos išteklių, ypač susijusių su medžiokle, apsauga. Pirmosios specialiosios saugomos teritorijos, kuriose buvo pradėtas taikyti rezervatinis režimas, buvo įkurtos praėjusio šimtmečio ketvirtojo dešimtmečio antroje pusėje. Tai buvo Žuvinto, Kiauneliškio ir Kamšos gamtiniai rezervatai (Lazdinis ir kt. 2012, 19).

Pirmasis reikšmingesnis sąlytis su aplinkosauga Lietuvoje buvo 1529 m. pirmasis Lietuvos Statutas. Tai įstatymų sąvadas, kuriame buvo nustatomos didelės baudos už neteisėtą medžioklę, žvejybą. Draudžiama naikinti laukinius žvėris svetimoje girioje, neteisėtai kirsti miškus.

Ilgainiui Lietuvoje žmogaus ir gamtos santykiai apsiribojo tik medžiokle ir žūkle. Tuo metu Lietuvos aplinkos apsaugos problema nebuvo tokia opi, kaip dabar. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, ypatingai centralizuota ir siaurai diferencijuota pagal žinybas (miškai, vandenys) aplinkos valdymo sistema buvo mažai veiksminga. Aplinkos apsauga nebuvo prioritetinga. Iki 1990 m. neturint valstybinio savarankiškumo Lietuvai nebuvo galimybės artimiau bendradarbiauti su užsienio valstybėmis, o informacija apie aplinkos būklę (oro, vandens, dirvožemio taršą) buvo kone valstybine paslaptimi laikomos. Lietuvai atgavus nepriklausomybę 1990 m. ir prasidėjus politinėms ir ekonominėms permainoms, sustiprėjo dėmesys aplinkos apsaugai. Aplinkos apsauga tampa svarbia sritimi (Vaišnoras 2011, 22).

Tyrimo objektas. Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje.

Probleminis klausimas. Kodėl svarbu siekti efektyviai įgyvendinti Biologinės įvairovės konvenciją?

Darbo tikslas. Išanalizuoti ir įvertinti Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje efektyvumą.

³ Reaka-Kudla, Marjorie L., Don E. Wilson, and Edward O. Wilson, eds. *Biodiversity II: understanding and protecting our biological resources*. Vol. 2. Joseph Henry Press, 1997.

Darbo uždaviniai:

1. išnagrinėti bendruosius biologinės įvairovės apsaugos srities tarptautinių konvencijų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo principus;
2. išnagrinėti Lietuvos Respublikos teisės aktus ir strateginius dokumentus biologinės įvairovės srityje;
3. išanalizuoti Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje;
4. įvertinti Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo efektyvumą.

Hipotezė. Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje yra iš dalies.

Tyrimo strategija. Aprašant darbą, bus naudojama kokybiniai tyrimo metodai – teisės aktų ir kitų dokumentų analizė, apibendrinimas, empirinis tyrimo metodas – ekspertų interviu.

Tyrimo metodai. Mokslinės literatūros analizė, teisės aktų analizė, dokumentų analizė, apibendrinimo, kokybinio tyrimo metodas – ekspertų interviu.

1. GAMTOSAUGINIŲ TARPTAUTINIŲ SUSITARIMŲ IR STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ APŽVALGA

1.1. Biologinės įvairovės konvencijos apibūdinimas

Biologinės įvairovės, ypač faunos, mažėjimas, atskirų rūšių ar populiacijų gausos sumažėjimas iškėlė biologinės įvairovės išsaugojimo problemą. Praeityje biologinės įvairovės apsauga buvo orientuota į nykstančių ar retų rūšių apsaugą, tik vėliau susirūpinta ir jų buveinių (biotopų, ekosistemų) apsauga. Buvo pradėta formuoti įstatyminė bazė, kuriami išteklių naudojimo reglamentai, formuojama visuomenės sąmonė. Praėjusiame šimtmeetyje visos planetos mastu įvyko daug pokyčių, prie kurių per tūkstančius metų susiformavę biologinės įvairovės kompleksai nespėja prisitaikyti – tai urbanizacija, intensyvi antropologinė žmonių veikla, didėjantis užterštumas, klimato kaita. Šie ir kiti veiksniai - tai tik keletas priežasčių, dėl kurių kyla grėsmė biologinei įvairovei ir dalis tos įvairovės negrįžtamai menksta. Tuo būdu pradėjo formuotis naujas požiūris į biologinę įvairovę. Visų pirma, buvo traktuota kaip natūralus, teikiantis žmonijai tiesioginę naudą – tai maistas, žaliavos, vaistai, poilsio sąlygos. Vėliau suvokta netiesioginė – aplinkos kokybės palaikymas, pažintinė funkcija ir galiausiai, trečia, potenciali nauda – tai gamtos paveldas ateinančioms kartoms. Biologinė įvairovė dabartiniu supratimu – tai natūralių išteklių naudojimo bei aplinkosaugos teisinių, biologinių, ekonominių ir techninių priemonių visuma.

Gyventojų skaičiaus didėjimas, natūralių išteklių vartojimo ir poveikio aplinkai didėjimas kelia naujus reikalavimus biologinės įvairovės išsaugojimui. Tikslingai ir kryptingai formuoti įstatyminę bazę, kurti saugomų teritorijų tinklą bei vykdyti kitas biologinės įvairovės išsaugojimo priemones reikalinga numatyti ir prognozuoti gamtoje ir visuomenėje vykstančius procesus, parengti strategines nuostatas bei jos įgyvendinimo būdus.

Aplinką saugoti svarbu ne tik nacionaliniu, regioniniu, bet ir pasauliniu mastu, kadangi aplinkos problemos neturi tarpvalstybinių sienų. Antrinant, kad aplinkos problemos peržengia valstybių sienas ir spartus tarptautinės visuomenės ekologinio švietimo svarbos suvokimas, buvo tas impulsas, jog aplinkos problemoms spręsti reikalingi tarptautinio lygio veiksmai ir priemonės. Tad tam buvo priimtos tarpvalstybinės sutartys, susitarimai, konvencijos, protokolai, siekiantys reguliuoti ir kontroliuoti biologinės įvairovės nykimą/mažėjimą, jūrų ir vandenynų teršimą, klimato kaitos pokyčius. Tad konvencijos – tai tarptautinės sutartys, pvz., aplinkos apsaugos srityje – Biologinės įvairovės konvencija – tai tarptautiniai susitarimai aplinkos apsaugos klausimais.

Reikšmingas įvykis vyko 1992 metais Rio de Žaneiro (Brazilija) viršūnių susitikime. Susitikimo metu buvo pasirašyta Jungtinių Tautų Biologinės įvairovės konvencija, kuria siekiama

apsaugoti biologinę įvairovę ir užtikrinti darnų jos naudojimą. Konvencijos tikslas – apsaugoti gyvūnų ir augalų rūšis nuo išnykimo ir apsaugoti jų buveines.

Jungtinių Tautų Biologinės įvairovės konvencijos reguliuojamos sritys:

1. Biologinės įvairovės apsaugos (*in-situ* ir *ex-situ*) užtikrinimas.

Uždaviniai:

- parengti ir įgyvendinti saugomų teritorijų steigimo ir tvarkymo principus bei sukurti sistemą galinčią išsaugoti biologinę įvairovę;
- užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą ir tinkamą naudojimą ne saugomose teritorijose;
- restauruoti degraduojančias ekosistemas ir atstatyti (re-habilituoti) nykstančias rūšis;
- sukurti ir įgyvendinti priemones, leidžiančias kontroliuoti ir valdyti ir invazinių rūšių patekimą ir buvimą natūralioje aplinkoje;
- sukurti priemones ir procedūras planų, programų ir projektų bei politikos neigiamo poveikio biologinei įvairovei sustabdyti, vertinti, užtikrinant visuomenės dalyvavimą jame;
- sukurti ir įgyvendinti vietinių nykstančių rūšių veisimo ir atstatymo (re-habilitavimo) bei re-introdukavimo priemonių sistemą;
- valdyti biologinių išteklių rinkimą tikslu juos laikyti ar veisti nelaisvėje.

2. Subalansuotas biologinės įvairovės komponentų naudojimas.

Uždaviniai:

- sukurti priemonių sistemą subalansuotam biologinių išteklių naudojimui;
- skatinti visuomenę didinti ir naudoti biologinius išteklius tradiciniais būdais, bei atstatyti išteklius tose vietose, kur jie sunaikinti;
- skatinti bendradarbiavimą tarp valstybinių ir privačių institucijų biologinių išteklių naudojimo srityje;
- sukurti priemones mažinančias neigiamą poveikį biologiniams ištekliams.

3. Tinkamas genetinių išteklių naudojimas ir prieinamumo užtikrinimas.

Uždaviniai:

- sukurti nacionalinę teisinę ir administracinę genetinių išteklių naudojimo ir kontrolės priemonių sistemą;
- užtikrinti priejimą (pasiekiamumą) ir tiekti abipusiu susitarimu genetinius išteklius kitoms šalims Konvencijos numatytiems tikslams įgyvendinti;
- atlikti mokslinius tyrimus genetinių išteklių srityje ir vystyti bendradarbiavimą tarp Konvencijos šalių;

4. Modifikuotų organizmų kontrolė, biotechnologijų valdymas bei jų pasiekiamumo užtikrinimas.

Uždaviniai:

- sukurti teises ir administracines priemones įgalinčias kurti, valdyti ir perduoti biotechnologijas bei išsaugoti technologijų autorines teises;
- užtikrinti, kad biotechnologijų pasiekiamumas ir perdavimas atitiktų Konvencijos biologinės įvairovės apsaugos, subalansuoto naudojimo tikslus ir nebūtų žymaus neigiamo poveikio aplinkai;
- tiekti informaciją apie modifikuotų organizmų naudojimą, jų saugumą bei galimą neigiamą poveikį aplinkai toms šalims, į kurias jie buvo įvežti bei užtikrinti galimą patekimą į gamtinę aplinką.

Ratifikavus Biologinės įvairovės konvenciją 1995 m. liepos 3 d., Lietuva įsipareigojo įgyvendinti ir jos reikalavimus – parengti šalies biologinės įvairovės studiją, strategiją ir veiksmų planą (LRAAM, 1997). 1996 metais, Pasaulio bankui pasiūlius finansinę paramą, Aplinkos ministerijos iniciatyva pradėtas Biologinės įvairovės strategijos rengimas. Tikslas buvo sudaryti prielaidas rūšių ir ekosistemų išsaugojimui, padėti pagrindus subalansuotam biologinės ir kraštovaizdžio įvairovės naudojimui ir valdymui bei jos apsaugos priemonių integravimui į ūkio šakų plėtojimo programas. Deja, tokia išsami studija, apimanti visas biologinės įvairovės ir situacijos sritis dar nėra parengta, nors atskiruose leidiniuose sukaupta reikšminga informacija. Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija, parengta 20-ties m. laikotarpiui, patvirtinta aplinkos apsaugos ministro ir žemės ir miškų ūkio ministro įsakymu 1998 m. Dokumente numatyti veiksmai 1998–2002 m. laikotarpiui. Rengiant Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją (2003 m.), į ją buvo integruotos svarbiausios kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės srities strateginės nuostatos.

Lietuva nuolat prisijungia prie naujų tarptautinio lygio susitarimų, kaip pvz., Biologinės įvairovės konvencijos Kartachenos biosaugos protokolas pasirašytas 2000 m. gegužės 24 d. Nairobyje (Kenija), įsigaliojo 2003 m. rugsėjo 11 d. ratifikavus 50-tai šaliai. Šiandien Protokolas yra viena iš sparčiausiai augančių Jungtinių Tautų tarptautinių sutarčių. Ją ratifikavo jau daugiau nei 180 pasaulio šalių.

Šiuolaikiniame technologijų pasaulyje atsirandančioms naujoms mokslo šakoms Lietuva laikoma viena pažangiausių valstybių. Rio de Žaneiro Aplinkos ir plėtros deklaracija pripažino, kad šiuolaikinė biotechnologija, jeigu ji plėtojama ir taikoma laikantis tinkamų aplinkos apsaugos ir žmogaus sveikatos apsaugos priemonių, suteikia dideles galimybes žmonių gerovei kelti.

Kartachenos biosaugos protokolo tikslas – prisidėti prie gyvųjų modifikuotų organizmų, atsirandančių taikant šiuolaikinę biotechnologiją ir galinčių daryti neigiamą poveikį biologinės

įvairovės išsaugojimui ir tausiam jos naudojimui, atitinkamo apsaugos lygmens užtikrinimo. Protokolo šalys taip pat įsipareigoja siekti gyvųjų modifikuotų organizmų saugaus perdavimo, apdirbimo ir naudojimo. Lietuva ratifikavusi Kartachenos biosaugos protokolą 2003 m. užtikrina šios tarptautinės sutarties įgyvendinimą nacionaliniu lygiu. Vadovaujantis priimtu Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatymu GMO valstybinį valdymą Lietuvoje vykdo Aplinkos ministerija kartu su suinteresuotomis institucijomis: Žemės ūkio ministerija, Sveikatos apsaugos ministerija ir Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba.

Kartachenos biosaugos protokolo papildomas Nagojos ir Kvala Lampūro protokolas dėl atsakomybės ir žalos atlyginimo yra tarptautinė sutartis, 2010 m. spalio 29 d. patvirtinta konvencijos šalių („Nagojos protokolas“). Šiuo Papildomu protokolu siekiama prisidėti prie biologinės įvairovės išsaugojimo ir tausaus jos naudojimo, taip pat numatant grėsmes žmogaus sveikatai, juo nustatant tarptautines taisykles ir procedūras su gyvaisiais modifikuotais organizmais susijusios atsakomybės ir žalos atlyginimo.

Lietuvoje be pagrindinio Genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo⁴, kuris reglamentuoja veiklos sritis susijusias su genetiškai modifikuotais mikroorganizmais ir organizmais bei genetiškai modifikuotais produktais, sritis, jame numatytas valstybinis valdymas ir reguliavimas. Kiti LR teisės aktai, į kuriuos perkelti Europos Sąjungos direktyvų reikalavimai dėl genetiškai modifikuotų organizmų, kaip antai Augalų sėklininkystės įstatymas⁵, numato, kad ant genetiškai modifikuotų augalų veislių dauginamosios medžiagos pakuočių būtų nurodytas užrašas – GMO (Įstatymo 10 str. 4 d.). O Lietuvos miško sėklinės bazės sąvado tvarkymo nuostatuose⁶ nurodoma, kad sąvado duomenys yra nuoroda, ar objektas yra genetiškai modifikuotas. Atitinkamai yra reglamentuojama tvarka visuomenės informuotumo ir dalyvavimo, išduodant leidimus GMO ir jų naudojimo tvarkos Aplinkos ministro 2003 m. birželio mėn. 11 d. įsakymu Nr. 299 „Dėl visuomenės informuotumo ir dalyvavimo, išduodant leidimus GMO ir GMP taikymui tvarkos“⁷.

Atsižvelgiant į Biologinės įvairovės konvencijos Kartachenos biosaugos protokolą ir direktyvą 2001/18/EB, reglamentuojanti GMO išleidimo į aplinką tvarką, Aplinkos ministro 2004 m. spalio 18 d. įsakymu Nr. D1-542 patvirtintas „GMO duomenų bazės tvarkos aprašas“⁸, kuris reglamentuoja GMO duomenų bazės paskirtį, tvarkymą, duomenis, jų registravimą, naudojimą, saugą, duomenų bazės reorganizavimą ir likvidavimą Lietuvos Respublikoje, duomenų perdavimą į užsienio valstybes. Nacionalinė GMO duomenų bazė – tai duomenų bei kitos informacijos apie genetiškai modifikuotus organizmus rinkinys, kuris kaupiamas, tvarkomas ir saugomas Aplinkos ministerijos kompiuterinėse laikmenose.

⁴ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.10BD9188E48C>.

⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A09C2B9A60F3>.

⁶ <https://e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.19FC9EE2B4BD&lang=lt>.

⁷ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E812AA7CB11>.

⁸ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B917D76DD37>.

Genetiniai ištekliai aprėpia tiek gamtinių, tiek auginamų arba prijaukintų rūšių genofondą ir vaidina svarbų vaidmenį daugelyje ekonomikos sektorių, įskaitant maisto gamybą, miškininkystę, taip pat vaistų, kosmetikos, biotechnologijų ir biotechnologijomis pagrįstų energijos šaltinių kūrimą. Genetiniai ištekliai svarbūs, siekiant atkurti pažeistas ekosistemas ir apsaugoti nykstančias rūšis.

1.2. Ramsaro konvencijos apžvalga

Kita labai svarbi Tarptautinės svarbos šlapžemių konvencija (Ramsaro konvencija) buvo pasirašyta 1971 metais Ramsare (Iranas), Lietuvoje ratifikuota 1993 m. birželio 10 d. Konvencijos tikslas – saugoti ir atsakingai stabdyti įvairių tipų pelkių nykimą. Kiekviena šalis įsipareigoja savo teritorijoje įsteigti bent po vieną gamtinę teritoriją, kurioje būtų saugomos pelkės, ir kuri galėtų būti įrašyta į tarptautinės svarbos pelkių sąrašus. Jei atsitiktų taip, kad tokią pelkę išbraukus iš nacionalinio saugomų gamtinių teritorijų sąrašo, tokiu atveju ta šalis turi tai kompensuoti, įsteigdamą kitą atitinkamo didumo gamtinę saugomą teritoriją, užtikrinančią tokio pat tipo pelkės apsaugą. Šiuo metu septynios Lietuvos saugomos teritorijos yra įtrauktos į Ramsaro konvencijos sąrašus: Čepkelių, Kamanų, Viešvilės, Žuvinto rezervatai, Nemuno deltos regioninis parkas, Girutiškio pelkė ir Adučiškio – Svylos – Birvėtos šlapžemių kompleksas.

Pelkės ir šlapžemės – didelė mūsų krašto vertybė. Dešimtis tūkstančių metų besiformuodamos pelkės sukaupe ir iki šiol saugo milžiniškus kiekius energijos. Dūrpėse sukaupta per augalus pasisavinta saulės energija, kiminių paklotėje – gėlo vandens atsargos. Be gausių gamtos išteklių pelkės suteikia „namus“ gausybei retų, įdomių augalų ir gyvūnų rūšių. Kai kurios rūšys – ypatingai retos. Siekiant atkurti pažeistą pelkių vandens režimą, išsaugoti unikalias augalų ir gyvūnų buveines, biologinę įvairovę saugomose teritorijose vykdomi specialūs gamtotvarkos darbai. Pasaulinė pelkių diena minima vasario 2 dieną. Tai diena, kurią 1971 m. Irano mieste Ramsare buvo pasirašyta Tarptautinės svarbos pelkių konvencija, skirta gamtos apsaugai ir protingam gamtinių išteklių naudojimui. Pagal Ramsaro konvenciją saugomos ne tik visos planetos išlikimui svarbios pelkės, bet ir kitos vietos, kuriose gausu vandens. Visos jos vadinamos šlapžemėmis. Tai žemapelkės, aukštapelkės, nendrynai, dirbtiniai ir natūralūs vandens telkiniai, pastoviai ar laikinai užmirkusios teritorijos, kuriose nuolat telkšo vanduo arba jis nuolat teka, kuriose vanduo gėlas, pusiau sūrus ar sūrus. Joms priskiriamos ir jūrų dalys, kurių gylis atoslūgio metu ne didesnis kaip 6 metrai. Taigi konvencija globoja labai įvairias gamtines buveines, kurias vienija gyvybiškai svarbiausias kiekvienos jų elementas vanduo.

2015 metais Paryžiaus klimato kaitos konferencijoje (COP21) šiaurės šalių aplinkos ministrai, kurios sudėtyje ir Lietuva, paskelbė bendrą pareiškimą apie savo įsipareigojimą atkurti

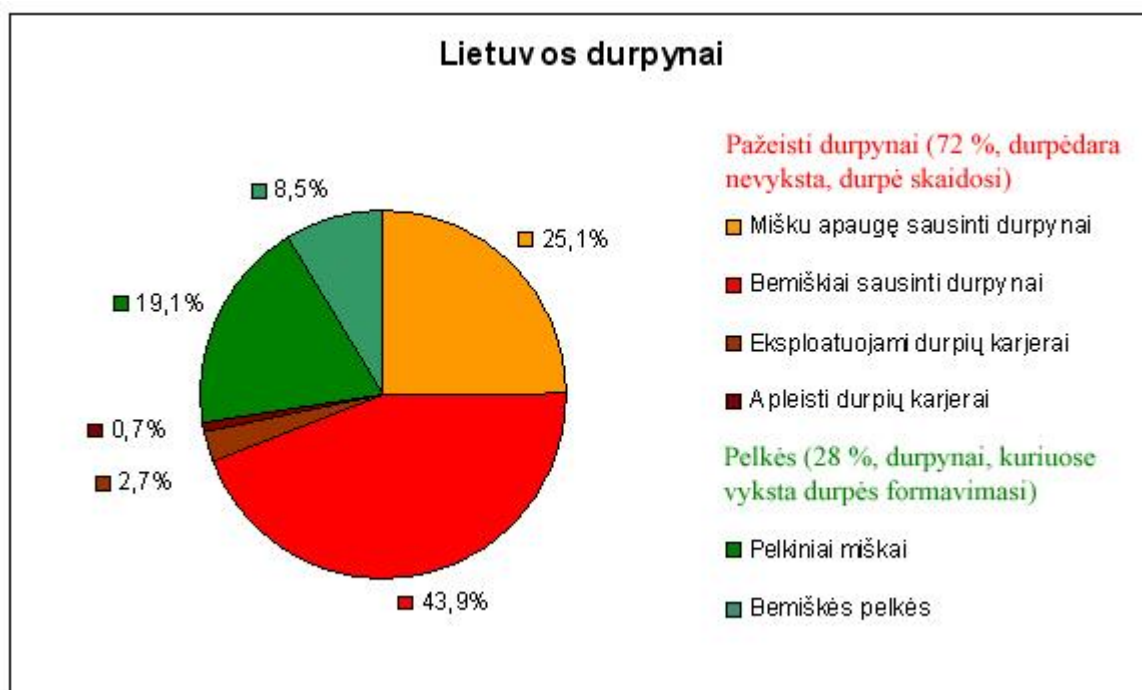
durpynus, siekiant įgyvendinti Ramsaro konvencijos tikslus. Šiaurės šalių ministrų taryba nori didinti informuotumą apie esantį didelį potencialą švelninti klimato kaitą, atkurti pelkių plotus.

Pagal VŠĮ Gamtos paveldo fondo 2010 m. atliktą duomenų bazių analizę, durpynai užima 9,9 proc. šalies ploto (1 lent.). Panašią teritorijos dalį durpynai sudaro ir kaimyninėse šalyse: Latvijoje – 10,4 proc., Baltarusijoje – 11,5 proc.

1 lentelė. Durpynų ir pelkių plotai Lietuvoje

Eil. Nr.	Teritorija	Plotas, tūkst. ha	Proc. durpynų ploto	Proc. šalies ploto
1	Bendras durpynų plotas	646,04	100	9,9
2	<i>Pažeisti durpynai</i>	467,92	72,4	7,2
2.1	Mišku apaugę sausinti durpynai	162,16	25,1	2,5
2.2	Bemiškiai sausinti durpynai	283,43	43,9	4,3
2.3	Durpių karjerai	22,33	3,5	0,4
2.3.1	Eksploatuojami	17,58	2,7	0,3
2.3.2	Apleisti	4,76	0,7	0,1
3	<i>Pelkės</i>	178,12	27,6	2,7
3.1	Pelkiniai miškai	123,22	19,1	1,9
3.2	Bemiškės pelkės	54,9	8,5	0,8

Šaltinis: VŠĮ Gamtos paveldo fondas 2010 m.

1 pav. Lietuvos durpynai

Šaltinis: VšĮ Gamtos paveldo fondas 2010 m.

Pažeistuose durpynuose, kurie sudaro 72 proc., nebesiformuoja durpė ir vyksta skirtingo intensyvumo durpės skaidymasis su visomis su tuo susijusiomis pasekmėmis (šiltnamio dujų išsiskyrimu, vandens tarša ir kt.). Didžiausias durpių skaidymosi greitis ir didžiausi ekologiniai kaštai patiriami durpių karjeruose, kiek mažesni - žemės ūkyje naudojamuose plotuose, mažiausi - miškuose.

Bendras išlikusių nesusintų Lietuvos pelkių plotas – 178,12 tūkst. ha ir tai sudaro 28 proc. visų šalies durpynų arba 2,7 proc. teritorijos. Tarp jų daugiausia žemapelkių (61 proc.). Aukštapelkės sudaro tik 16 proc., likusius 23 proc. – tarpinio tipo pelkės (šie duomenys yra paremti dirvožemių duomenų baze Dirv DB10LT, todėl vertinant pagal augalijos dangą, žemapelkių, tarpinių pelkių ir aukštapelkių plotų santykis gali skirtis).

Biologinės įvairovės konvencija galės būti sėkmingai įgyvendinta, tik laikantis atitinkamų gamtos saugos principinių nuostatų. Konvencijoje pabrėžiama, kad šalies ekologinė būklė ir biologinės įvairovės išsaugojimas yra valstybės pareiga bei rūpestis, gamtinei aplinkai ir biologinei įvairovei padarytą žalą, atlygina ją padarę fiziniai ir juridiniai asmenys. Tuo būdu Lietuvoje yra patvirtinta durpynų metodika Aplinkos apsaugos ministro 1998 m. sausio 13 d. įsakymu Nr. 4/1 „Dėl durpynų (durpynų telkinių) naudojimo kontrolės ir apskaitos metodikos patvirtinimo“⁹, kuri nustato vieningą durpynų naudojimo (žemės sklypų, skirtų durpių telkiniui naudoti, nuomos, projektavimo, kasybos), išteklių apskaitos bei kontrolės tvarką ir yra privaloma visiems fiziniams ir juridiniams asmenims, naudojančioms durpių išteklius, rengiantiems jų naudojimo projektus ir vykdančioms

⁹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1C483DCCE202>.

kontrolę, durpių išteklių apskaitą ir žvalgybinius tyrimus.

Vadovaujantis Aplinkos apsaugos įstatymu¹⁰, kuris tvirtina gamtos išteklių naudojimo limitus, numato gamtos išteklių apskaitos tvarką ir naudojimo sąlygas, organizuoja ekologinį monitoringą (Įstatymo 6 str. 4 ir 5 papunkčiai) Aplinkos apsaugos ministerijos 1996 m. lapkričio 15 d. įsakymu Nr. 166 patvirtinta „Dėl pažeistų žemių, iškasus naudingąsias iškasenas, rekultyvavimo metodika“¹¹, reikalinga pasiekti, kad išnaudotų karjerų ir durpynų žemė būtų panaudota Lietuvos miškingumui ir rekreaciniam potencialui didinti, naudingiesiems augalams auginti, natūralioms ekosistemoms atsikurti, susiformavusiai biologinei įvairovei išsaugoti ir buvusiai atkurti.

Kita labai svarbi gamtos apsaugos priemonė yra dėl išnaudotų karjerų, durpynų ir kitaip pažeistos žemės naudojimo programos įgyvendinimo priemonių plano 1999-2000 metais parengto Aplinkos ministro 1999 m. gegužės 25 d. įsakymu Nr. 154/44 „Dėl išnaudotų karjerų, durpynų ir kitaip pažeistos žemės naudojimo programos įgyvendinimo priemonių plano 1999-2000 metais“, kurio siekis yra miškui atkurti išnaudotuose durpynuose, sumedėjusiems ir žoliniais vaistiniams bei vaisiniams (uoginiams) augalams, gluosniams (žilvičiams) ir kitoms techninėms kultūroms pažeistose žemėse auginti.

Tačiau pagal Aplinkos ministro 2014 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. D1-578 „Dėl Valstybinių pažeistų žemių 2014-2020 m. tvarkymo plano patvirtinimo“¹² ir 2012 m. parengtos Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitos „Neišnaudojamos galimybės sumažinti karjeriais pažeistus žemės plotus“¹³ išvadose pažymėta, jog šiuo metu nėra tikslios informacijos, kiek šalyje yra pažeistų žemių ir kokį plotą jos užima, nes paskutinį kartą tokių žemės plotų inventorizacija šalyje atlikta 1998 m.

1.3. Regioninių gamtosauginių konvencijų charakterizavimas

1.3.1. Berno konvencijos peržiūra

Europos laukinės gyvūnijos ir gamtinių buveinių apsaugos konvencija buvo pasirašyta 1979 metais Berne (Šveicarija), Lietuvoje ratifikuota 1996 m. birželio 11 d. siekiant išsaugoti laukinę augaliją ir gyvūniją jų natūraliose buveinėse, paremti šalių bendradarbiavimą vykdant šios konvencijos įsipareigojimus ir atkreipti dėmesį į nykstančių arba retųjų rūšių apsaugą. Konvencijoje numatytos bendrosios ir laukinės augalijos bei gyvūnijos ir jų buveinių apsaugos priemonės, pvz., griežta atskirų

¹⁰ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E2780B68DE62>.

¹¹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.680900B513E0>.

¹² <https://e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=dfa6a300197711e4b542dec0b12e28b0&lang=lt>.

¹³ <http://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2793>

augalų ir gyvūnų rūšių apsauga.

Konvencijos priedėliuose yra nurodomos griežtai saugomos augalijos ir gyvūnijos rūšys, taip pat draudžiami medžioklės būdai ir įrankiai. Pirmame priede – griežtai saugomos floros rūšys; antrame – griežtai saugomos faunos rūšys; trečiame – saugomos (globojamos) faunos rūšys; ketvirtame priede – draudžiami naikinimo, gaudymo ir kiti naudojimo būdai ir priemonės. Ratifikavusi šią konvenciją, Lietuva priedėliuose pateikė tik Lietuvos teritorijoje saugomas augalų ir gyvūnų rūšis, įtraukdama ir į Lietuvos raudonąją knygą įrašytas rūšis. Šios konvencijos įgyvendinimo stebėseną vykdo Nuolatinis komitetas. Siekiant įgyvendinti šią konvenciją, 2002 m. Lietuvoje buvo vykdomas „Smaragdinio tinklo pilotinis projektas“. Šio projekto metu turėjo būti sukurta duomenų bazė, į kurią būtų įtrauktos saugomos teritorijos, sudarančios Smaragdinį tinklą ir jam priskiriamos pagal specialius apsaugos tipus¹⁴. Šio ekologinio tinklo pagrindu yra formuojamas „Natura 2000“ ekologinis tinklas. „Natura 2000“ teritorijų tinklo tikslas – sukurti bendrą Europos Bendrijos svarbos saugomų teritorijų ekologinį tinklą Europos Sąjungos šalyse, skirtą saugoti, palaikyti ir prireikus atkurti nykstančias Europos Bendrijos svarbos buveines ir rūšis.

Konvencijoje pripažįstama laukinės augalijos ir gyvūnijos, kurias reikia išsaugoti ir perduoti ateities kartoms, reikšmė. Į Konvenciją įtraukti tokie svarbūs principai kaip: atsargumo priemonės, integracija, dalyvavimas ir bendradarbiavimas. Berno konvencija yra svarus Europos įnašas į gyvenimo mūsų planetoje tvarų vystymąsi ir priemonė, siekiant išlaikyti biologinę pusiausvyrą.

Visos Berno konvenciją ratifikavusios valstybės narės turi:

- skatinti nacionalinę laukinės augalijos ir gyvūnijos bei jų gamtinės gyvenamosios aplinkos apsaugos politiką;
- atsižvelgiant į laukinės gyvūnijos ir augalijos apsaugą, planavimo ir plėtros politikoje numatyti kovos su tarša priemones;
- skatinti saugoti laukinės augalijos ir gyvūnijos rūšis ir jų gamtinės gyvenamosios aplinkos svarbos suvokimą bei visuomenės informuotumą;
- didinti švietėjišką veiklą;
- kooperuotis ir koordinuoti tyrimus, susijusius su šios Konvencijos tikslais;
- bendradarbiauti siekiant pagerinti šių priemonių veiksmingumą;
- griežtai kontroliuoti nevietinių rūšių introdukciją;
- koordinuojant pastangas apsaugoti migruojančias rūšis;
- keistis informacija, patirtimi bei žiniomis.

Plėtodama tarptautinį bendradarbiavimą aplinkos srityje, prisijungdama prie Berno

¹⁴Emerald Network Pilot Project in Lithuania. Report (2002). [žiūrėta 2016-06-20].

konvencijos, Lietuva priėmė Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų (1997), Laukinės gyvūnijos (1997), Laukinės augalijos (1999) įstatymus ir daugelį kitų poįstatyminių aktų bei Lietuvos Respublikos Biologinės įvairovės strategiją ir apsaugos veikslių planą (1997).

Visuomeninė gamtos saugos organizacija Lietuvos gamtos fondas savo simboliu pasirinko didžiąją miegapelę (*Glis glis* L.) – Lietuvoje retą, saugomą, dėl ypatingo gyvenimo būdo nedaugelio matytą ir labai mielą žinduolį. Ši miegapelė pasirinkta neatsitiktinai. Rūšis laikoma visaverčio lapuočių ar mišraus miško indikatoriumi, simbolizuoja nepažeistą ekologinę pusiausvyrą, gausią biologinę įvairovę ir subalansuotą gamtos išteklių naudojimą – pagrindines sritis, kuriose aktualias gamtos saugos problemas sprendžia Lietuvos gamtos fondas.

1.3.2. Helsinkio konvencija

1974 m. Helsinkyje pasirašyta Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos konvencija, trumpai vadinama Helsinkio konvencija, Lietuva ratifikavo 1997 m., apjungia visas devynias aplink Baltijos jūrą esančias valstybes – Daniją, Vokietiją, Latviją, Estiją, Suomiją, Švediją, Lenkiją, Rusiją ir Lietuvą. Konvencijos šalys kiekviena atskirai ir visos kartu imasi visų atitinkamų priemonių Baltijos jūros baseino ir jos pakrančių ekosistemų, veikiamų Baltijos jūros, atžvilgiu išsaugoti natūralią augaliją bei bioįvairovę ir apsaugoti ekologinius procesus. Taip pat turi būti imamasi tokių priemonių siekiant užtikrinti Baltijos jūros baseino gamtinių išteklių subalansuotą naudojimą.

Konvencijos šalys, suvokdamos neįkainojamą Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos vertę, jos išskirtines hidrografines bei ekologines savybes ir jos gyvųjų išteklių jautrumą pokyčiams aplinkoje, su giliu nerimu ir susirūpinimu dėl Baltijos jūros baseino taršos pasiryžusios dėti visas įmanomas pastangas užtikrinti ekologinį Baltijos jūros atstatymą, sudarius jūrinės aplinkos savaiminio atsinaujinimo bei jos ekologinės pusiausvyros išlaikymo galimybę. Tai įmanoma pasiekti sugriežtinus tvarką.

Helsinkio komisija arba Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisija (*angl.* Helsinki Commission, HELCOM) yra institucija, koordinuojanti 1974 m. priimtos Helsinkio konvencijos dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos dažniau žinomos kaip Helsinkio konvencija, įgyvendinimą. Jos įgyvendinimo svarba taip pat akcentuojama ES Baltijos jūros regiono strategijoje. Joje, kaip ir Helsinkio konvencijoje, akcentuojama Baltijos jūros aplinkos būklės gerinimas. Įgyvendinant Helsinkio konvenciją, Lietuvoje sudarytas Helsinkio komisijos nacionalinis komitetas. Krašto apsaugos sistemos atstovas dalyvauja Helsinkio Komisijos Atsakomųjų veikslių į jūros taršą darbo grupės veikloje, Krašto apsaugos ministerija taip pat prisideda prie konvencijos tikslų

įgyvendinimo vykdydama Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos priemones.

Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos paskirtis – formuoti ir įgyvendinti Lietuvos Baltijos jūros aplinkos apsaugos politiką, siekiant geros Baltijos jūros aplinkos būklės. Tuo būdu buvo sudaryta Tarpvaldybių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencija 1992 m. kovo 17 d. Helsinkyje, kurios narė ir Lietuva. Konvencijos šalys, vadovaudamosi Jungtinių Tautų Konferencijos aplinkos ir vystymosi klausimais (Rio de Žaneiras, 1992 metai) išvadomis, ypač Rio de Žaneiro deklaracija dėl aplinkos ir plėtros ir XXI amžiaus darbotvorke, taip pat XXI amžiaus darbotvarkės tolesnio įgyvendinimo programa (Niujorkas, 1997 metai) ir paskesniu Komisijos tvaraus vystymosi klausimais sprendimu dėl tvaraus gėlųjų vandenų valdymo (Niujorkas, 1998 metai), taip pat atsižvelgdamos į atitinkamus principus, uždavinius ir rekomendacijas, išdėstytus 1989 metų Europos chartijoje dėl aplinkos ir sveikatos apsaugos, 1994 metų Helsinkio deklaracijoje dėl aplinkos ir sveikatos apsaugos bei ministrų deklaracijose, rekomendacijose bei rezoliucijose dėl proceso „Aplinkos apsauga Europai“, siekia, laikantis tvaraus vystymosi bendrųjų principų, tobulinti vandenų valdymą, vandens ekosistemų apsaugą, bei užkertant kelią, kontroliuoti ir mažinti ligų, susijusių su vandeniu, plitimą (Tarpvalstybių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencija 1992).

2010 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“. Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategija įgyvendina 2008 m. birželio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/56/EB, nustatančios Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva) ir Baltijos jūros veiksmų plano, priimto Helsinkio komisijos neeiliniame ministrų susitikime 2007 m. lapkričio 15 d. Krokuvėje, nuostatas.

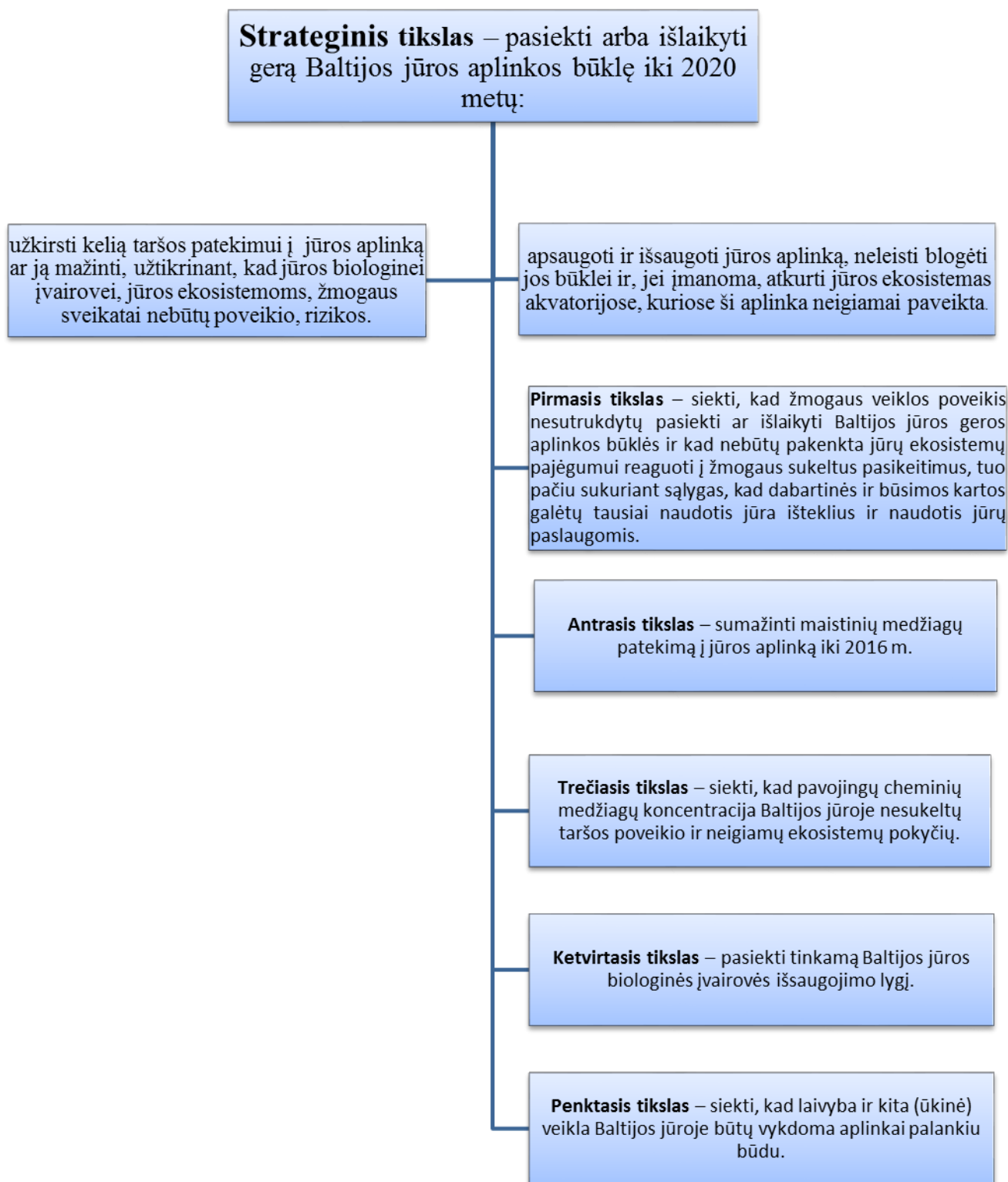
Jūrų strategijos pagrindų direktyva įpareigoja valstybes nares iki 2020 m. užtikrinti ES teisinėje sistemoje esančių jūrų gerą aplinkos būklę. Pagal Direktyvą gera aplinkos būklė reiškia, kad ekologiškai įvairūs ir besikeičiantys vandenynai ir jūros yra sveiki ir produktyvūs, o naudojimas jūros ištekliais neperžengia tausaus naudojimo lygio ir lieka išsaugotas potencialas naudoti dabartinėms ir būsimoms kartoms. Vykdamas ūkinę veiklą jūroje yra atsižvelgiama į jūrų ekosistemų struktūrą, funkcijas ir procesus, saugomas buveinės ir jautrias jūrų organizmų rūšis, užtikrinant, kad būtų užkirstas kelias žmogaus sukeltam biologinės įvairovės nykimui. Taigi, Jūrų strategijos pagrindų direktyva nustato naujus Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus ir valdymo principus. Jūrų strategijos pagrindų direktyva įpareigoja tobulinti integruotą jūros aplinkos apsaugos valdymą, taikant ekosisteminiu požiūriu pagrįstą žmogaus veiklos valdymo metodą bei sukuriant sąlygas tausiam jūrų prekių ir paslaugų naudojimui. Jūrų strategijos pagrindų direktyvos įgyvendinimas taip pat glaudžiai siejasi su kitų direktyvų, pvz., Buveinių (92/43/EEB), Bendrosios vandens politikos direktyvos (2000/60/EB) įgyvendinimu. Direktyva įpareigoja valstybes nares

parengti jūrų strategiją savo jūrų vandenims, laikantis nurodyto veiksmų plano (Jūrinių tyrimų konsorciumo III-oji tarpinė ataskaita 2012).

Atsižvelgdamas į Jūrų strategijos pagrindų direktyvą ir įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą Nr. 1264 „Dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos patvirtinimo“ Aplinkos apsaugos ministro 2010 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. D1-934 patvirtintas „Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo priemonių 2010–2015 metų planas“, kurio pagrindinis tikslas – pasiekti arba išlaikyti gerą Baltijos jūros aplinkos būklę iki 2020 metų:

- apsaugoti ir išsaugoti jūros aplinką, neleisti blogėti jos būklei ir, jei įmanoma, atkurti jūros ekosistemas akvatorijose, kuriose ši aplinka neigiamai paveikta;
- užkirsti kelią taršos patekimui į jūros aplinką ar ją mažinti, jog būtų užtikrinta, kad jūros biologinei įvairovei, jūros ekosistemoms, žmogaus sveikatai ar teisėtam naudojimuisi jūros aplinka nebūtų poveikio ar didelės rizikos.

Plano įgyvendinimas prisidės prie Baltijos jūros regiono unikalios ekosistemos darniam vystymui reikalingų veiksmų, kurie apibrėžti Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategijoje, o joje suformuluotos keturios pagrindinės problemos, padėsiančios išsaugoti biologinę įvairovę, kurios išsaugojimui kartinės vertybės sudėliotos pamatiniame dokumente – Biologinės įvairovės konvencijoje – tai būtų ekologiškai tvari aplinka, klestėjimas, prieinamumas ir patrauklumas, saugumas.

2 pav. Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo priemonių 2010–2015 metų planas¹⁵

¹⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.6A9CD5B2C9D5> .

Lietuvoje patvirtinta nemažai politikos kryptių ar strategijų, skirtų jūrinei aplinkai apsaugoti. Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626, Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160, Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija, patvirtinta Aplinkos apsaugos ministerijos ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 9/27, Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 metų plėtros strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. rugpjūčio 27 d. nutarimu Nr. 832, Ilgalaikė (iki 2025 metų) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. birželio 23 d. nutarimu Nr. 692, reglamentuoja tam tikras Baltijos jūros aplinkos apsaugos nuostatas, tačiau šios strategijos skirtos tam tikriems sektoriams, bendros kompleksinės Baltijos jūros aplinkos apsaugos politikos iki šiol Lietuvoje nebuvo.

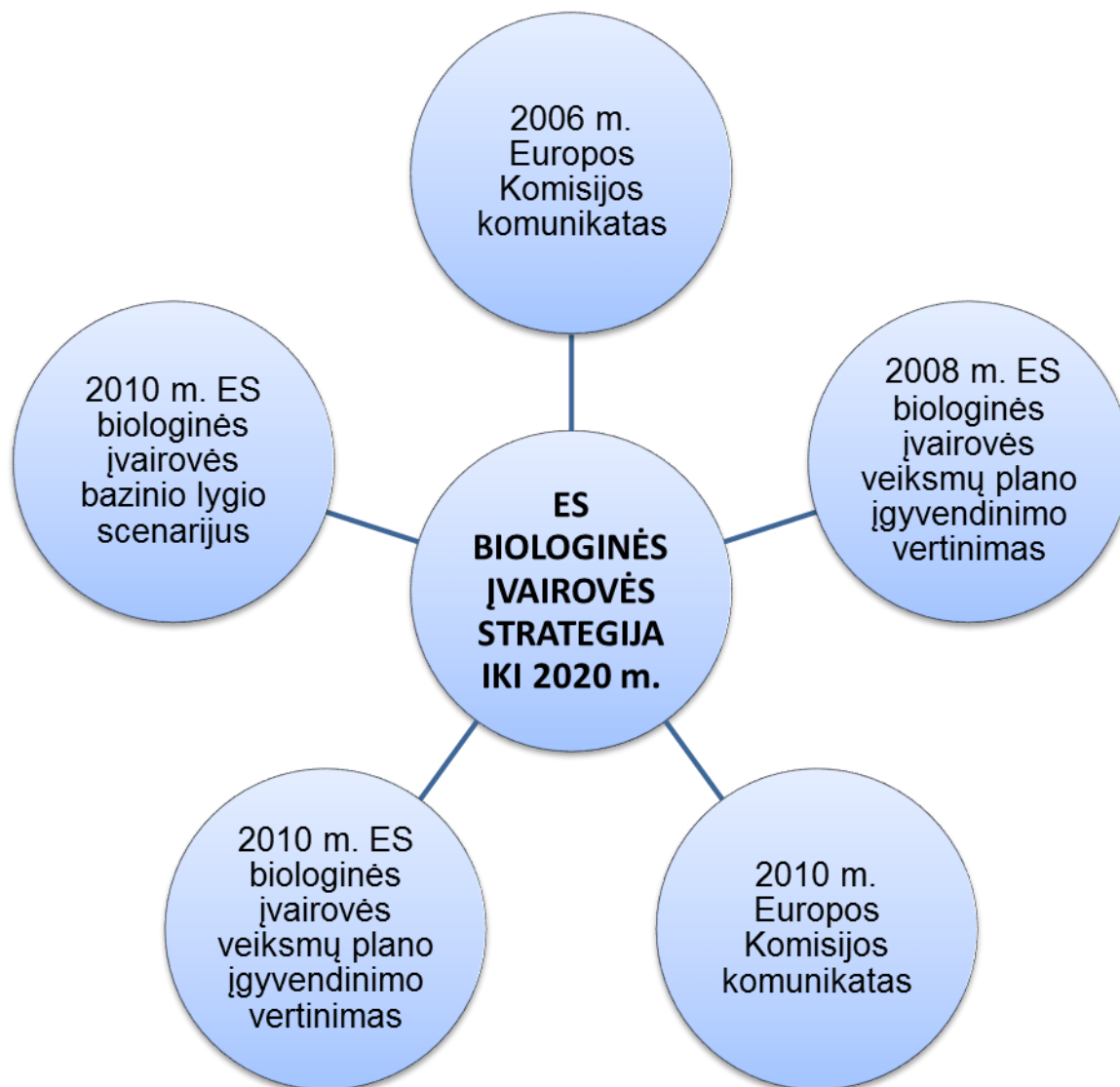
1.4. Europos strateginių gamtosauginių dokumentų apžvalga

1.4.1 ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m.

Biologinės įvairovės išsaugojimas yra globali XXI a. problema. Nors kiekvienos šalies ir regiono problemos tik jai būdingos, tačiau biologinės įvairovės nykimo priežastys, tolesnės apsaugos strategijos principai panašūs. Biologinės įvairovės išsaugojimas yra svarbiausias ES aplinkos srities prioritetas.

Aktyvios biologinės įvairovės išsaugojimo priemonės Lietuvoje buvo įgyvendinamos daugiausia saugomose teritorijose, o už jų ribų biologinės įvairovės išsaugojimo veiksmai apsiribojo draudimais ūkinėje veikloje, turinčią neigiamą įtaką, ir ribojimais. Norint išsaugoti rūšis ir jų buveines, šito nepakanka. Jas reikia saugoti ne tik saugomose teritorijose, bet ir visame jų paplitimo areale. O tam būtina įgyvendinti specialias apsaugos priemones. Lietuvoje daugiausia dėmesio skiriama saugoti rūšis, įrašytas į Lietuvos Raudonosios knygos sąrašus, o Lietuvai tapus visateise Europos Sąjungos nare įsipareigota saugoti ir Europos Bendrijos svarbos rūšis bei natūralias buveines, sukuriant tinkamas sąlygas kuo didesnėje rūšių paplitimo teritorijoje.

Pakilęs ekologinio supratimo apie aplinką lygis paskatino peržiūrėti rūšių išsaugojimo strategines nuostatas. Nauji Bendrijos ekologiniai poreikiai įpareigoja saugoti ne tik konkrečių rūšių individus nuo fizinio naikinimo (medžioklės, žvejybos), bet ir imtis priemonių saugoti jų buveines, ekosistemas ir jose esančią sąveiką. Jautrios rūšys prarandamos ne tik jas sunaikinant fiziškai, bet ir vykstant natūraliai buveinių ir ekosistemų kaitai, kai pasikeitusios egzistavimo sąlygos labiau tinka kitų, o ne saugotinių rūšių poreikius.

3 pav. ES biologinės įvairovės strategijos prielaidos ir formavimosi etapai

Šaltinis: sudaryta autoriaus

2006 m. Komunikate „Biologinės įvairovės mažėjimo sustabdymas iki 2010 m. ir jos išsaugojimas ateityje. Ekosistemų funkcijų išsaugojimas žmonių gerovei“¹⁶ pabrėžiama biologinės įvairovės apsauga, kuri yra būtina tvaraus vystymosi sąlyga, svarba;

2008 m. Biologinės įvairovės veiksmų plano įgyvendinimo laikotarpio vertinime¹⁷ aptariami svarbiausi Komisijos ir valstybių narių veiksmai nuo 2006 m. Nustatyta, jog ES nepavyks įgyvendinti tikslą iki 2010 m. sustabdyti biologinės įvairovės mažėjimą;

¹⁶ COM (2006) 216.

¹⁷ COM (2008) 864 galutinis.

2010 m. sausio mėn. Europos Komisija priėmė komunikatą „ES biologinės įvairovės srities tikslo ir vizijos po 2010 m. pasirinktys“¹⁸. Jame įvertinami politikos laimėjimai ir trūkumai. Pateikta suderinta ES biologinės įvairovės po 2010 m. ilgalaikė vizija ir laikotarpio vidurio pagrindinis tikslas;

2010 m. Biologinės įvairovės veiksų plane¹⁹ išdėstomi svarbiausi to laikotarpio vidurio vertinimo atlikti veiksmai. Vertinime trumpai apžvelgiama pažanga, diskusijos dėl naujos Europos Sąjungos strategijos;

2010 m. ES biologinės įvairovės bazinio lygio scenarijuje²⁰ pabrėžiama, kad ES biologinei įvairovei kyla rimta grėsmė. Bazinio lygio scenarijuje pateikiama biologinės įvairovės būklė pagal svarbiausias ekosistemų rūšis: žemės ūkio ekosistemas, pievas, viržynus ir krūmynus, miškus, šlapžemes, upes ir ežerus, pakrančių ir jūrų ekosistemas.

Po Komisijos komunikato, vykusių diskusijų, skelbtų ataskaitų susiklosčiusi dabartinio laikotarpio situacija padiktavo poreikį parengti atnaujintą strateginę biologinės įvairovės išsaugojimo dokumentą. 2011 m. gegužės mėn. Europos Komisija priėmė naują strategiją, kurioje numatytos biologinės įvairovės išsaugojimo politikos kryptys.

ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m. siekiama sustabdyti biologinės įvairovės nykimą ir paspartinti ES perėjimą prie tausiai išteklius naudojančios ekologiškos ekonomikos. Ji įtraukta į strategiją „Europa 2020“²¹, visų pirma į pavyzdinę iniciatyvą „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ ir yra sudėtinė 7-osios aplinkosaugos veiksų programos²² dalis. Pagrindinis tikslas – iki 2020 m. sustabdyti ES biologinės įvairovės nykimą bei ekosistemų funkcijų blogėjimą ir jas kuo labiau atkurti, kartu intensyvinant Europos Sąjungos veiksmus siekiant užkirsti kelią visuotiniam biologinės įvairovės nykimui.

2020 metų biologinės įvairovės strategijos tikslai apima šešis tarpusavyje susijusius ir vienas kitą papildančius tikslus, kurie atitinka pagrindinio 2020 metų siekio tikslus. Jie visi padės stabdyti biologinės įvairovės nykimą ir ekosistemų funkcijų būklės blogėjimą. Kiekvienu iš jų bus siekiama išspręsti konkrečią problemą: apsaugoti bei atkurti biologinę įvairovę ir susijusias ekosistemų funkcijas (1 ir 2 tikslai), padidinti teigiamą žemės ūkio ir miškų ūkio indėlį, mažinti pagrindinius pavojus ES biologinei įvairovei (3, 4 ir 5 tikslai) ir didinti ES indėlį į pasaulio biologinės įvairovės išsaugojimą (6 tikslas). Kiekvienas tikslas suskirstytas į veiksmus, skirtus konkrečiai su tikslu susijusiai problemai spręsti (ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m./KOM/2011/0244 galutinis).

Įpusėjus strategijos įgyvendinimui ir Europos komisijai paskelbus savo vertinimus, suvokta, jog nuveikti reikia kur kas daugiau, kad ES politika virstų praktiniais veiksmais. Valstybės

¹⁸ COM (2010) 4 galutinis.

¹⁹ http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/113591.pdf .

²⁰ <http://www.eea.europa.eu/publications/eu-2010-biodiversity-baseline/>.

²¹ http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm .

²² <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/lt.pdf> .

narės turi geriau įgyvendinti ES gamtos apsaugos teisės aktus. Šiuo metu ES daugiau nei trijų ketvirtadalių svarbių natūralių buveinių būklė yra nepatenkinama, o daugeliui rūšių yra iškilusi grėsmė išnykti. ES žaliosios infrastruktūros strategija tebelieka įgyvendinimo stadijoje, kurios naudą ateityje pajus įvairūs sektoriai, kaip pvz., žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė. Kita labai svarbi šiuo metu sparčiai kylanti grėsmė biologinei įvairovei invazinės svetimos rūšys, darančios žalą žemės ūkiui, miškininkystei, žuvininkystei. Kovai su invazinėmis svetimomis rūšimis 2015 m. sausio mėn. įsigaliojo visose Europos Sąjungos šalyse tarp jų ir Lietuvoje, taikomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1143/2014 dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo.

Vadovaudamasis Biologinės įvairovės konvencijos bendra pastanga išsaugoti ir stabiliai naudoti (6 str.), Europos Sąjungos biologinės įvairovės strategija iki 2020 m. Aplinkos apsaugos ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymu Nr. D1-12 patvirtintas „Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų planas“, kuriuo stengiamasi sudaryti sąlygas ilgalaikės kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės politikos, kuri paremta šalies tradicijomis, Europos Sąjungos teisinėmis normomis įgyvendinimui ir nustatyti kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos, planavimo, naudojimo, tvarkymo tikslus, uždavinius ir priemones iki 2020 metų.

Bendradarbiaudamos ES lygmeniu vyriausybės gali geriau koordinuoti veiksmus, kuriais siekiama išspręsti biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų nykimo bendrą problemą. ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m. taip pat siekiama įvykdyti bendrus biologinės įvairovės išsaugojimo įsipareigojimus, prisiimtus pagal Biologinės įvairovės konvenciją, ir prisidėti prie naujos visuotinės 2030 m. darnaus vystymosi darbotvarkės.

1.4.2. Europos Sąjungos paukščių ir buveinių direktyvos

ES gamtos apsaugą reglamentuoja du teisiniai aktai – Paukščių ir Buveinių direktyvos. ES gamtosauginės direktyvos:

- riboja prekybą laukiniais gyvūnais ir jų išvestinėmis dalimis;
- nusako laukinių gyvūnų medžioklės terminus ir būdus;
- įpareigoja saugoti svarbius laukinius gyvūnus, augalų rūšis ir gamtines buveines, išskiriant joms specialias saugomas teritorijas bei garantuojant, kad tose teritorijose nuolatos išliks gera populiacijų ir buveinių apsaugos būklė;
- įpareigoja saugoti visus laukinius gyvūnus ir augalus visoje valstybės teritorijoje.

Europos Bendrijų Tarybos direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva) priimta 1979 m. balandžio 2 d. Paukščių direktyva – viena seniausių gamtos apsaugą reglamentuojančių direktyvų. Visose šalyse narėse ji oficialiai įsigaliojo 1981 metų balandžio 6 dieną. Šia direktyva siekiama apsaugoti visų rūšių laukinius paukščius, natūraliai paplitusius

europinėje valstybių narių teritorijoje. Ši direktyva taikoma paukščiams, jų lizdams ir buveinėms. Visos šalys narės privalo laikytis direktyvos nuostatų. I-ame direktyvos priede, kuris buvo peržiūrėtas jau keletą kartų ir paskutinė redakcija atlikta integruojantis naujoms kandidatėms, yra įrašytos 194 paukščių rūšys. Pagal laukinių paukščių direktyvos 4 straipsnį (1 skirsnis) tai rūšys, kurioms gresia išnykimo pavojus, kurioms gali pakenkti tam tikri jų buveinių pokyčiai, taip pat rūšys, kurios laikomos retomis ar kurioms dėl specifinio jų buveinių pobūdžio reikia išskirtinio dėmesio. Ji reikalauja, kad pirmame priede išvardintų paukščių rūšių svarbiausios perėjimo vietos būtų saugomos, ir kad jų populiacijos nesunykėtų. Tokių vietų apsaugai turi būti steigiamos specialios apsaugos teritorijos – Paukščių apsaugai svarbios teritorijos (PAST). Taip pat numatyta pačias vertingiausias paukščiams vietas tvarkyti pagal specialius reikalavimus, atkurti sunaikintas buveines bei sukurti naujas. Tinkamų apsaugos priemonių privalo imtis šalys narės, siekdamos apsaugoti svarbiausias migruojančių rūšių susitelkimo vietas.

Ši direktyva taip pat reglamentuoja paukščių medžioklę. ES valstybėse gali būti medžiojami tik antrame priede išvardinti paukščiai. Panašiai yra numatyta tvarka, kokių rūšių paukščiai gali būti pardavinėjami, pervežami komerciniais tikslais. Tokios rūšys išvardintos trečiajame direktyvos priede.

Europos Bendrijų Tarybos direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEB) (Buveinių direktyva) tapo pagrindine Europos gyvūnijos ir augalijos bei jų buveinių apsaugos priemone. Direktyvos tikslas – padėti išsaugoti biologinę įvairovę, išsaugant buveines ir laukinius gyvūnus bei augalus valstybių narių teritorijose, atsižvelgiant į šalių ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus. Ji padeda siekti darnaus vystymosi ir numato biologinės įvairovės išsaugojimo būdus. Šia direktyva norima užtikrinti, kaip įmanoma geresnę apsaugos būklę. To siekiama remiantis rūšių populiacijų kaita, rūšių ir buveinių natūralaus paplitimo tendencijomis bei šių rodiklių procentiniu santykiu, lyginant su visos Europos rūšių gausumu bei paplitimo plotu.

Kai kurioms rūšims išnykti grėsmė yra ypač didelė, jos direktyvoje yra apibrėžiamos kaip prioritetinės.

Labai svarbūs yra teiginiai, kad bendrijai rūpimų natūralių buveinių ir rūšių apsaugai ES šalys privalo išskirti specialias saugomas teritorijas. Bendrijai svarbios natūralios buveinės yra išvardintos direktyvos 1 priede. Jos apibūdinamos kaip paprastai paplitę nedideliame plote, yra vertingos, nes turi bent vieno iš šešiose ES valstybėse išskirtų biogeografinių regionų būdingų požymių. Bendrijos svarbos rūšimis laikomos tokios, kurios nyksta (išskyrus marginalines rūšis, kurios valstybėje narėje yra savo natūralaus paplitimo arealo pakraštyje), yra pažeidžiamos (netolimoje ateityje gali tapti nykstančiomis), retos (gyvena mažoje geografinėje teritorijoje arba retai išsibarsčiusios didesnėje teritorijoje). Tokios rūšys yra išvardintos direktyvos II ir/arba IV, ar V

prieduose. Buveinių apsaugos teritorija reiškia bendrijai svarbią vietovę, kurią valstybės narės įsteigia įstatymu, administraciniu aktu ir/arba sutartimi ir kurioje taikomos biologinių ir gamtinių vertybių išsaugojimo priemonės, būtinos tinkamai natūralios buveinės ir/ar rūšių (augalų ir gyvūnų, išskyrus paukščių), kurioms išsaugoti įsteigta atitinkama saugoma teritorija, būklei bei populiacijoms palaikyti ir atstatyti.

Valstybės narės, vykdydamos šią direktyvą, privalo sukurti ir vykdyti direktyva reglamentuojamų natūralių buveinių ir rūšių būklės stebėjimo sistemą – monitoringą. Direktyva taip pat reikalaujama uždrausti arba nenaudoti tam tikrų gyvūnų gaudymo, žudymo priemonių, arba nustatomi tam tikri kai kurių gyvūnų populiacijų naudojimo terminai. Direktyva numato griežtą IV a priede išvardintų rūšių apsaugą. Draudžiama šiame priede išvardintus gyvūnus tyčia gaudyti, žudyti, trikdyti ar kitaip tiesiogiai kenkti jų vietinėms populiacijoms. Valstybės narės privalo neleisti laikyti, transportuoti bei parduoti šiame priede nurodytus gyvūnus. Analogiškai valstybės privalo užtikrinti IV b priede išvardintų augalų griežtą apsaugą (drausti rinkti, transportuoti, parduoti). Pagal reikalavimus privalo nustatyti tam tikras medžioklės, žvejybos taisykles.

Paukščių ir Buveinių direktyvos įgyvendinimas padėjo pagrindus „Natūra 2000“ tinklo kūrimui.

Paukščių²³ ir Buveinių²⁴ direktyvos – tai pagrindinės teisinės priemonės, skirtos išteklių apsaugai ir tausiam gamtos naudojimui užtikrinti ES, visų pirma per didelės biologinės įvairovės vertės teritorijų tinklą „Natura 2000“. Šios direktyvos yra ES biologinės įvairovės strategijos, kurios tikslas – pasiekti pagrindinį ES tikslą „iki 2020 m. ES sustabdyti biologinės įvairovės nykimą bei ekosistemų funkcijų blogėjimą ir jas kuo labiau atkurti“ – esminiai elementai. Jos taip pat svarbios vykdant ES pasaulinius įsipareigojimus pagal Biologinės įvairovės konvenciją, sudarytą 2010 m. spalio mėn. Nagojoje.

Geros kokybės žinios apie direktyvomis saugomų buveinių ir rūšių būklę bei tendencijas prisideda prie veiksmingo direktyvų įgyvendinimo. Komisija reguliariai vertina direktyvų įgyvendinimo pažangą, remdamasi valstybių narių vykdoma stebėseną ir teikiamomis ataskaitomis.

Lietuvoje buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų steigimą, tvarkymą ir apsaugą apibrėžia šie svarbiausi dokumentai:

„Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimo Nr. 276 „Dėl Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ pakeitimas“²⁵, patvirtintas 2014 m. kovo 19 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 245;

„Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. gruodžio 12 d. įsakymo Nr. 592 "Dėl Europos Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių, kurioms reikalinga griežta apsauga, ir Europos

²³ 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos.

²⁴ 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos.

²⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/26af43b0b04111e39a619f61bf81ad0a> .

Bendrijos svarbos gyvūnų ir augalų rūšių, kurių ėmimui iš gamtos ir naudojimui gali būti taikomos tvarkymo priemonės, sąrašų patvirtinimo, apsaugos priemonių nustatymo ir duomenų kaupimo apie šias rūšis" pakeitimas²⁶, patvirtintas Aplinkos apsaugos ministro 2013 m. liepos 15 d. įsakymu Nr. D1-520;

„Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2001 m. balandžio 20 d. įsakymo Nr. 219 „Dėl Buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimas“²⁷, patvirtintas Aplinkos apsaugos ministro 2015 m. gruodžio 17 d. įsakymu Nr. D1-927;

„Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. liepos 2 d. įsakymo Nr. D1-358 „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijų patvirtinimo“ pakeitimas“²⁸, patvirtintas Aplinkos apsaugos ministro 2015 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. D1-331;

„Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymo pakeitimo įstatymas“²⁹, patvirtintas 2009 m. gruodžio 17 d., reglamentuojantis saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų bei jų buveinių, radaviečių ir augaviečių išsaugojimo bei gausinimo reikalavimus.

²⁶ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A828B019552A> .

²⁷ <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=468e1da0c8db11e583a295d9366c7ab3> .

²⁸ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/178e8130ecad11e4927fda1d051299fb> .

²⁹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BF39F17A7E62> .

2. LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS AKTŲ IR STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS SRITYJE ANALIZĖ

2.1. Svarbiausių teisės aktų apžvalga

1992 m. priimtoje LR Konstitucijoje gamtinių išteklių nuosavybė, aplinkos apsauga ir žmogaus teisė į švarią aplinką įtvirtintos nuostatos 47, 53 ir 54 straipsniuose sudarė pagrindą teisiniam biologinės įvairovės išsaugojimui.

2 lentelė. Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojantys pagrindiniai įstatymai

Eil. Nr.	Teisės aktai	Įstatymo tikslai	Įstatymų tikslų sąsajos su Biologinės įvairovės konvencija
1.	Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas 1997 (2009 m.)	1. gyvūnų, augalų ir grybų rūšių apsauga; 2. jų radaviečių ir augaviečių inventorizavimas ir tvarkymas; 3. išskyrimas; 4. radaviečių ir augaviečių atkūrimas; 5. saugomų rūšių apsaugos planų rengimas, stebėseną; 6. saugomų rūšių informacinės sistemos tvarkymas; 7. moksliniai tyrimai; 8. Lietuvos raudonosios knygos išleidimas.	Konvencijos tikslą - užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą (ex situ apsaugą) įgyvendina: 3 str. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos principai (1.1, 1.2, 2.1); 4 str. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos priemonės (1-7); 5 str. Raudonoji knyga (2.2-2.5); 10 str. Juridinių ir fizinių asmenų pareigos užtikrinant saugomų rūšių ir bendrijų apsaugą (1-3); 11 str. Saugomų rūšių ir bendrijų buveinių, radaviečių bei augaviečių apsauga (1, 2.1-2.3); 12 str. Saugomų rūšių ir bendrijų buveinės apsaugos reglamentas ir rūšių apsaugos projektai (3); 14 str. Saugomų rūšių ir bendrijų apsaugos priemonės teritorijų bei

			ūkinės veiklos planavimo dokumentuose.
2.	Laukinės gyvūnijos įstatymas 1997 (2001 m.)	<p>1. laukinės gyvūnijos išteklių apsauga;</p> <p>2. jų rūšių buveinių bei lizdų naudojimo apsauga;</p> <p>3. laukinės gyvūnijos apsaugos ir jos išteklių naudojimo reglamentavimas;</p> <p>4. populiacijos atkūrimas.</p>	<p>Konvencijos tikslą - užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą (ex situ apsaugą) įgyvendina:</p> <p>4 str. Laukinės gyvūnijos apsaugos ir jos išteklių naudojimo reglamentavimas (2.1-2.3, 2.7-2.9);</p> <p>6 str. Retų ir nykstančių laukinių gyvūnų rūšių apsauga (1);</p> <p>7 str. Laukinių gyvūnų perkėlimo, introdukcijos ir reintrodukcijos reglamentavimas (1) ;</p> <p>10 str. Laukinės gyvūnijos išteklių naudotojų teisės ir pareigos.</p> <p>Konvencijos tikslą subalansuotai naudoti biologinės įvairovės komponentus įgyvendina:</p> <p>4 str. Laukinės gyvūnijos apsaugos ir jos išteklių naudojimo reglamentavimas (1-4);</p> <p>5 str. Ūkinė veikla ir laukinių gyvūnų, jų buveinių, veisimosi, maitinimosi ir žiemojimo sąlygų, migracijos kelių apsauga (1, 2);</p> <p>10 str. Laukinės gyvūnijos išteklių naudotojų teisės ir pareigos (1.2);</p> <p>13 str. Medžiojimas (3);</p> <p>14 str. Žvejojimas (2);</p> <p>16 str. Laukinių gyvūnų naudojimas mokslo, kultūros, švietimo, auklėjimo ir estetikos</p>

			<p>tikslams (2);</p> <p>17 str. Zoologinių kolekcijų sudarymas (1);</p> <p>18 str. Laukinių gyvūnų paėmimas iš buveinių globos ir gydymo tikslais (1);</p> <p>21 str. Laukinės gyvūnijos duomenų bazė (1, 2);</p> <p>24 str. Žalos atlyginimas (1).</p>
3.	Laukinės augalijos įstatymas (1999 m.)	<p>1. laukinės augalijos apsauga;</p> <p>2. laukinės augalijos apsaugos reglamentavimas;</p> <p>3. racionalus jų naudojimas, apsauga ir atkūrimas;</p> <p>4. genetinių išteklių išsaugojimas.</p>	<p>Konvencijos tikslą subalansuotai naudoti biologinės įvairovės komponentus įgyvendina:</p> <p>3 str. Laukinės augalijos apsaugos principai (1-5);</p> <p>4 str. Laukinės augalijos apsaugos priemonės (1.1-1.4, 2);</p> <p>5 str. Laukinės augalijos augaviečių apsauga organizuojant ir vykdant jose ūkinę veiklą (2, 3)</p> <p>6 str. Laukinių augalų ir grybų rūšių introdukcija;</p> <p>7 str. Laukinės augalijos monitoringas.</p> <p>Konvencijos tikslą - tinkamai naudoti genetinius išteklius ir užtikrinti prieinamumą prie jų –įgyvendina:</p> <p>17 str. Laukinės augalijos išteklių ir jų naudojimo apskaita (1, 2)</p> <p>18 str. Laukinės augalijos valstybės registras (1, 2)</p> <p>19 str. Laukinės augalijos apsaugos ir naudojimo valstybės kontrolė (1).</p>

4.	Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas (1997) 2012 m.	<p>1 žmonių globojamų gyvūnų naudojimas ir apsauga;</p> <p>2. reglamentuoja gyvūnų laikymo ir vežimo sąlygas, gaudymo, gydymo tvarką.</p>	<p>Konvencijos bioįvairovės apsaugą užtikrina įstatymo 4 str. Draudžiama žiauriai elgtis su gyvūnais ir juos kankinti.</p> <p>6 str. užtikrinama gyvūnų apsaugos ir gerovės srityje; 13 str. nustato bepriziūrių gyvūnų gerovę ir apsaugą, bešeimininkų gyvūnų populiacijos mažinimo priemones, humaniško elgesio su gyvūnais reikalavimus;</p> <p>18 str. Laukinių gyvūnų paėmimas iš buveinių globos ir gydymo tikslais (1);</p> <p>20 str. Prekyba laukiniais gyvūnais (2).</p>
5.	Saugomų teritorijų įstatymas 1993 (2001 m.)	<p>1. nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis;</p> <p>2. nustato saugomų teritorijų sistemą, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus;</p> <p>3. reglamentuoja veiklą jose.</p> <p>4. reguliuoja gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų apsaugą saugomose teritorijose.</p>	<p>Įstatymo 3 str. „Saugomos teritorijos steigiamos siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus (vertybes), kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę...“ įgyvendina Konvencijos pirmąjį tikslą, kuriuo siekiama užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą: ex situ apsaugą.</p> <p>Parengti ir įgyvendinti saugomų teritorijų steigimo ir tvarkymo principus sukuriant sistemą galinčią išsaugoti bioįvairovę (1, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 21, 23, 25, 27, 28 str.)</p>

6.	Medžioklės įstatymas (2000) 2002 m.	<p>1. medžiojamosios gyvūnijos apsauga;</p> <p>2. racionalus medžiojamosios gyvūnijos apsaugos naudojimas;</p> <p>3. medžiojamųjų gyvūnų išteklių tvarkymas.</p>	<p>Bioįvairovės apsaugą užtikrina</p> <p>1 str. užtikrina apsaugą ir tinkamą naudojimą nesaugomose teritorijose medžiojamosios gyvūnijos ir jos racionalų naudojimą;</p> <p>5 straipsnis. Valdyti biologinių išteklių rinkimą siekiant juos laikyti ir veisti nelaisvėje;</p> <p>7 straipsnis. Medžioklės plotai ir teritorijos, kuriose medžioklė yra draudžiama;</p> <p>8 str. Medžioklės plotų vienetai sudaromi ir jų ribos keičiamos vadovaujantis medžioklėtvarkos principais, užtikrinant racionalų medžiojamųjų gyvūnų populiacijų valdymą, tinkamą medžiojamųjų gyvūnų apsaugą ir tvarkingą bei saugų medžiojimą.</p> <p>Konvencijos tikslą subalansuotai naudoti biologinės įvairovės komponentus įgyvendina:</p> <p>4 str. Medžiojamųjų gyvūnų išteklių naudojimo teisė;</p> <p>9 str. Medžioklėtvarkos projektas;</p> <p>12 str. Medžioklės plotų naudotojų teisės ir pareigos;</p> <p>14 str. Teisės medžioti suteikimas ir medžiotojo bilietai išdavimas;</p> <p>Skatinti bendradarbiavimą tarp valstybinių ir privačių institucijų biologinių išteklių naudoje (5, 8, 12, 14 str.); 9 str. sukurti priemonės, mažinančias neigiamą</p>
----	-------------------------------------	--	---

			poveikį biologiniams ištekliams.
7.	Žuvininkystės įstatymas (2001) 2004 m.	<ol style="list-style-type: none"> 1. užtikrina žuvų išteklius tausojančią žvejybą; 2. užtikrina žuvų išteklius tausojančios žvejybos išsaugojimą; 3. užtikrina žuvų išteklius tausojančios žvejybos atkūrimą; 4. užtikrina žvejybos kontrolę. 	<p>Konvencijos tikslą subalansuotai naudoti biologinės įvairovės komponentus įgyvendina:</p> <p>1 str. Užtikrinti žuvų išteklius tausojančią žvejybą, jų išsaugojimą bei atkūrimą ir žvejybos kontrolę; 5 straipsnis. Lietuvos žuvininkystės vandens telkinių valdymas; 10 str. Žvejybos reglamentavimas ir žuvų išteklių naudojimo tvarka; 11 str. Žvejybos reguliavimas ir žuvų išteklių naudojimo tvarka; 14 str. Žuvų išteklių naudotojų pareigos;</p> <p>Konvencijos tikslą užtikrinti biologinės įvairovės apsaugą įgyvendina 15 str. Žuvininkystės vandens telkinių ir žuvų išteklių išsaugojimas ir kiti 1, 10 str.</p>
8.	Aplinkos monitoringo įstatymas 1997 (2006 m.)	<ol style="list-style-type: none"> 1. nustato monitoringo organizacinę struktūrą; 2. nustato vykdymo tvarką; 3. nustato su vykdymo tvarka susijusią atsakomybę. 	<p>Konvencijos tikslą subalansuotai naudoti biologinės įvairovės komponentus įgyvendina:</p> <p>3 str. sistemingai stebėti gamtinės aplinkos ir jos komponentų būklę Lietuvos Respublikos teritorijoje; 5 str. Aplinkos monitoringo sistema: kaupiama, analizuojama informacija apie visos gamtinės aplinkos elementų būklę ir jos pasikeitimus; 15 str. Aplinkos monitoringo duomenų kokybės užtikrinimas.</p>

9.	Aplinkos apsaugos įstatymas 1992	<p>1. reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje;</p> <p>2. nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas, išsaugant biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį;</p> <p>3. įtvirtina racionalų ir kompleksinį gamtos išteklių naudojimą.</p> <p>4. įtvirtina prioritетines aplinkosaugos kryptis.</p>	<p>Konvencijos tikslą užtikrinti biologinę įvairovės apsaugą įtvirtina įstatymas ir nustato prioritетines aplinkosaugos kryptis.</p> <p>Kraštovaizdis, sveika ir švari aplinka, racionalus gamtos išteklių naudojimas Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje. Šio įstatymo pagrindu priimami kiti gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai ir kiti teisės aktai.</p> <p>19 (2) straipsnis. Taršos leidimo išdavimo, pakeitimo ir galiojimo panaikinimo taisyklės.</p>
----	----------------------------------	---	--

2.2. Lietuvos Respublikos strateginių dokumentų biologinės įvairovės srityje apžvalga

Biologinės įvairovės konvencijoje numatyta, kad ją pasirašiusios šalys išskiria svarbiausius biologinės įvairovės komponentus, atlieka jų monitoringą bei apskaitą ir reguliuoja veiklą, galinčią turėti jiems neigiamą įtaką. Konvencijoje biologinei įvairovei išsaugoti natūraliomis sąlygomis ypatingas dėmesys. Tuo tikslu steigiamos saugomos teritorijos, rengiami gamtosaugos teisiniai dokumentai, strategijos, planai. Lietuva ratifikavusi Biologinės įvairovės konvenciją, įsipareigojo įgyvendinti jos reikalavimus – parengti šalies biologinės įvairovės strategiją ir veiksmų planą.

2.2.1. Biologinės įvairovės strategija ir veiksmų planas 1997 m.

3 lentelė. Numatytų veiksmų planas

Eil. Nr.	Numatyti veiksmai	Vertinimas ir paaiškinimas (studento)
1.	Gamtinio karkaso formavimas	Gamtinio karkaso yra parengta teisinė bazė, tačiau nesiderinanti su Europos ekologinio tinklo principais. Lietuvoje yra suformuota apie 64 proc. teritorijos, kurią sudaro gamtinis karkasas. Tačiau realus įgyvendinimas stringa dėl per didelės teritorijos.
2.	Miškų ekosistemų apsauga	Miškų ekosistemos yra labiausiai eksploatuojamos, tačiau saugomose teritorijose, ypač Natura 2000, miškų naudojimas yra užtikrinamas. Vyksta miškų atkūrimo darbai, kurie iš dalies kompensuoja miškų kirtimus.
3.	Pajūrio ekosistemų apsauga	Pajūrio ekosistemos kenčia nuo erozijos ir vandens poveikio. Visapusiškos atkūrimo programos nėra, o atviros kopos yra užsodinamos kalninėmis, t.y. ne vietinėmis pušimis. Yra vykdomi atskiri kopų buveinių atkūrimo ir tvarkymo projektai.
4.	Vidaus vandenų ekosistemų apsauga	Vidaus vandenyse kai kuriuose ežeruose yra valoma perteklinė augalija ir išsiurbiamas dumblas. Be to, sėkmingai yra atkuriami maži vandens (kūdros), skirti balinių vėžlių ir retų varliagyvių išsaugojimui. Kitų aktyvių projektų nevykdoma.
5.	Pelkių ir pievų ekosistemų apsauga	Labiausiai yra tvarkomos pelkių ekosistemos. Naudojamos ES LIFE programos lėšos, dėl to pelkių tvarkymas ir atkūrimas yra vykdomas efektyviai. Pievų ekosistemos taip pat yra tinkamai tvarkomos ir atkuriamos iš ES LIFE programos lėšų.

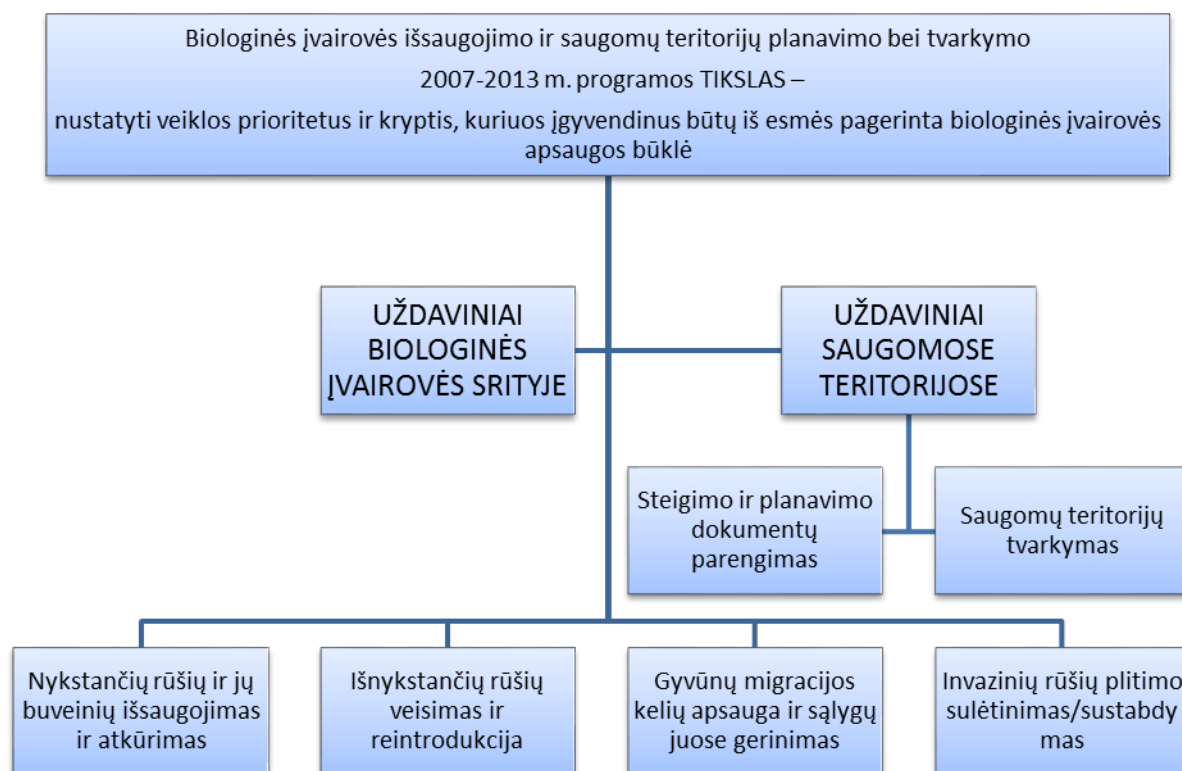
6.	Antropogeninės aplinkos ekosistemų apsauga	Antropogeninių ekosistemų tvarkymo darbai apsiriboja miestų želdinių tvarkymu bei degradavusių žemių atkūrimu. Tai yra menkiausi ekosistemų atkūrimo pavyzdžiai.
----	--	--

2.2.2. Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007 – 2013 metų programa

Lietuvoje Saugomų teritorijų strategijos dar neparengta. Saugomų teritorijų tvarkymas apsiriboja atskirais planais ar programomis, vieningos saugomų teritorijų valdymo politikos nėra. Biologinės įvairovės apsauga yra viena iš prioritetinių krypčių aplinkosaugoje. Didžiausią biologinę įvairovę galima atrasti saugomose teritorijose, tad labai svarbus jų valdymas. Lietuvoje šiuo metu yra rengiami saugomų teritorijų tvarkymo planai bei strateginiai gamtotvarkos planai.

Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės strategijoje ir veiksmų plane (1997) yra šiek tiek užsiminta apie saugomas teritorijas. Ši strategija nėra visavertis strateginis dokumentas, veiksmų planas apima tik kai kuriuos planavimo ir tvarkymo aspektus. Šiai dienai strategija pasenusi ir neaktuali. Ją reikia atnaujinti. Su saugomomis teritorijomis susijęs yra dar vienas teisinis dokumentas. Tai aplinkos ministro 2007 m. spalio 4 d. įsakymu Nr. DI-509 patvirtinta Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007-2013 m. programa³⁰, skirta Europos Sąjungos struktūrinės paramos strategijos prioritetams įgyvendinti (LR aplinkos ministro įsakymas...,2007). Ši programa nurodo lėšų panaudojimo gaires, tačiau nėra kompleksinis strateginis dokumentas, apimantis valdymą. Joje nenumatyta programą peržiūrėti ir įvertinti, kaip veiksmingai ji įgyvendinama, todėl neabejotinai menkesnis galimas poveikis, tiksliau fragmentiškas, saugomų teritorijų tvarkymui.

³⁰ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26C19186BB4E> .

4 pav. **Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007-2013 m. programos svarbiausių prioritetų grupės**

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis programa.

Strateginiais dokumentais įgyvendinami politiniai sprendimai, sutartys, teisės aktai. Strateginiuose dokumentuose numatyta jų įgyvendinamų veiklų stebėseną, dokumentų peržiūra ir jų įgyvendinimo veiksmingumo vertinimas. Valstybės, neturinčios strateginių dokumentų, sunkiau ar ne visai tinkamai įgyvendina tarptautinių susitarimų reikalavimus, nacionalinius teisės dokumentus. Ir strategijos, ir programos padeda kryptingai parengti atskirų saugomų teritorijų strateginius veiksmų planus. Suderinti ir koordinuoti saugomų teritorijų valdymo planai padeda veiksmingiau, efektyviau ir racionaliau valdyti visą sistemą.

2.2.3. Darnaus vystymosi strategija 2009 m. biologinės įvairovės srityje

Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 metais. Darnaus vystymosi koncepcijos pagrindą sudaro 3 lygiaverčiai komponentai – aplinkosauga, ekonominis ir socialinis vystymasis. Rio de Žaneire priimta darnaus vystymosi

įgyvendinimo veiksmų programa „Darbotvarkė 21“ ir deklaracija, kurioje nurodyti pagrindiniai darnaus vystymosi principai.

Lietuvos nacionalinė darnaus vystymosi strategija³¹ parengta ir patvirtinta 2003 metais. Joje, atsižvelgus į mūsų šalies interesus ir savitumą, suformuluoti Lietuvos darnaus vystymosi tikslai ir principai. Lygiuojantis į Vakarų Europos valstybes, Lietuva išsikėlė ilgalaikį tikslą: iki 2020 m. pagal ekonominius, socialinius, gyventojų sveikatos ir taupaus gamtos išteklių naudojimo rodiklius pasiekti Europos Sąjungos šalių vidurkį, užtikrinti švarią ir sveiką aplinką.

Europos Sąjungos Taryba 2006 m. birželio 9 d. priėmė atnaujintą ES darnaus vystymosi strategiją ir įpareigojo ES valstybes peržiūrėti savo nacionalines darnaus vystymosi strategijas, kad būtų užtikrintas tarpusavio suderinamumas ir nuoseklumas, atsižvelgiant į konkrečios šalies aplinkybes. Išanalizavus mūsų nacionalinę strategiją, abi jos įgyvendinimo ataskaitas, parengtas 2005 ir 2008 metais, ir atnaujintą ES darnaus vystymosi strategiją, buvo nuspręsta parengti naują Nacionalinę darnaus vystymosi strategiją.

2009 m. rugsėjo mėnesį Vyriausybės nutarimu Nr. 1247 buvo patvirtinta atnaujinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija³², kuri išlaikė tą patį pagrindinį tikslą, tačiau joje daugiau dėmesio skiriama mokslo pažangai, žinioms, privačių įmonių socialinei atsakomybei ir platesniam visuomenės įtraukimui į darnaus vystymosi procesą. Strategijos prioritetai ir tikslai suformuluoti vadovaujantis nacionaliniais interesais, jau parengtais strateginiais dokumentais, Jungtinių Tautų ir 2006 metais atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos nuostatomis.

Pagrindinis Lietuvos darnaus vystymosi siekis tas pats – pagal ekonominio ir socialinio vystymosi, išteklių naudojimo efektyvumo rodiklius iki 2020 metų pasiekti 2003 metų ES valstybių narių vidurkį, pagal aplinkos taršos rodiklius – neviršyti ES leistinių normatyvų, laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršą ir poveikį pasaulio klimatui, reikalavimų. Įgyvendinti šį siekį įmanoma diegiant ūkyje naujausias, aplinkai mažesnę neigiamą poveikį darančias technologijas. Taigi Strategijoje ypač daug dėmesio skiriama mokslinei pažangai, žinioms, o ne daug išteklių reikalingoms technologijoms kurti ir diegti.

Darnus vystymasis neįmanomas be plataus visuomenės dalyvavimo ne tik sprendžiant konkrečius Strategijoje nurodytus uždavinius, bet ir priimant darnaus vystymosi požiūriu svarbius įvairaus lygio sprendimus.

Atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetai yra tokie: klimato kaita ir švari energijos gamyba (t. y. tokia energijos gamyba, kai į aplinką išmetama nedaug teršalų, įskaitant ir šiltnamio efektą sukeliančias dujas), darnus transportas, darnus vartojimas ir gamyba, gamtos išteklių apsauga ir valdymas, visuomenės sveikata, socialinė įtrauktis, demografija ir migracija, skurdas

³¹ https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAC62D7F8C15/TAIS_396083.

³² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C89C47FA9A3E>.

pasulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai. Atsižvelgiant į šiuos atnaujintos ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus, Strategijoje suformuluoti du nauji prioritetai – tausojantis vartojimas ir vystomasis bendradarbiavimas – prioriteto „Skurdas pasaulyje ir darnaus vystymosi iššūkiai“ atitikmuo, atspindintis svarbiausius Lietuvos įsipareigojimus taikos užtikrinimo pasaulyje ir skirtumų tarp išsivysčiusių ir besivystančių valstybių mažinimo srityse (Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, 2009). Prioriteto „tausojantis vartojimas“ atsiradimas 2009 m. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje, reiškia vartojimo įpročių keitimą nuoseklesniu, darnesniu vartojimu. Ekonomikai augant tarša, atliekų kiekiai tik didėja. Dėl gamybos ir vartojimo didėjančio spaudimo pasaulio ištekliams ir aplinkai atsirado būtinybė siekti tvaraus augimo, kuriuo ilgiau išlaikytume produktų pridėtinę vertę ir padidintume galimybę pakartotinai panaudoti jų sudedamąsias dalis. Tokiu būdu ne tik mažėtų sąvartynai, bet ir poveikis aplinkai.

Lietuvai atsiveria plačios galimybės taikyti darnios ekonomikos principus – išteklių, įskaitant ir energetinius, taupymas, subalansuota gamyba, taupus vartojimas ir antrinis perdirbimas, geresnė biologinės įvairovės apsauga. Visa tai svarbu jau šiandien.

7-oji Aplinkosaugos veiksmų programa grindžiama pagrindiniais Biologinės įvairovės konvencijos principais: principu „teršėjas moka“, atsargumo principu ir prevenciniais veiksmais, taip pat principu, kad tarša turi būti mažinama ten, kur yra jos šaltinis, kad būtų imtasi priemonių ir veiksmų ir nustatyti tikslai, vadovaujantis pažangaus reglamentavimo principu ir įgyvendinant subalansuotą ir ilgalaikę aplinkos politiką.

Pagal 7-ąją Aplinkosaugos veiksmų programą „Mūsų klestėjimo ir sveikos aplinkos pagrindas – inovacinė žiedinė ekonomika, kurioje niekas nešvaistoma veltui, darniai valdomi gamtos ištekliai, o biologinė įvairovė saugoma, vertinama ir atkuriamą taip, kad didėtų mūsų visuomenės atsparumas. Ekonomikos augimas, grindžiamas mažai anglies dioksido išskiriančiomis technologijomis, yra seniai atsietas nuo išteklių naudojimo, rodant saugios ir darnios visuomenės pavyzdį visame pasaulyje“³³.

7-osios Aplinkosaugos veiksmų programos svarbiausias tikslas pasiekti, kad ekonomika taptų ekologiška ir konkurencinga efektyvaus išteklių naudojimo ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika pagal strategijoje įtvirtintą efektyvesnį gamtos išteklių naudojimo ir atliekų tvarkymo (4) prioritetą. Programoje nustatytas efektyvaus išteklių naudojimo efektyvumo rodiklis, kuris apskaičiuojamas pagal BVP ir sunaudojamų žaliavų kiekio santykį, yra tinkamiausias galimo išteklių naudojimo efektyvumo tikslo įgyvendinimo rodiklis. Pagal efektyvaus išteklių naudojimo Europos planą 2014–2030 m. jau turėtume padidinti savo išteklių našumą 15 proc. Įgyvendinus perėjimo prie žiedinės ekonomikos politiką, vadovaujantis Europos efektyvaus išteklių naudojimo planu, minėtą rodiklį būtų galima padvigubinti, be to, būtų sukurta daugiau darbo vietų ir sparčiau

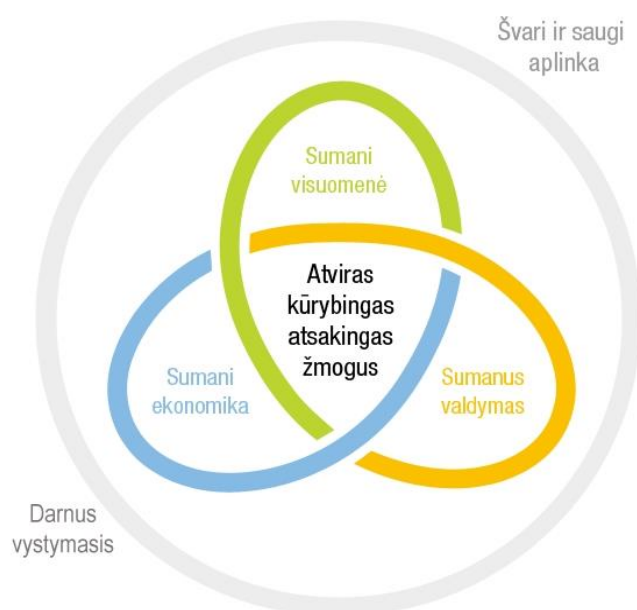
³³ <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/lt.pdf> .

augtų ekonomika (7-oji Aplinkosaugos veikslių programa).

Ši programa padeda užtikrinti aplinkos politikos koordinavimą, siekiant įveikti šiuo metu išskylančius tvarumo iššūkius.

2.2.4. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“

2012 m. gegužės 15 d. Seimo nutarimu Nr. XI-2015 patvirtinta Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“³⁴, siekianti sukurti pažangią, modernią ir stiprią valstybę, pasižyminčią harmoninga trijų „sumanumų“ (visuomenės, ekonomikos ir valdymo) derme.

5 pav. Trijų „sumanumų“ (visuomenės, ekonomikos ir valdymo) dermė

Šaltinis: Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“

Įgyvendindama Valstybės pažangos strategiją „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 patvirtino 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programą³⁵. Ja siekiama sukurti pažangią, modernią ir stiprią valstybę, pasižyminčią sumanios visuomenės, sumanios ekonomikos ir sumanaus valdymo derme.

Šioje programoje apibrėžiamos ilgalaikių valstybės prioritetų įgyvendinimo kryptys. Programoje numatyti 8 prioritetai: „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“, „Veikli ir solidari visuomenė“, „Ekonominiam augimui palanki aplinka“, „Į aukštą pridėtinę vertę orientuota, integrali ekonomika“, „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“, „Regioninė plėtra“,

³⁴ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5EE74F9648A5> .

³⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31A566B1512D> .

„Kultūra“ ir „Sveikata visiems“. Trečiasis prioritetas labiausiai atitinka Biologinės įvairovės konvencijoje išdėstytas pagrindines nuostatas.

4 lentelė. Trečio prioriteto „Ekonominiam augimui palanki aplinka“ tikslai ir uždaviniai

TREČIASIS PRIORITETAS „EKONOMINIAM AUGIMUI PALANKI APLINKA“			
BENDRAS TIKSLAS SUKURTI AUGIMUI IR KONKURENCINGUMUI PALANKIAS APLINKOS SĄLYGAS.	1 Tikslas Sukurti verslumą skatinančias ir verslo plėtrai palankias sąlygas.	Uždaviniai: 1. Užtikrinti augimui palankią reguliacinę aplinką. 2. Skatinti verslumą ir verslo plėtrą. 3. Diegti darnaus vystymosi principus versle.	Komentarai: Diegiami darnaus vystymo principai: išteklių, įskaitant ir energetinius, taupymas, subalansuota gamyba, taupus vartojimas ir antrinis perdirbimas, geresnė biologinės įvairovės apsauga – atliepia Biologinės įvairovės konvencijoje įtvirtintus principus.
	2 Tikslas Sukurti tvarią ir efektyvią ekonominę infrastruktūrą.	Uždaviniai 1. Plėtoti modernią transporto infrastruktūrą ir darnų judumą, 2. Kurti pažangią ir saugią informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūrą. 3. Plėtoti energetikos infrastruktūrą. 4. Plėtoti turizmo infrastruktūrą, įskaitant kultūros ir gamtos	Komentarai: Siekiama toliau kurti tvarią ir efektyvią ekonominę infrastruktūrą. Orientavimasis į aplinkos tausojimą, „žaliąsias“ inovacijas, naujinimas transporto sektoriaus, kuris turi nemažą poveikį aplinkai, reiškia išsaugoti ir stabiliai saugiai naudoti

		paveldą.	biologinę įvairovę dabartinės ir būsimų kartų interesais, kaip pažymėta Biologinės įvairovės konvencijoje.
	3 Tikslas Skatinti darnų išteklių naudojimą, užtikrinti ekosistemų stabilumą.	Uždaviniai 1. Tausoti gamtos išteklius, išsaugoti biologinę įvairovę ir kraštovaizdį. 2. Užtikrinti darnų energijos išteklių naudojimą. 3. Tobulinti vandentvarkos, atliekų ir oro kokybės valdymo sistemas.	Komentarai: Ištekliai turi būti efektyviau naudojami per visą jų gyvavimo ciklą, pradedant išgavimu, transportavimu, perdirbimu ir vartojimu, baigiant atliekų šalinimu. Raginimas siekti išteklių naudojimo efektyvumo, reiškia didesnės vertės su mažesnėmis medžiagų sąnaudomis kūrimą bei kitokį vartojimą. Taip būtų sumažintas stygiaus pavojus ir poveikis aplinkai.
	4 Tikslas Didinti teritorinę sanglaudą regionuose.	Uždaviniai 1. Siekti šalyje užtikrinti vienodus miestų ekonominės aplinkos standartus didinti jų konkurencingumą ir gyvenamosios vietos	Komentarai: Pabrėžiama Konvencijoje svarba ir būtinybė mažinti socialinę atskirtį, skatinti tarptautinį, regioninį ir pasaulinį valstybių ir

		patrauklumą, skatinti jų ekonomikos augimą. 2. Gerinti kaimo vietovių gyvenamąją aplinką.	tarptautinių organizacijų bei nevalstybinio sektoriaus bendradarbiavimą saugant biologinę įvairovę ir užtikrinant stabilų jos komponentų naudojimą.
--	--	---	--

3. BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO PASIEKIMAI LIETUVOJE

3. 1. Dabartinės padėties analizė

Lietuvoje dar išliko nemaža sąlygiškai natūralių teritorijų, pasižyminčių gausia, Europos mastu saugotina biologine įvairove. Įvairiose – jūros, gėlojo vandens, smėlynų, miškų, pievų, pelkių – ekosistemose gyvena 24–25 tūkst. biologinių rūšių (daugiau kaip 15 tūkst. rūšių vabzdžių, daugiau kaip 7 tūkst. rūšių grybų). Kai kurios jų yra retos ir nykstančios. 2002 m. į Lietuvos raudonąją knygą buvo įrašytos 782 ypač saugomos retų augalų, grybų bei gyvūnų rūšys. Atsižvelgus į Europos Sąjungos reikalavimus, 2003 m. šis sąrašas buvo papildytas. Dabar jį sudaro 815 rūšių: gyvūnų – 259, augalų – 357, grybų – 134, kerpių – 65. Dėl efektyvios apsaugos kai kurios į Raudonąją knygą įrašytos rūšys gausėja, pavyzdžiui, jūriniai ereliai, gervės, griežlės, gulbės giesmininkės, ūdros, šikšnosparniai³⁶.

Biologinės įvairovės būklei Lietuvoje sovietiniais metais daugiausiai įtakos turėjo melioracija, dėl kurios išsausėjo natūralios pievos ir pelkėtos vietovės, upelių vietoje buvo iškasti kanalai, sudarkyti upių slėniai ir sunaikinti nedideli laukų masyvai bei vienkiemiai. Po nepriklausomybės atkūrimo dėl žemdirbystės krizės ėmė didėti apleistų žemių plotai, atviros vietovės apauga menkaverčiais krūmais bei medžiais ir aukšta žole. Esant tokioms sąlygoms, nyksta natūrali rūšių gyvenamoji aplinka, o tuo pačiu ir retų paukščių populiacijos. Sumažėjo pievų ir ganyklų naudojimas. Pirmiausia buvo apleistos mažiau palankios ūkininkauti pelkėtos vietos, kur veisėsi retos balų ir kitų, dabar Lietuvoje ir ES saugomų paukščių rūšys.

2004 m. duomenimis, valstybės saugomos teritorijos, pasižyminčios gamtos ir kultūros paveldo vertybėmis, Lietuvoje užima 12 proc. visos šalies teritorijos (1992 m. buvo 4,7 proc.). Jas sudaro 5 valstybiniai rezervatai, 1 biosferos rezervatas, 5 nacionaliniai parkai, 30 regioninių parkų, 355 draustiniai (iš jų 254 valstybiniai, 101 – savivaldybių), užregistruoti 683 saugomi gamtos paveldo objektai³⁷. Siekiant apsaugoti gamtos ir kultūros vertybes, ne tik vykdoma prevencinė veikla, bet ir atkuriamos pažeistos, nualintos teritorijos. Miškų plėtros programa, nederlingos žemės apželdinimas mišku, agrarinės aplinkosaugos priemonės taip pat yra labai svarbios užtikrinant bioįvairovės apsaugą ir gausinimą.

Lietuvoje yra nustatyta 53 iš 218 Europos Sąjungoje saugotinių buveinių tipų, išvardytų Buveinių direktyvoje. Ja grindžiamas Europos Sąjungos ekologinis tinklas „Natura 2000“, kurio įgyvendinimas Lietuvoje prasidėjo 2003 m. 2004 m. įsteigtos 39 (iš numatytų 78) paukščių apsaugai

³⁶Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, *Aplinkos būklė 2003* (Vilnius, 2004).

³⁷ *Ibid.*

svarbios teritorijos. Lietuvoje saugomų teritorijų plotas išaugęs iki 14 – 15 proc. išskirtose vietose stabilizuos kraštovaizdį, o kartu ir biologinę įvairovę. Saugomų teritorijų steigimas, šiuo metu padidėjo, t.y. bendras kiekis 17,57 proc.

Plėtojant tinklą „Natura 2000“ nesiekama kurti tokių gamtos rezervatų, kuriuose sistemingai atsisakoma bet kokios žmonių veiklos. Biologinės įvairovės apsaugai įsteigtose teritorijose reikia net palaikyti ar skatinti žmonių veiklą, kuri būtų derinama su aplinkos apsaugos tikslais.

Siekiant Lietuvos vidaus vandenyse užtikrinti stabilią populiacijų ir buveinių būklę bei atkurti ir išsaugoti saugomas, globojamas rūšis, 2004 m. patvirtintas Ekologiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų upių, kuriose draudžiama statyti užtvankas, sąrašas.

Intensyvus ūkininkavimas dažniausiai daro neigiamą įtaką biologinei įvairovei, tačiau pastaraisiais metais Lietuvoje vyksta ir priešingas procesas – steigiami ekologinės gamybos principais grindžiami ūkiai, ūkininkai skatinami didinti dirvožemio derlingumą, mažinti aplinkos taršą ir išsaugoti biologinę įvairovę. Ekologinių ūkių kasmet daugėja: 2001 m. jų buvo 290 (sertifikuotos žemės plotas 6469 ha), 2002 m. – 393 (8780 ha), 2003 m. – 697 (23289 ha). 2004 m. VšĮ „Ekoagros“ sertifikavo 1179 ekologinės gamybos ūkius, o sertifikuotų ekologinės gamybos ūkių plotas siekė 42 961 ha arba daugiau nei 1 proc. visų šalies žemės ūkio naudmenų³⁸.

Miškų plėtros programa, nederlingos žemės apželdinimas mišku, agrarinės aplinkosaugos priemonės yra labai svarbios užtikrinant bioįvairovės apsaugą ir gausinimą.

Lietuvoje 2003 m. iš esmės baigta formuoti genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) naudojimo reguliavimo teisinė ir administracinė sistema. Atlikta GMO naudojimo Lietuvoje inventorizacija ir apklausta 260 įmonių, galinčių naudoti GMO. Lietuvoje ribotai GMO naudoja 11 įmonių ir mokslo organizacijų. Išduoti trys leidimai ribotai naudoti GMO įteisinant naujų įmonių veiklą³⁹.

Siekiant išsaugoti laukinės augalijos nacionalinius genetinius išteklius, įsteigta biudžetinė įstaiga Augalų genų bankas. Patvirtinta Miško genetinių išteklių išsaugojimo ir selekcijos plėtros programa. Ji įtvirtino Lietuvos miško genetinių išteklių kaupimo, išsaugojimo, selekcijos bei sėklininkystės plėtros priemones, užtikrinančias miško genetinę įvairovę bei veisiamų miškų našumą ir atsparumą aplinkos sąlygoms. Lietuva dalyvauja Europos bendradarbiavimo programoje, skirtoje Augalų genetinių išteklių tinklui sukurti (ECP/GR) ir Europos miško genetinių išteklių programoje (EUFORGEN)⁴⁰.

Igyvendinant Biologinės įvairovės konvencijos įsipareigojimus parengta LR Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas, patvirtintas 1998 metais. Atnaujintas nebuvo. Lietuvos Respublikos ketvirtojoje nacionalinėje ataskaitoje atskleista, jog pirmiausia – tai trūkumas

³⁸ Lietuvos kaimo plėtros 2004–2006 metų planas.

³⁹ Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo ataskaita, 2005.

⁴⁰ Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo ataskaita, 2005.

finansinių išteklių, samdant įvairių institucijų specialistus, atnaujinti jau pasenusią idėją. O antra, ši strategija neperžiūrima po penkių metų, kaip buvo planuota.

Lietuva įgyvendina Biologinės įvairovės konvenciją, vykdydama Lietuvos Respublikos įstatymus biologinės įvairovės srityje. Pagrindiniai iš jų yra Saugomų teritorijų įstatymas, Laukinės gyvūnijos įstatymas, Laukinės augalijos įstatymas ir Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas.

Laukinės gyvūnijos įstatymo (2001 m.) tikslas – išsaugoti natūralias laukinių gyvūnų bendrijas ir jų rūšinę įvairovę, išsaugoti laukiniams gyvūnams būtina gyvenamąją aplinką – buveines, veisimosi maitinimosi, žiemojimo laikino apsistojimo, migracijos kelius, garantuoti racionalų gyvūnų naudojimą ir jų populiacijos atkūrimą. Šis įstatymas reglamentuoja ir laukinių gyvūnų naudojimą, kad būtų išsaugota rūšių įvairovė. Laukinės gyvūnijos naudojimą reglamentuoja Medžioklės įstatymas (2000 m.), žvejybos ir žuvų išteklių naudojimą reglamentuoja Žuvininkystės įstatymas (2000 m.). 2000 m. Lietuvoje yra patvirtintos Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklės, kurios nustato Lietuvoje medžioklės tvarką, medžiojamųjų gyvūnų sąrašą, medžioklės terminus, medžioklės įrankius ir būdus. Žuvininkystės įstatymas apibrėžia žuvų išteklius tausojančią žvejybą, jų išsaugojimą bei atkūrimą ir žvejybos kontrolę.

Laukinės augalijos įstatymas (1999 m.) reglamentuoja laukinės augalijos apsaugą ir naudojimą, siekiant išsaugoti laukinės augalijos rūšių ir natūralių bendrijų įvairovę. Laukinės augalijos įstatymu išsaugoma laukinės augalijos rūšių, natūralių bendrijų įvairovė ir laukinei augalijai tinkamos augti augavietės, užtikrinamas laukinės augalijos racionalus išteklių naudojimas, apsauga ir atkūrimas, laukinės augalijos genetinių išteklių apsauga/išsaugojimas. Laukinei augalijos apsaugai užtikrinti naudojamos tokios priemonės:

steigiamos saugomos teritorijos;

išsaugomi nesumažėję laukinės augalijos plotai;

laukinės augalijos išteklių naudojimo ribojimas;

laukinės augalijos augaviečių apsauga vykdoma jose ūkinę veiklą.

Rūšims ir bendrijoms išsaugoti steigiamos saugomos teritorijos. Saugomų teritorijų įstatymas (2001) reglamentuoja saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo, veiklos juose ir kontrolės teisinius pagrindus. Pagal Miškų ūkio tarnybos statistiką 2015 m. sausio 1 d. buvo įsteigtos 83 paukščių apsaugai svarbios teritorijos ir vietovės, atitinkančios buveinių apsaugai svarbios teritorijos statusą – 410. Tai sudaro 12,4 proc. šalies ploto.

Pagal ketvirtąją nacionalinę ataskaitą laukinių vaisių, uogų ir grybų išteklių vis dar mažėja gyvybiškai miško ekosistemai išsaugoti/išlaikyti. Kita labai rimta problema yra netvarus jų derliaus nuėmimas. Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių, jų radaviečių ir augaviečių apsaugą, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų išsaugojimo bei gausinimo reikalavimus nustato Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas (2009). Šis įstatymas įteisino naują rečiausių rūšių statuso kategoriją –

griežtai saugomas rūšis. Tai rūšis jautri gamtinės aplinkos pokyčiams ir trikdymui. 2010 m. lapkričio 24 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 1691 patvirtino „Griežtai saugomos rūšies radavietės ir augavietės apsaugos reglamento sudarymo tvarką“⁴¹. 2015 m. sausio 26 d. Aplinkos apsaugos ministro įsakymu Nr. D1-76 patvirtino „Svarbiausių griežtai saugomų rūšių radaviečių ir augaviečių sąrašą“⁴². Apie retus, nykstančius gyvūnus, augalus, grybų rūšis bei jų bendrijas, jų rūšių retumą, jų buveinių ir augaviečių būklę informacija pateikta Lietuvoje leidžiamojoje Raudonoje knygoje. Saugomų Raudonosios knygos gyvūnų, augalų, grybų rūšių apsaugą ir gausinimą reglamentuoja Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įstatymas.

Lietuvai nepavyko pasiekti užsibrėžto tikslo – iki 2010 m. sumažinti biologinės įvairovės nykimą, nepaisant pažangos kai kuriose srityse. Biologinės įvairovės apsaugos srityje pasiekta ir tam tikrų teigiamų rezultatų. Ekspertų ketvirtojoje nacionalinėje ataskaitoje teigiama, kad 15,13 proc. šalies teritorijos patenka į saugomų teritorijų sistemą. 7 proc. paukščių apsaugai skirtos teritorijos ir 9 proc. buveinių apsaugai skirtos teritorijos. 12,4 proc. šalies teritorijos priklauso Europos ekologiniam tinklui „Natura 2000“. Ataskaitos išvadose pažymėta, kad nėra saugomų teritorijų valdymo strategijos, biologinės įvairovės apsauga labiau apsiribojama tik saugomose teritorijose. Rūšims ir bendrijoms išsaugoti sudaromi saugomų rūšių sąrašai, Lietuvos raudonoji knyga, steigiamos saugomos teritorijos, įgyvendinamos įvairios apsaugos programos. Konkretūs būdai ir priemonės biologinės įvairovės apsaugai numatyti Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015-2020 m. veiksmų plane (2015).

Daugelis biologinės įvairovės apsaugos reikalavimų įrašyti ir į kitus įstatymus: Miškų įstatymas (2001), Vandens įstatymas (2003), Aplinkos apsaugos įstatymas (1992), Augalų nacionalinių genetinių išteklių įstatymas (2001) ir kt.

Miškuose yra didžiausia, lyginant su kitomis ekosistemomis, biologinė įvairovė. Miškų įstatyme įtvirtinta, kad miškas saugomas nuo savavališko kirtimo, medienos grobstymo, miško teršimo, šiukšlinimo, padegimo. Miškus stengiamasi saugoti nuo ligų, kenkėjų, laukinių žvėrių daromos žalos. Pagrindinius miško kirtimo, medienos ruošimo reikalavimus nustato Miško kirtimo taisyklės (2010). Miško atkūrimo, įveisimo, miško apsaugos reikalavimus nustato Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai (2008). Miško sanitarinės apsaugos taisyklės (2007) reglamentuoja miško sanitarinę apsaugą ir nustato apsaugos reikalavimus.

Aplinkos apsaugos įstatymas (1992) garantuoja organizmų įvairovės ir jiems būtinos gyvenamosios aplinkos išsaugojimą, racionalų gyvūnijos naudojimą. Kraštovaizdžio apsaugą reglamentuojančių straipsnių yra Aplinkos apsaugos, Saugomų teritorijų įstatymuose. LR kraštovaizdžio politikos krypties aprašas (2014) reglamentuoja kraštovaizdžio išsaugojimą. Ilgalaikiai

⁴¹ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.19CD4473CDC4> .

⁴² <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7ba45880a78311e4a82d9548fb36f682> .

tiksmai ir uždaviniai, atkuriant ir saugant kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, išdėstyti Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2009). Kraštovaizdžio tvarkymą siekiama užtikrinti Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015-2020 m. veiksmų planu (2015), išsaugant jo ekologines, ekonomines funkcijas.

3.2. Aktualūs ateities tikslai ir uždaviniai

Globaliu mastu sustabdyti biologinės įvairovės nykimo ir mažėjimo nepavyko. Išsikelti globalūs tikslai iki 2020 m. sustabdyti pasaulio biologinės įvairovės menkėjimo neišspręsti.

10-oje Biologinės įvairovės konvencijos šalių konferencijoje nuspręsta biologinės įvairovės strateginiame plane 2011-2020 m. numatyti strateginius tikslus:

- 1) įtraukti biologinės įvairovės klausimus į įvairaus lygio sprendimus:
 - visuomenė tinkamai informuojama apie biologinės įvairovės naudą, apsaugą ir tvarų jos naudojimą;
 - biologinė įvairovė integruojama į įvairias nacionalines strategijas ir programas;
 - panaikinamos iniciatyvos darančios žalą biologinei įvairovei;
 - politiniai sprendimai susieti su tvaria gamyba ir naudojimu.
- 2) sumažinti spaudimą biologinei įvairovei ir skatinti tvarų jos naudojimą:
 - sumažinti arba sustabdyti natūralių buveinių nykimą, skaidymą;
 - žuvininkystės ištekliai naudojami tvariai;
 - žemės ūkio, miškų ekosistemos naudojami tvariai ir užtikrinama biologinės įvairovės apsauga;
 - tarša sumažinama iki nedarančio žalos biologinei įvairovei lygio;
 - naikinamos invazinės rūšys ir jų plitimo keliai.
- 3) pagerinti biologinės įvairovės būklę, apsaugant ekosistemas, rūšis ir genetinę įvairovę:
 - mažiausiai 17 proc. sausumos ir 10 proc. jūrinių teritorijų turi būti saugomos;
 - sustabdomas nykstančių rūšių tolimesnis nykimas;
 - išlaikoma žemės ūkio augalų, naminių gyvulių genetinė įvairovė;
 - atkuriamos ir išsaugomos ekosistemos, kurios teikia gyvybiškai svarbias paslaugas (vandenį, sveikatą);
 - padidinamas ekosistemų atsparumas, atkuriamas 15 proc. degradavusių ekosistemų.

Perkeliant konvencijos reikalavimus į sektorių strategijas ir priemonių planus, nepakankamai atsižvelgiama į tarpsektorinius ryšius. Tarpsektoriniai konvencijos reikalavimai turėtų būti įgyvendinami ne tik valstybės, bet ir savivaldybių lygiu, todėl juos reikia integruoti į savivaldybių

strateginius plėtros planus.

Sukurta teisinė bazė, sudaranti galimybes visuomenei susipažinti su norminių teisės aktų projektais, tačiau visuomenė neskatinama aktyviai domėtis valstybės ir savivaldybių institucijų bei jų pavaldžių įstaigų veikla.

Kad informacija apie sprendimų projektų poveikio vertinimą būtų išsami ir užtikrintų optimalaus sprendimo pasirinkimą, reikėtų numatyti palankesnes sąlygas diskusijose dalyvauti ne tik suinteresuotoms institucijoms, bet ir pvz., verslo ar nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veiklai turės įtakos priimtas sprendimas. Be to, reikėtų stiprinti valstybės tarnautojų gebėjimus vertinti sprendimų projektų poveikį. Sprendžiant tarpsektorines problemas, susijusias su Jungtinių Tautų konvencijos darnaus vystymosi siekių įgyvendinimu, reikėtų stiprinti mokslo ir valstybės institucijų bendradarbiavimą. Įgyvendinant Jungtinių Tautų Biologinės įvairovės konvenciją, nepakankamai bendradarbiauja konvencijos koordinatorius ir atitinkamas mokslo programas koordinuojantys mokslininkai, taikomiesiems tyrimams nepanaudojamos Švietimo ir mokslo ministerijos disponuojamos biudžeto lėšos. Valstybės tarnautojų departamento duomenimis, valstybės tarnautojų kvalifikacijos tobulinimo programos, skirtos bendriems valdymo gebėjimams plėtoti. Specializuotų – biologinės įvairovės tematika Valstybės tarnybos kataloge nėra. Bendri seminarai, nuolatinis mokslininkų bendradarbiavimas su pareigūnais prisidėtų prie jų kvalifikacijos tobulinimo, mokymus būtų galima įtraukti nevyriausybinių organizacijų ir kitų interesų grupių atstovus.

Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės išsaugojimo strategijoje ir veiksmų plane buvo numatytos informavimo, mokymo bei švietimo priemonės, kaip pvz., įvairūs leidiniai ar vaizdo medžiaga. Ministerijos, savivaldybės yra įgyvendinusios nemažai biologinės įvairovės klausimais skirtų visuomenės informavimo ir švietimo priemonių. Didžiulė informacijos sklaida apie saugomas gamtos ir istorijos vertybes, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę saugomų teritorijų direkcijos nuopelnas.

Išlieka aktuali apsaugos valdymo problema, o joje duomenų apie biologinės įvairovės lygių sistemingo kaupimo, analizės ir tvarkymo klausimai. Valstybinės aplinkos monitoringo 2011-2017 m. programoje priemonės, skirtos gyvosios gamtos būklės vertinimui, sudaro stebėjimai, skirti Europos Bendrijai svarbių rūšių buveinių ir paukščių migracijos susitelkimo vietų būklei vertinti. Tai turi užtikrinti, kad būtų sukaupta informacija, kuri sudarys sąlygas nustatyti jautriausias Europos biologinės įvairovės sritis ir užkirsti kelią jai nykti.

Duomenų suderinamumas ir dalijimasis jais padeda veiksmingiau koncentruoti apsaugos priemones, didina integralumą tarp sektorių, supaprastina monitoringo duomenų rinkimą, suteikia daugiau galimybių veiksmingiau planuoti apsaugos priemones, kontroliuoti, kaip jos įgyvendinamos, o kaupiami duomenys didina institucijos „atmintį“.

Gyvosios gamtos būklės stebėjimo srityje siekiama vertinti ir prognozuoti Europos

Bendrijos svarbos buveinių ir rūšių būklės pokyčius, natūralių ir antropogeninių veiksnių poveikį jiems, sudaryti sąlygas priimti tinkamiausius sprendimus dėl buveinių ir rūšių apsaugos ir atkūrimo, operatyviai vertinti miškų būklės kaitą erdvės ir laiko atžvilgiu dėl oro teršalų tolimųjų pernašų ir kitų stresinių veiksnių poveikio, vertinti teršalų ir kitų stresinių veiksnių poveikį labiausiai miško ekosistemoms. Renkama ir vertinama informacija, siekiant užtikrinti tinkamą biologinių išteklių (medžiojamųjų gyvūnų bei žuvų išteklių) apsaugą ir tvarų naudojimą.

Įgyvendinant konvencijas biologinės įvairovės apsaugos srityje bei su jomis susijusius Europos Sąjungos teisės aktus, siekiančius užtikrinti nykstančių floros ir faunos rūšių bei jų arealų apsaugą, ekspertai išskyrė 15 prioritetinių retų visoje Europoje nykstančių biologinių rūšių, kurių apsaugos veiksmai sudarytų sąlygas jas išsaugoti. Kartu tai atliepia ir daugelį kitų rūšių bei natūralių buveinių, su kuriomis saugomos rūšys yra susijusios ekologiniais ryšiais. Tarp 15 išskirtų prioritetinių rūšių atsidūrė augalai: šilagėlė; paukščiai: juodasis gandras, kurtinys, meldinė nendrinukė; žinduoliai: lūšis; žuvis: vijūnas; vabzdžiai: kraujalakinis melsvys. Parengti šių rūšių apsaugos planai, kuriuose išsamiai pateikta informacija apie rūšis, įvertinta svarbiausių radaviečių būklė, nustatyti uždaviniai, pasiūlyti priemonių planai bei jų įgyvendinimo būdai, nustatytas lėšų poreikis.

Biologinės įvairovės nykimas sutrikdo ekosistemų funkcijas, o tai neigiamai atsiliepia visuomenės gerovei ir ekonomikai. Saugomos teritorijos Lietuvoje steigiamos siekiant:

- išsaugoti tiek gamtos, tiek ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus/vertybes, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę, genetinį fondą;
- užtikrinti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą ir subalansuotą gamtos išteklių naudojimą ir atkūrimą;
- sudaryti tinkamas sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir tolesniems aplinkos būklės stebėjimams;
- skleisti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus, vertybes, kraštovaizdžio apsaugos idėjas bei tradicinį gyvenamos būdą, etnokultūros papročius.

Lietuvos saugomų teritorijų sistema nėra skirta vien gamtai, gamtiniams kraštovaizdžiui, biologinei įvairovei ir gamtos vertybėms išsaugoti. Joje integruota ir teritorinė kultūros paveldo apsauga. Gamtos ir kultūros paveldas Lietuvoje neatsiejami: saugomos ir gyvosios, ir negyvosios gamtos vertybės, taip pat saugomi tiek unikalūs, tiek ir būdingi kraštovaizdžio kompleksai.

Siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos direktyvų dėl laukinių paukščių apsaugos ir dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos reikalavimus, Lietuvoje plėtojamas „Natura 2000“ teritorijų tinklas. Kuriamas bendras specialių saugomų teritorijų Europos ekologinis tinklas. „Natura 2000“ teritorijų tinklas sudaro galimybę palaikyti, o prireikus ir atkurti natūralių buveinių tipų ir rūšių buveinių geros apsaugos būklę jų natūraliame paplitimo areale.

Saugomos teritorijos užima 15,6 proc. šalies sausumos ploto, 12,4 proc. šalies teritorijos priklauso Europos ekologiniam tinklui „Natura 2000“. Lietuvoje vyksta ekosistemų skaidymas, kinta kraštovaizdžio struktūra tiek dėl savaiminių natūralių procesų, tiek dėl intensyvėjančios urbanizacijos, žemės ūkio veikloje taršos ir neracionalaus gamtos išteklių naudojimo. Didžiulę grėsmę augalijai ir gyvūnijai kelia invazinės rūšys, galimai nekontroliuojamas genetiškai modifikuotų organizmų plitimas. Siekiant augalų ir gyvūnų rūšių, natūralių buveinių palankios apsaugos būklės, būtina plėtoti saugomų teritorijų ir „Natura 2000“ tinklą, vykdyti priemones, stiprinančias gamtinį karkasą, stabdančias biologinės įvairovės nykimą, ekosistemų ir jų teikiamų paslaugų kokybės blogėjimą. Siekiant išsaugoti įvairaus lygmens kraštovaizdžio arealus būtina užtikrinti tinkamą jų planavimą, naudojimą ir tvarkymą, pažeistų kraštovaizdžio teritorijų atkūrimą, žaliosios infrastruktūros diegimą, suderinant socialinius, ekonominius ir ekologinius interesus.

Aplinkos apsaugos ministro 2016 m. kovo 25 d. įsakymu Nr. D1-218 patvirtintas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-V-018 priemonės „Biologinės įvairovės apsauga“ projektų finansavimo sąlygų aprašas⁴³, kuriuo nustatomi reikalavimai pareiškėjams ir partneriams, projektams. Priemonės tikslas – sudaryti sąlygas veiklai saugomose teritorijose tinkamai sureguliuoti, kokybiškam monitoringui vykdyti, „Natura 2000“ tinklo teritorijų būklei gerinti; vykdyti saugomų rūšių apsaugos ir invazinių rūšių gausos reguliavimo priemones; stiprinti gyvųjų modifikuotų organizmų rizikos vertinimą ir valdymą; prisidėti prie augalų nacionalinių genetinių išteklių išsaugojimo ir atkūrimo. Šios veiklos finansuojamos iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų.

Pagal šį aprašą rengiami saugomų ir griežtai saugomų rūšių apsaugos planai ir veiksmų planai konkrečioms saugomoms rūšims ir apsaugos priemonių įgyvendinimas tiek „Natura 2000“ teritorijose, tiek kitose šalies teritorijose, taip pat augalų nacionalinių genetinių išteklių ir biosaugos užtikrinimo priemonių įgyvendinimas. Taip pat atliekami invazinių rūšių būklės tyrimai, rengiami jų gausos reguliavimo dokumentai ir įgyvendinamos gausos reguliavimo priemonės.

Rengiami gamtotvarkos planai „Natura 2000“ teritorijose saugomoms gamtinėms buveinėms ir rūšims. Patvirtintais gamtotvarkos planais įgyvendinami buveinių atkūrimo darbai.

Vadovaujantis 1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos strateginis Lietuvos tikslas vandens apsaugos srityje – iki 2020 m. pasiekti gerą būklę Baltijos jūros Lietuvai priklausančioje dalyje, Kuršių mariose ir maždaug $\frac{3}{4}$ paviršinių vidaus vandens telkinių. Baltijos jūros geros būklės savybės ir siektini tikslai numatyti remiantis Jūrų strategijos pagrindų direktyvoje nurodytais kokybiniais rodikliais:

- biologinė įvairovė yra išsaugota. Buveinių kokybė ir paplitimas taip pat rūšių

⁴³ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/389363d0f5b411e58a059f41f96fc264> .

- pasiskirstymas ir gausa atitinka vyraujančias geografines ir klimatinės sąlygas;
- dėl žmogaus veiklos patekusių svetimžemių rūšių paplitimas nekeičia ekosistemų pobūdžio;
 - komerciniams tikslams naudojamos žuvų, moliuskų ir vėžiagyvių populiacijos neviršija saugių biologinių ribų ir jų pasiskirstymas pagal amžių ir dydį rodo gerą išteklių būklę;
 - visų žinomų jūrinių mitybos tinklų elementų gausumas ir įvairovė normalūs ir gali užtikrinti ilgalaikę rūšių gausą ir visišką jų reprodukcinio pajėgumo išsaugojimą;
 - žmogaus sukelta eutrofikacija sumažinta, ypač jos neigiamas poveikis, pvz., biologinės įvairovės praradimas, ekosistemos nykimas, žalingas dumblių žydėjimas ir deguonies trūkumas dugno vandenyse;
 - jūros dugno vientisumas užtikrina ekosistemų struktūros ir funkcijų išsaugojimą;
 - teršalų koncentracija nesukelia taršos poveikio;
 - teršalai žmogaus maistui skirtoje žuvyje ir kituose jūros produktuose neviršija Europos Bendrijos teisės aktuose nustatyto lygio ar kitų atitinkamų standartų;
 - atliekos jūroje ir jų kiekis nedaro žalos pakrančių ir jūros aplinkai;
 - energijos, įskaitant povandeninį triukšmą, patekimas nedaro neigiamo poveikio jūros aplinkai.

Siekiant įgyvendinti Jūrų strategijos pagrindų direktyvos reikalavimus, reikia įvertinti esamą jūros aplinkos būklę, nustatyti aplinkos apsaugos tikslus ir priemones gerai Baltijos jūros aplinkos būklei siekti ir įgyvendinant nacionalinę Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategiją siekti sumažinti jūros taršą bei iki 2020 m. pasiekti užsibrėžtus jūros aplinkos apsaugos tikslus – pasiekti ir išlaikyti gerą jūros aplinkos būklę.

Šiems ir panašioms tikslams pasiekti numatoma tęsti Baltijos jūros ir kitų vandenių stebėseną ir tyrimus, įgyvendinti upių baseinų valdymo planuose numatytas vandens ekologinės ir cheminės būklės gerinimo priemones. Tęsti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą ir renovaciją.

4. BIOLOGINĖS ĮVAIROVĖS KONVENCIJOS ĮGYVENDINIMO EFEKTYVUMO VERTINIMAS

4.1. Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo stiprybių, silpnybių, galimybių, grėsmių (SSGG) analizė

Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje stiprybių, silpnybių, galimybių, grėsmių analizė, atsižvelgus į atliktą kokybinę gamtosauginių tarptautinių susitarimų ir strateginių dokumentų, Lietuvos Respublikos teisės aktų ir strateginių dokumentų biologinės įvairovės srityje analizę.

Stiprybės:

1. turtinga kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė, didėja miškingumas;
2. saugomoms išsaugota rūšims išsaugoti yra įgyvendinami saugomų rūšių apsaugos planai;
3. konkrečioms saugomoms rūšims išsaugoti yra įgyvendinami veiksnių planai ir apsaugos priemonės;
4. augalų nacionalinių genetinių išteklių ir biosaugos užtikrinimo priemonių įgyvendinimas;
5. įgyvendinami gamtotvarkos planai „Natura 2000“ teritorijose saugomoms gamtinėms buveinėms ir rūšims, tai stabilizuos kraštovaizdį ir nuo jo priklausančią biologinę įvairovę;
6. finansavimas biologinės įvairovės veikloms vykdomas iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų;
7. sukurta efektyvi saugomų teritorijų sistema;
8. vykdomas tarptautinis bendradarbiavimas užtikrina konvencijos nuostatų įgyvendinimą;
9. biologinės įvairovės apsaugos priemonės yra integruotos į kitus šakinius dokumentus;
10. GMO kontrolės stiprinimas.

Silpnybės:

1. nagrinėtuose teisės aktuose nėra įpareigojimo vystyti tarptautinį bendradarbiavimą, užtikrinantį biologinės įvairovės apsaugos tikslų įgyvendinimą tarptautiniame kontekste.
2. trūksta politinio ryžto iki galo įgyvendinti tarptautinius įsipareigojimus (ES paukščių ir buveinių direktyvos)
3. nepakanka ryžto ir valios veiksmingai įgyvendinti jau priimtus teisės aktus;

4. tinkamas aplinkos teisės aktų įgyvendinimas galėtų būti finansiškai naudingas (būtų sukurta daugiau darbo vietų, lyginant su šiuo metu galiojančių aplinkos teisės aktų neįgyvendinimo sąnaudomis);
5. melioracija sunaikino natūralias pievas ir ganyklas, nemažai pelkių. Tai labai nuskurdino Lietuvos kraštovaizdį ir sumažino biologinę įvairovę;
6. atkūrus nepriklausomybę, vertingos biologinės įvairovės požiūriu pievos ir ganyklos buvo apleistos, apžėlė menkaverčiais krūmais ir medžiais;
7. stokojama informacijos apie daugelio biologinės įvairovės elementų teritorinį paplitimą, būklę ir pokyčius;
8. genetinės įvairovės, rūšių, bendrijų ir ekosistemų ištirtumas labai nevienodas;
9. nevienodas ištirtumas augalų, gyvūnų ir grybų;
10. nevykdomas stabiliai naudojamų bioįvairovės komponentų monitoringas;
11. nėra skatinimo priemonių stabiliai naudoti biologinės įvairovės elementus;
12. biologinės įvairovės apsaugos klausimai vis dar nėra prioritetiniai;
13. vyksta globalus klimato šiltėjimas, sausėjimas, keičiasi šalies socialinės ekonominės sąlygos, kartu stipriai keičiasi visos biologinės įvairovės sudedamosios dalys, todėl turimos informacijos nepakanka;
14. biologinės įvairovės srities specialistų trūkumas.

Galimybės:

1. Lietuva, vykdydama ES gamtos išsaugojimo politiką, dalyvauja kuriant Europos ekologinį tinklą „Natura 2000“ ir tolesniame Europos ekologinių tinklų plėtros procese.
2. dalyvaujant pagal tarptautines programas galimybė gauti lėšų ir nacionalinei saugomų teritorijų sistemai plėtoti, gamtiniam karkasui formuoti;
3. kryptingas Biologinės įvairovės išsaugojimo strategijos ir veiksmų plano, Lietuvos miškingumo didinimo programos ir kitų specialiųjų programų įgyvendinimas leis bent iš dalies atkurti nuskurdintą Lietuvos kraštovaizdį ir padidinti jo stabilumą;
4. laukinės gyvūnijos išteklių naudotojai gali gauti finansinę paramą jų apsaugai ir atkūrimui;
5. didinant visuomenės informuotumą apie biologinės įvairovės svarbą, ugdyti aukštesnio lygio ekologinį sąmoningumą apie bioįvairovės ekonominę ir socialinę vertę bei vaidmenį;
6. darnus transportas, darnus vartojimas ir gamyba, gamtos išteklių apsauga ir valdymas, visuomenės sveikata, socialinė įtrauktis – tokiu būdu mažėtų poveikis aplinkai;
7. galimybės taikyti darnios ekonomikos principus – išteklių, įskaitant ir energetinius, taupymas, subalansuota gamyba, taupus vartojimas ir antrinis perdirbimas, geresnė

biologinės įvairovės apsauga. Visa tai svarbu jau šiandien;

8. rengiant Biologinės įvairovės konvencijos ataskaitą, naudotis gerąja patirtimi kitų tarptautinių dokumentų biologinės įvairovės srities konvencijų įgyvendinimų jau pateiktomis ataskaitomis.

Grėsmės:

1. poreikvojami planetos ištekliai ir viršijamos jos atsinaujinimo galimybės, todėl atsiranda negrįžtamų pokyčių;
2. buveinių degradavimas, natūralių plotų kultūrinimas, rūšių tiesioginis išstūmimas ir naikinimas, miškų kirtimas, jų fragmentacija, stiprėjanti globali klimato kaita. Dėl globalaus atšilimo toliau degraduos ekosistemos ir buveinės, nyks esamos ir atsiras naujos rūšys;
3. saugomos teritorijos praras dalį savo vertybių. Keičiantis rūšių arealams, rūšys dėl pakitusių sąlygų paliks saugomas teritorijas. Todėl kils naujų pavojų saugant retąsias rūšis. Daugelis įprastų aplinkosaugoje taikomų rūšių apsaugos ir tvarkymo priemonių nebebus veiksmingos;
4. poveikis ekosistemoms ryškės per jų eutrofikaciją, sausėjimą, buveinių kaitą, natūralios sukcesijos pokyčių greitėjimą, ekosistemų išbalansavimą;
5. invazinių svetimų rūšių plitimas, sudėtingas jų valdymas kelia grėsmę kitiems biologinės įvairovės komponentams bei ekosistemoms.

4.2. Ekspertų požiūrio į biologinės įvairovės apsaugą Lietuvoje, įgyvendinant Biologinės įvairovės konvenciją, analizė

Kokybinis tyrimas atliktas 2016 m. rugsėjo – spalio mėn. Tyrimo metu apklausta 6 ekspertai. Aplinkos ministerija yra atsakinga už politikos formavimą biologinės įvairovės apsaugos ir saugomų teritorijų srityje. Aplinkos apsaugos komiteto veiklos sritys: rengti ir nagrinėti įstatymų, kitų teisės aktų projektus ir pasiūlymus aplinkos kokybės, darnaus vystymosi, klimato kaitos, gamtos išteklių: miškų, žemės, biologinės įvairovės, gelmių, vandens, saugomų teritorijų naudojimo ir apsaugos, atsinaujinančių ir alternatyvių energijos šaltinių naudojimo, teritorijų planavimo, statybų ir būsto, urbanistikos ir architektūros, kraštovaizdžio, komunalinio ūkio ir poveikio aplinkai vertinimo klausimais.

Tad buvo pasirinkti ekspertai, dirbantys Aplinkos ministerijoje, LR Seimo Aplinkos apsaugos komitete bei Saugomų teritorijų tarnyboje. Ekspertai atrinkti, atsižvelgus į jų formalų darbo

stažą biologinės įvairovės apsaugos ar saugomų teritorijų srityje, kuris turėjo būti nemažesnis kaip 3 metai (žr. 5 lentelę), todėl galima teigti, kad jie yra pakankamai kvalifikuoti, kad galėtų pateikti savo nuomonę dėl Biologinės įvairovės konvencijos nuostatų įgyvendinimo. Tuo būdu užtikrinta, kad gauta informacija yra patikima. Kokybinio tyrimo metu apklaustų ekspertų charakteristika, iššifruoti interviu Microsoft Word formatu, CD su interviu įrašais.

5 lentelė. Biologinės įvairovės ir saugomų teritorijų srities ekspertų charakteristika

Eil. Nr.	Eksperto vardas, pavardė, kodas	Eksperto darbovietė, pareigos	Darbo stažas, metai
1.	Egidijus Vareikis, EV	Seimo Europos reikalų komiteto narys	~ 16
2.	Algimantas Salamakinas, AS	Seimo Aplinkos apsaugos komiteto pirmininkas	~ 10
3.	Selemonas Paltanavičius, SP	Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Biologinės įvairovės skyriaus vyriausiasis specialistas	37
4.	Kristina Klovaitė, KK	Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos departamento Biologinės įvairovės skyriaus vyriausioji specialistė	20
5.	Edmundas Greimas, EG	Lietuvos gamtos fondo direktorius	25
6.	Romas Pakalnis, RP	Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos Apsaugos ir tvarkymo skyriaus vedėjas	37

Valstybės institucijų atstovai pateikė autentiškų įžvalgų apie Lietuvos apsaugą biologinės įvairovės srityje. Klausimai ekspertams buvo pateikti iš anksto ir visiems vienodi. Klausimyną ekspertams sudaro 24 klausimai (žr. 1 priedą), kurie neturi atsakymų variantų (žr. 2 priedą). Klausimai buvo suformuluoti, siekiant išsiaiškinti ekspertų nuomonę ir gauti papildomos bei platesnės informacijos apie tai, kokios bioįvairovės apsaugos priemonės labiausiai padeda apsaugoti biologinę įvairovę (politinės, teisinės, ekonominės, socialinės, švietimo, aplinkosaugos reikalavimai, praktinės –

saugomų teritorijų steigimas ir tvarkymas). Ekspertai atsakymus galėjo laisvai formuluoti patys, atsižvelgdami į savo patirtį ir turimą informaciją, neribojant nei jų turinio, nei formos.

Biologinės įvairovės konvencijos (1992) nuostatos dėl „teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu“ įgyvendinimo eksperto EG įsitikinimu, kad gamtinių išteklių tolygus panaudojimas veikia skirtas skurdesnėms šalims, kur vietinė bendruomenė naudoja gamtiniais ištekliais: gano galvijus, medžioja, renka įvairias maisto poreikius tenkinančias gėrybes. Lietuvai, anot jo, „<...>nėra taikytinas arba, jeigu taikytinas jisai yra tam tikra forma nukrypsta nuo Biologinės įvairovės konvencijų nuostatų, <...> sakykim, kas nors nori pastatyti vėjo jėgainių parką prie kažkokios gyvenvietės, <...> bet čia jokiais būdais ne Biologinės įvairovės konvencijos subjektas, kadangi veikia jau resursų panaudojimas, vėjo resursai nėra Biologinės įvairovės konvencijos nei subjektas, nei tikslas“ (EG). Kito eksperto nuomonė reikšminga ta prasme, kad reikia racionaliai panaudoti gamtinius išteklius. Klausiamas apie naudojamą gamtinius išteklius EV tvirtinimu, „<...> yra svarbus, todėl, kad mes turime ne modifikuoti biologinę įvairovę, kaip buvo madinga prieš 50 metų (atvežti naujas rūšis), o išlaikyti esamų rūšių harmoniją ir pusiausvyrą išlaikyti“ (EV). Mano nuomone, svarbu atsižvelgti, kad perteklinis reguliavimas turi ir neigiamą pusę – padidina biurokratiją, kuri neefektyviai panaudoja ES paramą. Kitas ekspertas pagrįstai teigia, kad ir Lietuvoje yra teigiama patirtis, ją tik reikia tinkamai plėtoti ir pritaikyti. RP nuomone, „Lietuvoj tebėra nevisiškai vienodas principas, saugant arba rūpinantis visais trimis biologinės įvairovės lygmenimis. Vienas lygmuo, tai genetinis. Įvairovė rūšies viduje. Pavyzdžiui, paprastoji pušis, tai šios rūšies viduje žiūrime. Šitas dalykas mažiau tyrinėjamas, mažiau žinomas ir daugiau apleistas. Geriausia yra turbūt rūšių išsaugojimo, srityje, t.y. didžiausios patirties turima. Lietuvoje yra apie 25 tūkst. gyvųjų organizmų rūšių, kai kurių ypatingai retos ar nykstančios. Rūpinamasi, skelbiant Raudonosios knygos rūšių sąrašus“. Vienas iš apklaustų ekspertų neištirtus gamtinius išteklius susiejo su potencialia galimybe, kuriant gyvybiškai svarbius ateities vaistus. Pavyzdžiui, RP tvirtina: „Apie tūkstantis rūšių gyvųjų organizmų. Yra kai kurių organizmų grupių, kurių išsaugojimui skiriamas per mažas dėmesys. Turiu galvoje, grybų rūšis. Ir tai ne valgomieji grybai, o visokie kitokie, įskaitant ir žalingus, kenksmingus, pvz., pelėsinius. Grybus, kurie produkuoja toksinus ir pan. grybų rūšių įvairovės apsaugoj mes esame ne visus darbus padarę. Pvz., neturim centralizuotos modernios grybų rūšių apsaugai skirtos kolekcijos, nes tai yra gyvųjų organizmų rinkinys ir jį reikia atitinkamai sąlygas turėti, reikia persėti tuos grybus ir t.t. apleista šioje srityje“. Iš to galima spręsti, kad biologinės įvairovės išsaugojimas ne tik turi išlaikyti stabilumą ir esamą būklę, bet ir sukurti prielaidas naudotis gamtiniais ištekliais ateities kartoms.

Nepaisant biologinės įvairovės apsaugos svarbos, ši sritis Lietuvoje nėra prioritetinga. Kaip teigia, absoliuti dauguma (6) apklaustų ekspertų, kad „<...> biologinės įvairovės apsauga nesukuria pelno, nėra prioritetinga sritis, visuomenė galvoja, kad ne pats svarbiausias dalykas“ (EV).

Šiuo metu Lietuvoje prioritetinės sritys yra kitos, pavyzdžiui, SP teigimu, „<...> migracija, švietimas, atliekų tvarkymas, oro tarša energetika, biodujos, biokuras“. Eksperto KK tvirtinimu, biologinės apsaugos sritis buvo laikoma prioritetine, stojant į Europos Sąjungą. Dabartiniu metu, situacija radikaliai pasikeitė. Minėta sritis nėra prioritetinė, o padėtį iš dalies gelbsti europinės lėšos, kurios ir yra vienintelis finansavimo šaltinis.

Klausiami ekspertai apie biologinės įvairovės apsaugos prioritetiškumo nebuvimą, teigė, kad kai kurie dalykai keičiasi be mūsų valios. Lietuvoje, kai pasekmės nėra stipriai ar aiškiai išreikštos – tai prioritetu nėra laikoma. Kaip tvirtino ekspertas EV, kad „Lietuvos ekonomika yra orientuota į pelną, į biznį, o ne į pusiausvyros aplinką ir Valstiečių ir žaliųjų sąjunga kalba apie harmoniją žmogaus ir gamtos, tą turėtume įgyvendinti“. Pasak EG eksperto, „<...> turėtų situacija kardinaliai pablogėti. Turi šauti mūsų ekonomika žiauriai į viršų. Tada politikai mato, kad tai yra problema, iškelia visuomenei tą problemą ir tada sprendžiasi“. Taip pat jis pažymi, kad „Kitas dalykas – jeigu būtų labai stiprios gamtosauginės organizacijos, būtų stiprios žaliosios partijos, kurios galėtų šitą klausimą iškelti aukštai, t.y. galėtų įtraukti į politinę darbotvarkę, tai tada irgi būtų radikalus pasikeitimas. Tačiau dabar, netgi žaliųjų partijų programose žalieji klausimai nėra prioritetiniai. Visuomenė nemato aplinkosauginių problemų valstybės mastu“. EG atkreipia dėmesį į tai, kad „<...> yra lokalinės bendruomeninės problemos, ekologinės problemos – skalūnų dujos, kiaulių ferma. Realiai situacijai pablogėtų, politinis elitas stiprus ar visuomenė, visuomeninės organizacijos pripažintų, kad tai yra problema“, – taip užbaigė pokalbį šiuo klausimu ekspertas.

Ta aplinkybė, kad biologinės įvairovės apsauga nėra prioritetinė sritis, lemia Konvencijos įgyvendinimo trūkumus. Vienas pagrindinių yra politinės valios stoka. Nors teisinė bazė yra sukurta, tačiau nėra sukurtas veiksmingas įstatymų įgyvendinimo mechanizmas. Kaip teigia ekspertas: „Įstatymai nėra blogi, tačiau žmonės nesilaiko įstatymų, kol jų nenubaudžia. Blogai, nesuvokia, kad teisė jų sąjungininkė“ (EV). Šis ekspertas ypač akcentavo, kad „Ekonomika <...> orientuota į pelną, bet ne į sveiką gyvenimo būdą ir sveikatą. Administracinių resursų, aišku, trūksta, nežinau, kaip dėl gebėjimų“. Taip pat ekspertai atkreipė dėmesį į ekonominius ir administracinius išteklius. Ekonominiai klausimai – patys sudėtingiausi, nes ten kur yra biologinė įvairovė ne visada veikia ekonominiai dėsniai ir svertai. Pasak vieno ekspertų, kad, sakykim, miškininkystės sektoriuje sudėtinga laikytis teisinio reglamentavimo taisyklių, įvairių apribojimų ir tik vėliau gauti išmokas už medieną – tiesiog neapsimoka, nes yra kitų būdų, kaip tą padaryti greičiau ir žymiai naudingiau – ir gauti dosnesnes išmokas. Tad, anot jo, „Miškininkystės sektoriuje – privačių miškų atstatymas ir grąžinimas, sudėtingas reglamentavimas, nes už kiekvienus apribojimus reikia atlyginti. Savininkas pasiskaičiuoja, kas jam geriau parduoti medieną greičiau, ar gauti kažkokių išmokų, kurios nėra didelės“ (KK). O štai kitas ekspertas atkreipia dėmesį, kad „Yra kitas dalykas – biologinė įvairovė nepaklūstantis žmonių istorijai, Seimo keturių metų ciklam“ (SP). Eksperto SP konstatavimu, „Dažnai

nepadoru klausti, ar tai turės kokią grąžą. Administraciniai – tai susiję su politine valia. Kokia bus politinė valia, tokia bus finansinė ir tokia administraciniai įgyvendinimo aspektai“. SP pabrėžė ir kitų aspektų svarbą, tarp jų „<...> sąryšis su mokslu praktiškai nutrūkęs, biologinei įvairovei kenkia urbanistinė plėtra, žemės ūkio intensyvumas, chemizacija ir biologinės įvairovės principų taikymas“. Viena iš biologinės įvairovės įgyvendinimo priemonių, kaip teigia RP: „<...> yra genų bankas. Genų bankas, kaip atskira socialinė struktūra yra panaikinta, yra perduota miškininkams. Tikiu gera miškininkų gera valia, bet jeigu jiems reikia saugoti, pavyzdžiui, cukrinių runkelių ar gėlių įvairovę, tai specializuota institucija būtų efektyvesnė“. Mes nežiūrime, kaip, tai paveiks problemos sprendimo esmę, būdus, ar tai padės stiprinti biologinės įvairovę. Kaip pažymėjo praktiškai visi ekspertai (6), svarbūs yra ekosistemų atkūrimo darbai, per kuriuos galima eiti link rūšių išsaugojimo. Ši tendencija pastaruoju metu populiarėja pasaulyje. Nepaisant to, kad Lietuvoje mažai visiškai žmogaus nepaliestų vietovių, tačiau nustojus vykdyti tam tikrą veiklą, gamta pati atsikuria. Ir priešingai, kai kur būtina žmogaus pagalba gamtai. Geriau gamtą tinkamai saugoti, negu neproduktyviai naudoti lėšas ir pastangas jai atkurti. Tačiau tokios lėšos ir pastangos ne visada yra veiksmingos. Problemos sprendimas yra išsaugoti natūralius gamtos objektus, kurie yra mažiausiai paliesti ir kiek leidžia galimybės, stengtis, kad gamta „atgautų jėgas“.

Tai, kas išdėstyta, nereiškia, kad biologinės įvairovės apsaugos sričiai Lietuvoje būdingi tik išimtinai trūkumai. Priešingai, Lietuva yra nemažai nuveikusi ir tą pripažįsta ekspertai, įgyvendinant Biologinės įvairovės konvencijos nuostatas.

Ekspertės KK teigimu, „*Biologinė įvairovė įgyvendinama per Europos Sąjungos teisės aktus, bet Europos Sąjunga įgyvendina tuos tarptautinius*“. Jai antrina SP ekspertas: „*valios proveržis buvo, kai Lietuva viena pirmųjų valstybių dalyvavo ir ratifikavo konvenciją. Teisiniai vieni stipresnių, nes mes tarptautinius susitarimus esame įteisinę*“.

Remiantis dokumentų analize, pagal 7-ąją Aplinkosaugos veiksmų programą, kurioje kalbama, kad „sveikos aplinkos pagrindas – inovacinė žiedinė ekonomika, kurioje niekas nešvaistoma veltui, darniai valdomi gamtos išteklių, o biologinė įvairovė saugoma, vertinama ir atkurama taip, kad didėtų mūsų visuomenės atsparumas“⁴⁴ (p. 41). Tą pabrėžia ir ekspertas EV, kad „<...> žiedinė ekonomika, biologinei įvairovei būtų gerai, kad ekonomika ir gamtoje vykstantys procesai būtų cikliški, sukurti ekonomiką, kuri produkuotų kuo mažiau atliekų“. Galima teigti, kad keičiasi ištisa ekonomikos suvokimo paradigma, pagal kurią mes pereiname nuo prekių ekonomikos prie paslaugų ekonomikos. Ambicingai mažindami materialių išteklių naudojimą, kartu mes kuriame konkurencingą pramonę ir formuojame naują požiūrį į biologinės įvairovės apsaugą. Įgyvendinant biosaugos užtikrinimo priemones, iš dalies yra sukurta uždara pramonės sistema, dirbanti be atliekų. Tiesa, šioje

⁴⁴ <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/lt.pdf>.

sirtyje atlikti tik pirmieji darbai, deginant atliekas ir mažinant į aplinką išmetamų pramonės ir buitines atliekas.

Iš dokumentų analizės matyti, kad 7-oji Aplinkosaugos veikslių programa grindžiama pagrindiniais Biologinės įvairovės konvencijos principais: principu „teršėjas moka“, atsargumo principu ir prevenciniais veiksmais, taip pat principu, kad tarša turi būti mažinama ten, kur yra jos šaltinis, kad būtų imtasi priemonių ir veikslių ir nustatyti tikslai, vadovaujantis pažangaus reglamentavimo principu ir įgyvendinant subalansuotą ir ilgalaikę aplinkos politiką (p.41). Dabartiniu metu Lietuva gali realiai pardavinėti teršalų emisijų kvotas ir turi iš to naudoti. Tokią mintį atliepia vienas ekspertų. Taigi, jo tvirtinimu, kad mūsų „<...> ekonominis – supratimas, kad galime pardavinėti teršalų emisijų kvotas, bet būtų galima pardavinėti specifines vertingas medžiagas gaminančius organizmus. To nėra“ (RP). Atsižvelgiant į tai, ką teigia ekspertas RP, kad turime išvystytą biologinės įvairovės pramonę, būtų galima pardavinėti specifines vertingas medžiagas gaminančius organizmus. Tai, manau, ateities problema, kurią esant politinei valiai ir finansavimo šaltiniams, galima būtų realizuoti.

Vienas iš neginčijamų privalumų – turtinga kraštovaizdžio ir biologinė įvairovė, didėja miškingumas. Miškuose, kaip žinia, yra didžiausia, lyginant su kitomis ekosistemomis, biologinė įvairovė. Siekiant apsaugoti gamtos vertybes, vykdoma prevencinė veikla, atkuriamos pažeistos, nualintos teritorijos. Išanalizavus Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje, galima teigti, kad, pavyzdžiui, darbai tęsiasi miškų sektoriuje. Įgyvendinama Miškų plėtros programa, nederlingos žemės apželdinimas mišku, taip pat agrarinės aplinkosaugos priemonės yra labai svarbios užtikrinant bioįvairovės apsaugą ir gausinimą (p.46). Vadovaudamasi Biologinės įvairovės konvencijos bendra pastanga išsaugoti ir stabiliai naudoti (6 str.), patvirtintu Aplinkos apsaugos ministro „Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veikslių planu“, kuriuo stengiamasi sudaryti sąlygas ilgalaikės kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės politikos formavimui, kuri paremta šalies tradicijomis .

Kalbant apie biologinės įvairovės srity priimtus įstatymus, visi ekspertai (6) patvirtino, kad pakankamai. Tačiau vieno jų įsitikinimu, „Tik galbūt juos reiktų aiškiau sudėlioti. Kai kuriais atvejais jų per daug, supainioti. Reikia tik jie labiau veiktų“ (EG). Kito biologinės įvairovės atstovo labai svarbi nuomonė tuo, kad jis pripažįsta esant pakankamai įstatymų, tik reikia atsižvelgti į kitus aspektus, kaip antai, „<...> pakankamai, bet ne visai. Mes iš biologinės įvairovės apsaugos pusės norėtumėm griežtinti, bet reikia atsižvelgti ir į ūkinę veiklą, ir į subalansuotą plėtrą, ir visuomenės poreikius“ (KK). O RP teigimu, „<...> pakankamai, bet jų įgyvendinimo mechanizmai yra labai netobuli ir tai trukdo viskam“.

Visų apklaustų ekspertų nuomonė dėl Konvencijos įgyvendinimo priemonių finansavimo sutapo. Finansavimas nepakankamas. Pavyzdžiui, KK nuomone, „<...> yra kažkiek finansavimo, bet

kaip visada yra nepakankamai. Valstybės biudžeto finansavimas, pagrindinis pasilieka europiniai fondai ir šiek tiek iš Norvegijos ekonominės erdvės prisideda“. Taipogi antrina SP ekspertas, kad „<...> tikrai toli, toli iki pakankamo finansavimo. Biologinės įvairovės projektai yra labai brangūs. Naudojami Europos Sąjungos struktūriniai fondai“. O štai eksperto EG nuomone, „<...> mes esame Europos Sąjungos nariai konvencijos priemonės dalinai arba beveik pilnai dubliuoja Paukščių ir Buveinių direktyvas, finansavimas neblogas, yra naudojamos Sanglaudos struktūrinės lėšos ir yra nemažai skirta, galėtų būti daugiau“. Tik vieno eksperto nuomonė išskirtinė. Anot RP, „Finansavimo prioritetai nesutvarkyti. Tikėkimės, kad pradėdamas ruošti integruotas projektas. Jame numatyta biologinės įvairovės išsaugojimo tyrimams ir praktiniams veiksams iš Europos Sąjungos lėšų. Apie 20 mln. eurų 10 metų laikotarpiui. Jeigu pavyks super didelio projekto įgyvendinimas, nevirs formalių ataskaitų rašymu, tai tada yra šansų kad kas nors bus padaryta“. Išvada seka, kad finansavimas biologinės įvairovės veikloms vykdomas iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų.

Klausimas dėl svarbiausių Lietuvoje įgyvendinamų biologinės įvairovės išsaugojimo priemonių išsamiausiai atsakė ekspertas KK. Jo teigimu, „<...> saugomų teritorijų steigimas ir jų tvarkymas, sistemos sukūrimas, teisinė sistema, teisės perkėlimas į nacionalinę teisę, svarbių gamtinių teritorijų tvarkymas, svarbių buveinių inventorizacija, saugomų rūšių informacinė sistema sukurta, sris vadinama, saugomų rūšių apsaugos darbai, invazinių rūšių kontrolė“. Ekspertas SP tvirtina, kad saugomas biologinės įvairovės kraštovaizdis, yra gera teisinė bazė miškų apsaugai. Pelkės apkrityti Lietuvoje saugomos labai skrupulingai. Tai vienas dalykas – biotopai. Kitas – tai migracijos keliai, veisimosi vietos, gyvūnų apsaugos teisinis reglamentavimas, pavyzdžiui, Medžioklės įstatymas, – visa tai turi galimybes užtikrinti, kad efektas būtų. Taip pat jis pažymi, kad „Kur yra rečiausios rūšys, kurioms reikia lėšų ir kur reikėtų populiacijų gausinimui ar jų gyvenamųjų teritorijų sutvarkymui, efektyvumui, kad tos rūšys galėtų tapti gausesnės labai reikia finansavimo“. O eksperto RP nuomone, „<...> viena iš priemonių informavimas. Pvz., Raudonosios knygos leidimas, buveinių kartografavimo darbas ir viešai prieinamas. Nepadaryta – civilizuotos valstybės turi savo krašto augalijos aprašus. Lietuvoj išleista Lietuvos augalija, pievos, bet nėra specializuotų leidinių, kur būtų aprašyti miškai, pelkės, vandens augalija, smėlynų...“ Tad galima daryti išvadą, kad Lietuvoje įgyvendinamos biologinės įvairovės išsaugojimo priemonės ir stengiamasi tobulinti esamas, užtikrinant, kad grynoji biologinės įvairovės ir ekosistemų funkcijų kokybė būtų išsaugota.

Rūšims ir bendrijoms išsaugoti steigiamos saugomos teritorijos. Įgyvendinami gamtotvarkos planai „Natura 2000“ teritorijose saugomoms gamtinėms buveinėms ir rūšims, tai stabilizuos kraštovaizdį ir nuo jo priklausančią biologinę įvairovę. Tokią nuomonę išsakė ekspertas EG. Jo tvirtinimu, „<...> saugomų teritorijų tinklas plečiamas. Dabar 17,57 proc. Lietuvos teritorijos. <...> toliau turėtume optimizuoti ir plėsti saugomas teritorijas, nes ekonominis spaudimas didėja, tai natūralu, kad saugomos teritorijos optimizuojamos. Toliau dirbti ir plėsti su saugomų rūšių atstatymu,

dirbti su buveinių atstatymu ir palaikymu, turime rasti efektyvius mechanizmus kuo ekonomiškiau išlaikyti buveines“. Dar jis kalba apie vartotojų švietimą ir ugdymą. Kaip pavyzdį pateikia apie įvairius „žuvų gidus“, kuriuose būtų galima rasti informaciją apie žuvų išteklių išekvojimą arba kitą labai svarbią su biologine įvairove susijusią žinią. Labai svarbus muitinės darbuotojų švietimas ir mokymai, nes tik nuo jų kompetencijos tarptautinėje prekyboje saugomomis rūšimis būtų efektyvi. Kita priemonė turėtų būti invazinių rūšių naikinimas daromas saugomose teritorijose. Jautriosiose gamtos požiūriu teritorijose. Tie darbai neturi nutrūkti, turi būti palaikomi, tęstinumas svarbu. Anot eksperto, „*Turėtume atlikti rimtą studiją ekosistemų paslaugų ir kartografavimo paslaugų Lietuvoje, o tada bandyti identifikuoti tų ekosistemų paslaugų rūšis ir tipus, kuriems gresia tam tikros grėsmės arba degradacija kažkurioje kryptyje ir tada žiūrėti, ką daryti, kur kokių palaikomų priemonių reikia, ar teisinių, ar mechaninių, ar finansinių, ar kitokių“* (EG). Kito gamtos specialisto įsitinimu, „<...> *taip, pakankamai efektyvi. Artėjant prie tos ribos, kai surasti vietas naujoms saugomoms teritorijoms tikrai vertoms, kurios biologinei įvairovei galėtų būti svarbios, mažėja. Suvalkija, Aukštaitija, vidurio Lietuvos derlingiausi kraštovaizdžiai surasti naujas vietas saugomoms teritorijoms be galo sunku“* (SP). O eksperto RP tvirtinimu, kad „<...> *pati plėtra efektyvi. Saugomų teritorijų vertybių pažinimas nepakankamas“.* Štai biologinės įvairovės atstovas KK taip pat pažymi, kad sukurta efektyvi saugomų teritorijų sistema: „*30 regioninių parkų, 5 nacionaliniai parkai (Aukštaitijos, Dzūkijos, Žemaitijos, Kuršių Nerijos, Trakų istorinis valstybiniai rezervatai (Čepkelių, Kamany, Viešvilės, Žuvinto gamtiniai, Kernavės kultūrinis, Vilniaus pilių kultūrinis), NATURA 2000“.* Tad galima teigti, jog sukurta efektyvi saugomų teritorijų sistema. Darbai neturi nutrūkti, turi būti palaikomi, tęstinumas svarbu.

Norint prisidėti prie biologinės įvairovės apsaugos efektyvinimo, ekspertai minėjo, kad reikia pradėtus darbus tęsti. Anot eksperto EG, „*Tie darbai neturi nutrūkti, turi būti palaikomi, tęstinumas svarbu“.* Dar jis pažymėjo, jog „*Turėtume atlikti rimtą studiją ekosistemų paslaugų ir kartografavimo paslaugų Lietuvoje, o tada bandyti identifikuoti tų ekosistemų paslaugų rūšis ir tipus, kuriems gresia tam tikros grėsmės arba degradacija kažkurioje kryptyje ir tada žiūrėti, ką daryti, kur kokių palaikomų priemonių reikia, ar teisinių, ar mechaninių, ar finansinių, ar kitokių“* (EG). Pasak eksperto EG, ekonominis spaudimas didėja, tai natūralu, kad saugomas teritorijas turėtume optimizuoti ir plėsti, dirbti ir plėsti su saugomų rūšių atkūrimu, buveinių atstatymu ir palaikymu, bandyti rasti efektyvius mechanizmus kuo ekonomiškiau išlaikyti buveines. Cituojant ekspertą SP, kuris iškelia visai netikėtą mintį, kad „*Labai svarbus švietimas ir auklėjimas, mokymo programų derinimas prie šio tikslo. Nes kultūringa visuomenė gali atlikti tą, kam visai nereikia finansavimo. Brandi ir išmani visuomenė gali padaryti tokius darbus“.* Taigi, efektyvinant biologinės įvairovės apsaugą, svarbu „<...> *moksliniai tyrimai ir tų pasiūlymų įgyvendinimas ir parengtų planų tvarkymo įgyvendinimas. Valstybės politikoje prioritetų nustatymas“*, – kaip tvirtina ekspertas KK. Pasak gamtos specialisto

RP, „saugomų teritorijų sistema skirta biologinės įvairovės išsaugojimui natūroj t.y. in-situ, tik nepakankamai turim išvystę ex-situ, t.y. dirbtinėj aplinkoj. Pvz., Lenkija turi savo sėklų saugyklas Antarktidos ledyne, Norvegija – Špicburge“. Labai svarbi jo iškelta mintis, kad viena priemonių efektyvinant biologinės įvairovės apsaugą būtų „<...> pvz., specializuotoj aplinkoj, botanikos sodai, zoologijos arba ypač vertingų augalų kolekcijos, Kėdainių rajone Kaltenio kolekcija“ (RP).

Kalbant apie klimato kaitos įtaką biologinės įvairovės išsaugojimui, absoliučiai visi ekspertai pritarė tai minčiai, jog daro įtaką. Pasak gamtos specialisto SP, „Tik nesupaprastinkim. Klimato kaita nevyksta taip greitai kaip kažkas įsivaizduoja. Gamtoje daug cikliškumo, šiltėjimo, šaltėjimo ciklai, saulės apšviestumo intensyvumo pokyčio kitimo ciklas. Gamtoje visada vyko, vyksta pokyčiai, nes nekinta tiktai negyva gamta“.

Kadangi klimato kaitos pokyčiai įtakoja bioįvairovės išsaugojimą eksperto EG tvirtinimu, „<...> keičiasi medžių rūšys. Svarbiausias faktorius, t.y. jeigu keisi miško struktūra, bus akivaizdūs pokyčiai į visus biologinės įvairovės komponentus. Keičiasi mūsų pelkės. Tai turi didžiulę įtaką biologinei įvairovei, pelkių buveinių sudėčiai, pelkių ekosistemai. Keičiasi vandens lygio svyravimo ciklai, tai turi vėl įtaką mūsų vandens ekosistemai ir ekosistemoms susijusioms su vandeniu, t.y. pelkių ekosistemoms tame tarpe ir miškams“. Eksperto RP buvo išsakyta tokia nuomonė, kad reikia stebėti, kaip elgiasi ribinio paplitimo rūšys. Tarkim, rūšys, kurių arealai yra šiauriau, kas su jomis vyksta ir kas su jomis vyksta kai klimatas šyla. Taip pat stebėti, kas darosi su pietinėmis rūšimis, kurios dėl besikeičiančio klimato pradeda atsirasti pas mus. „Sakysim, kormoranai, praeity jų mažiau arba virbės, kurių beveik neliko, jos daugiau šiaurinių sąlygų. Jas stebėti, tada ieškoti būdų ar išsaugoti, ar tartis su kaimynais, kad šie saugotų“, – taip teigė ekspertas RP. Eksperto EV įsitikinimu, „Šitie pokyčiai vienoms rūšims gali būti labiau naudingi, kitoms – žalingi. Dirvožemiai buvę šlapi, tampa sausi. Per kurį laiką gali pasikeisti augmenija. Sakysim, temperatūra pakyla daugiau atsiranda lapuočių medžių ir t.t.“. Tačiau kito eksperto SP nuomone, „<...> ne pokyčiai įtakoja biologinės įvairovės išsaugojimą. Biologinė įvairovė turėtų visą laiką prisitaikyti prie klimato kaitos pokyčių arba vykti kartu. Jeigu klimatas keisis ir įvyks kažkokie pokyčiai biotopuose, tai lygiai taip pat iš lėto reaguodama turėtų prisitaikyti biologinė įvairovė. Tik tada galima bus kalbėti apie darną, jei nesugebės kažkas prisitaikyti, žinoma, biologinė įvairovė drastiškai turės keistis“. Tad peršasi išvada, kad besikeičiančioje aplinkoje turėtume išmokti greit reaguoti ir prisitaikyti, anot eksperto RP, „<...> tam tikras iššūkis. Jei sugebėsime reaguoti, tai... Pavyzdžiui, eglynai po truputį džiūsta, tai jei mūsų klimatas įšils, tų eglynų neliks, vietoj jų kas nors kitas gali augti“.

Norint sumažinti nepalankų poveikį biologinei įvairovei išsaugoti, reiktų pasitelkti visuomenės sąmoningumą, kaip teigia ekspertas SP, „<...> kad sąmoninga visuomenė gali sumažinti taršą, atliekų išmetimus iki 95 proc., kurie perdirbami, šiluminį poveikį, šiltnamio dujų išmetimus sumažinti. Turi būti ne prievarta. Prie žmonių veiklos turėtų būti derinama ir valstybės politika“. Kito

gamtos specialisto KK nuomone, reiktų atkreipti dėmesį į teisingos valstybės strategijos numatymą, subalansuotą plėtrą, į tausų išteklių naudojimą. Be to, jo tvirtinimu, svarbus taršos mažinimas, saugomos teritorijos, invazinių rūšių kontrolė, žemės ūkio chemizacijos stabdymas, racionalus (miško, žuvų) išteklių naudojimas ir atstatymas, teritorijų (pievų) tvarkymo darbai, apgalvotas žemės gelmių (durpynų, skalūnų dujų) panaudojimas, urbanizacija, statybos, renovacija, turizmo plėtra. O šiuo metu praktikuojamas intensyvus kaimo turizmas taip pat labai kenkia gamtai: trikdytas, plaukiojimas valtimis ežeruose.

Dėl darnaus vartojimo ir gamybos, švarios energijos gamybos, pagerinančios bioįvairovės išsaugojimą ekspertas KK vertino prieštaringai. KK teigia, kad „*Taip, pagerins, bet ir nepagerins, pvz., energijos gamyba biologinės įvairovės išsaugojimo hidroelektrinių statyba. Tai trikdis žuvims, jų nerštui, buveinių pasikeitimas, gyvenimo sąlygų pasikeitimas, pažeidimai hidroelektrinių statyme*“. O RP teigimu, „*<...> žmonių skaičiaus didėjimas pasauliniu mastu, ką bedarytumėm vis vien didins neigiamą poveikį aplinkai*“. Tačiau jis turi pasiūlymą: „*Pusiausvyros palaikymas sugebėjimas įvertinti, numatyti limitus nuo kada prasideda arba yra pavojus, kad prasidės negrįžtami pokyčiai, tai padėtų*“.

Dėl Lietuvoje priimtų aplinkosaugos strateginių dokumentų įtakos vartojimo įpročiams vienas ekspertas perfrazuoja strateginius dokumentus į aplinkos apsaugos teisinius dokumentus. Šį klausimą gamtos specialistas EG interpretuoja taip: „*<...> nes programos, planai dažnai rodo tik kryptis, yra orientacinio pobūdžio. Aš sakyčiau, ar priimti aplinkosaugos teisiniai dokumentai, reglamentuojantys dokumentai padeda keisti susiformavusius vartojimo įpročius? Sakyčiau, taip. Pavyzdžiui, užstato už taros įvedimas. Jis nėra strateginis dokumentas, čia buvo teisinis dokumentas, reglamentuojantis, įpareigojantis visus gamybininkus, kurie savo produktus pilsto į tarą susikooperuoti ir tai padėjo keisti įpročius*“. Jam antrina kitas gamtininkas RP, kad nuolatinis procesas: keisti ir keistis. Vartojimo įpročiai keičiasi. O kito eksperto SP nuomone, „*<...> ir taip, ir ne visai. Ne visai, paaiškinu: nuo teisinio valstybės iki namų buitinio lygio labai sunku suderinti, nes žmonės turi patys suprasti, kodėl jie tą daro. Tai turi tapti norma*“. Vis dėlto drąsiai galiu teigti, jog besikeičiančioje mus supančioje aplinkoje vartojimo įpročiai taip pat keičiasi.

Klausiamas ekspertas KK apie Lietuvos vykdomą ekosistemų, natūralių buveinių ir populiacijų apsaugą jų gamtinėse sąlygose tvirtino, jog per saugomų teritorijų steigimą, saugomų rūšių apsaugą. Yra sutvarkyta gamtotvarka, saugomų rūšių informacinė sistema, kuria naudojasi ypač miškininkai, ūkio subjektai, atlikdami poveikio aplinkai vertinimą, saugomų rūšių ir teritorijų teisiniai dokumentai. Kai buvo pasiteirauta kito gamtosaugos specialisto RP, tai jis labiau akcentavo, kad svarbu išsaugoti pievas. Jose, kaip žinia, didelė biologinė įvairovė, kvadratiniam metre keliasdešimt rūšių. Jei pievų netvarkysim, nešienausim, jos apaugs mišku ir biologinė įvairovė pasikeis, pavirs miško rūšių įvairove. Jei prarasime visas pievas, nebeliks pievose biologinės įvairovės. Prieš 30 metų

intensyviai sausinom žemes, sunaikinom daugybę pelkių, žemapeklių, paežerių su visa ten buvusia įvairove. Lietuvoje gali viskas virsti mišku, jei nieko nedarysim. Pelkių išsaugojimas svarbu. Ekspertai pažymėjo ekosistemų, buveinių apsaugą, tad galima daryti išvadą, jog ši priemonė yra visiškai įgyvendinama.

Dėl biologinės įvairovės monitoringo programos tinkamo parengimo ir efektyvaus jos įgyvendinimo ekspertai, pirmiausia, užsiminė, kad ši priemonė reikalauja labai didelių lėšų ir kvalifikacinio pasirengimo. Išlieka aktuali apsaugos valdymo problema, o joje duomenų apie biologinės įvairovės lygių sistemingo kaupimo, analizės ir tvarkymo klausimai. Valstybinės aplinkos monitoringo 2011-2017 m. programoje priemonės, skirtos gyvosios gamtos būklės vertinimui, sudaro stebėjimai, skirti Europos Bendrijai svarbių rūšių buveinių ir paukščių migracijos susitelkimo vietų būklei vertinti. Tai turi užtikrinti, kad būtų sukaupta informacija, kuri sudarys sąlygas nustatyti jautriausias Europos biologinės įvairovės sritis ir užkirsti kelią jai nykti (p.51).

Duomenų suderinamumas ir dalijimasis jais padeda veiksmingiau koncentruoti apsaugos priemones, didina integralumą tarp sektorių, supaprastina monitoringo duomenų rinkimą, suteikia daugiau galimybių veiksmingiau planuoti apsaugos priemones, kontroliuoti, kaip jos įgyvendinamos, o kaupiami duomenys didina institucijos „atmintį“. Eksperto KK teigimu, „<...> monitoringo programos komponento įgyvendinimui reikia labai daug lėšų, ir todėl šią programą tinkamiau parengti ir efektyviau įgyvendinti, jeigu būtų daugiau lėšų ir daugiau vykdymo. Kas yra pakankamai, mes nežino to lygio, nes vykdoma kiek įmanoma geriau“. O eksperto RP teigimu, „<...> šiais metais su mokslininkais yra parengę biologinės įvairovės monitoringo programą ir stebėjimo sistemą. Metodikos yra. Vykdytas sudėtingiau. Kai kurie tiek sudėtingi, kad reikia mokslinės kvalifikacijos tam vykdymui. Problema ta, kad monitoringą mes suprantam kaip stebėseną, tačiau tai yra analizė, prognozė ir reikia teikti siūlymus valdymui. Silpnoji pusė – analizė ir prognozė“. Išvada viena, jog išlieka aktuali apsaugos valdymo problema: silpnas sistemingo duomenų apie biologinę įvairovę kaupimas, nėra tinkama kokybė analizės ir tvarkymo klausimais. Vadovaujantis monitoringo programa, siekiama vertinti ir prognozuoti Europinės svarbos buveinių ir rūšių būklės pokyčius, antropogeninių veiksnių poveikį jiems, sudaryti sąlygas priimti tinkamiausius sprendimus dėl buveinių ir rūšių apsaugos ir atkūrimo.

Siekiant geriau apsaugoti biologinės įvairovės komponentus, eksperto SP nuomone, „<...> skatinimo priemonės neturėtų būti finansinės <...>. Turėtų būti moralinis, kultūrinis, visuomenės įvertinimas, negalvokime, kad bus atlyginta, pagrindinis atlygis ir yra, kad viskas bus gerai. Žmones to reikia mokyti ir turi būti nedarbtina“. Antrinant ekspertui KK, kad „<...> tai švietimas. Kad už kiekvieną apribojimą būtų kompensuojama vienomis ar kitomis priemonėmis, nebūtinai pinigine išraiška“. Plačiai pasisako šiuo klausimu dar vienas ekspertas. EG įsitikinimu, jog „<...> pirmiausia skatinimo priemonių reiktų imtis per kaimo plėtros programą, čia yra žemės ūkio

ministerijos kompetencija, ten galima numatyti labai daug skatinimo priemonių ūkininkams. Problema, aišku, kad ūkininkai ne visada noriai imasi tas priemones įgyvendinti, nes nori intensyviai žemės ūkį, kad pasiekti Švedijos, Vokietijos lygį – tai daugiau chemijos, daugiau traktorių, tvartų, o ne ten kažkokių pievų ar pan., bet skatinimo priemonės, mano požiūriu, geriausia kompensacija, finansinės už tam tikras savanoriškas iniciatyvas. Aplinkos ministerija galėtų kažkokį finansinį mechanizmą įvesti už teigiamas iniciatyvas, pvz., skatinti privačių draustinių steigimą miškuose pagal tam tikras programas pievose, pelkėse. Tik klausimas: iš kur gauti pinigus ir kas administruos visa tai?“ Kito RP vertinimu, „<...> nuosekliau kompensuoti žemių savininkams už jų veiklos apribojimą arba už tai, kad jie negauna kokio nors pridėtinio produkto ar gauna mažesnę, jei rūpinasi biologinės įvairovės išsaugojimu. Antras dalykas – visuomenės švietimas. Ugdyti“. Vadinasi, galima teigti, jog pagrindinis dalykas – visuomenės savišvieta, suvokimas, kad gera biologinės įvairovės būklė nulemia mūsų sveiką ir kokybišką gyvenimą. Atsižvelgiant į ekspertų nuomones, šis klausimas įgyvendinamas tik iš dalies.

Daugelis ekspertų patvirtino, jog atskiras rūšis gali žmonės naudoti savo poreikiams tenkinti (maistui, egzotiniams poreikiams, komerciniais tikslais). Pavyzdžiui, EG atsakymas taip. „*Tol kol mes naudodami tas rūšis negrasiname, kad bus pažeistas tų rūšių populiacijos balansas., kad jos nepradės nykti. Kai suardomas populiacinis balansas. pasiekama kritinė riba, tada turi įsijungti teisiniai mechanizmai, kai išvis uždraudžiamas tos rūšies naudojimas. Pavyzdžiui, su vilku turi būti nustatyta populiacija Lietuvoj. Kas yra daroma, daromos apskaitos, jei matome, kad sumažėjo ir jų turim iki 200-300 individų, pasiekama kritinė populiacijos riba, turime liautis medžioti. Kai yra aiškiai apibrėžtas teisinis mechanizmas, daromos apskaitos, kvotų išdavimas“.* Kito eksperto SP vertinimu, „<...> žinoma, taip ir sėkmingai daro. Yra kai kurių rūšių pakankami išteklių. Kiek tai gali būti komercija? Visiškai natūralios gamtos mes neturime, daugiau mažiau ji yra pažeista, kai kur labai pažeista žmogaus, tai mes turime be galo jautriai įvertinti savo galimybes. Pavyzdžiui, toks nekaltas grybavimas, jis turi pašalinį poveikį, nes tai yra gyvūnų veisimosi metu, jų trikdymas, baidymas, žūsta jauniklių, lizdų suteršimas“. Jam antrina KK, kuri teigia, jog „<...> visą laiką naudojama. Turi būti atsižvelgiama, kad tos rūšies populiacija išliktų gyvybinga, negalima pereikvoti. Išskyrus invazines rūšis, kurios turi būti naikinamos“. Nors dauguma ekspertų patvirtino, jog galima naudoti savo poreikiams tenkinti, tačiau tuo pačiu pažymėjo, tai daryti atsargiai, nepereikvojant rūšies populiacijos, žinoma, išskyrus invazines rūšis, kurias reikia naikinti. Tokiu būdu, manau, seka išvada, jog šis klausimas visiškai įgyvendintas.

Problema ne ta, ar invazinės rūšys yra blogis (jos vienprasmėms yra blogis), o tai kaip atrasti efektyvius kovos būdus. Peršasi išvada, kad reikėtų atsižvelgti į teigiamą kitų valstybių gerą praktiką, kurią būtų galima kūrybiškai pritaikyti Lietuvoje, atsižvelgiant, žinoma, į Lietuvos gamtinės aplinkos ir biologinės įvairovės specifiką. Pavyzdžiui, EV nuomone, „<...> kai kurios invazinės rūšys

naudojamos maistui ir nėra labai kenksmingos, bet yra tokių labiau kenksmingų, pavojingesnių. Rasti priemonių invazinėms rūšims naikinti. Svarbus reguliavimas“. Pritardamas pastarajam, ekspertas SP teigia, kad „<...> invazinės ir svetimžemės rūšys, kurios yra dažniausiai žmogaus veiklos produktas, daug kas įvežta tikslingai, kitos nevalingai, tai vietinėms rūšims labai pavojinga, nemažai tokių rūšių nukentėję, kai kurios yra išnykę, sakykim europinė audinė dėl kanadinės audinės įveisimo visoje Europoje išnyko“. Dar jis pažymi, jog „Žmonėms reikia suformuluoti ir išmokyti suprasti invazinių rūšių poveikio svarbą. Be galo pavojingos, būtinas jų reguliavimas, gausos naikinimas, turi būti labai greitai įgyvendinama priemonė“. Pasak eksperto RP, pritardamas, kad invazines rūšis būtina naikinti visomis priemonėmis, nes būdamos agresyvios, paplis ir sunaikins vietines. Dar atkreipia dėmesį į svetimžemes rūšis, pvz., į uosialapį klevą, augantį palei Nerį iki Jonavos. Iškeldamas ir atsakydamas į klausimą: „Ar gali atsisakyti? Ne, negali atsisakyti svetimžemės rūšies“, – jis pasiūlo, kad „Reikėtų pirmenybę teikti toms rūšims, kurias pasodinai ir žinai, kad jos neplis. Pvz., Veimutinė pušis atvežta iš Amerikos, auginama, bet ji neplinta savaime“. Tokiu būdu išplaukia išvada, kad reikia tik labiau pasistengti, daugiau ryžto ir drąsos, atrasti pačius efektyviausius kovos būdus, naikinant invazines rūšis ir paraginti visuomenę aktyviau dalyvauti invazinių rūšių gausos reguliavimo procese. Šis klausimas įgyvendinamas iš dalies.

Aplinkosaugininkams derėtų ne tik sudarinėti invazinių rūšių monitoringo planus šiems metams, bet ir numatyti invazinių rūšių sklaidos mažinimo priemones, anot eksperto AS. EG nuomone, „<...> invaziniai augalai: Sosnovskio barštis, kaip kanadinė rykštenė, kaip mažaziedė sprigė, kaip bitinė sprigė, pirmiausia, jos nerealiai išsiplėčia ir uždominuoja, tai tiesiog kitus nustelbia. Pasidaro monorūšinė danga, niekas nebegali augti. Kardinaliai pakeičia nusistovėjusią biologinę įvairovę. Pavyzdžiui, lubinas paima iš oro azotą, sugeba pasisavinti. Pasitręšia pats save. Auga nederlingose pievose, jose maistmedžiagių trūkumas. Pirmiausia, trūksta fosforo ir azoto. Kadangi lubinas geba iš oro azotą pasisavinti, tai jis kietesnis nei visos kitos rūšys. Pasitręšia, nustelbia kitus augalus, pakeičia maistmedžiagių balansą nederlingoje vietoje, pakeičia ekosistemą. Tokie pakeitimai, kurie keičia iš principo, viską apverčia aukštyrų kojoms iki cheminio lygmens, nėra pageidautini. Pavyzdžiui, meškėnas irgi labai stipriai pakeis ekosistemas, nes yra labai gabus plėšrūnas, sugeba manipuliudamas savo letenėlėm įkišti leteną ten, kur kiaunė, kanadinė audinė neįlenda. Meškėnas mažins mažosios faunos skaitlingumą, keičia ekosistemą, sumažės bestuburių, geldelių, kurios atlieka tam tikrą funkciją ekosistemoje“. Kito SP eksperto teigimu, ne tik konkurencija, teritorijos užvaldymas, išstūmimas, bet „<...> kai svetimžemė ar invazinė rūšis užneša susirgimus, kuriems patys yra atsparūs, gali būti kryžminimosi, kurie labai pavojingi vietinių rūšių genetikai“. Išvada viena – vietinėms rūšims kelia didžiulę grėsmę, atsiranda pavojus jas prarasti ir nebeatkurti vietinės rūšių populiacijos.

Dėl invazinių ir svetimžemių rūšių reguliavimo, taikant drastiškas priemones, tai ekspertas EG teigia, kad „<...> invazyvios rūšys turi savybę greit plisti, daryti labai kardinalius

pokyčius ekosistemoje, t.y. turi invazyvumo požymį. Svetimžemės rūšys mažiau agresyvios, nesugeba keisti kardinaliai ekosistemą. Pavyzdžiui, kanadinė audinė stambesnė agresyvesnė, ji išnaikino europinę audinę. Europinė audinė kaip rūšis išnyko. Naikinimas – viena priemonių. Civilizuotai vadinama reguliavimas. Nematau kitų alternatyvų, galiu pritarti, galiu nepritarti, bet nematau kitų alternatyvų. Pvz., Sosnovskio barsčiui naikinti nėra efektyvių priemonių“. Kitas ekspertas SP atkreipia dėmesį į tai, kad „<...> taikydami drastiškas priemones, neturėtume naudoti pavojingas chemines medžiagas, nepakenkiant vietinių rūšių populiacijoms. Drastiškos priemonės, pirmiausia, turėtų būti skirtos invazinių rūšių reguliavimui“. Sykiu antrina ekspertas KK: „Naikinimas. Visi leistini Medžioklės taisyklių būdai ir humaniški būdai“. RP nuomone, „<...> pritaria drastiškom priemonėm. Reikėtų žiūrėti prioritetų: ar žmonių mažėja, dirbti nėra kam, tai labiausiai invazines, labiausia vietą užimančius individus, rūšis reikia naikinti, o nedaryti imitacijos, kad mes kovojame“.

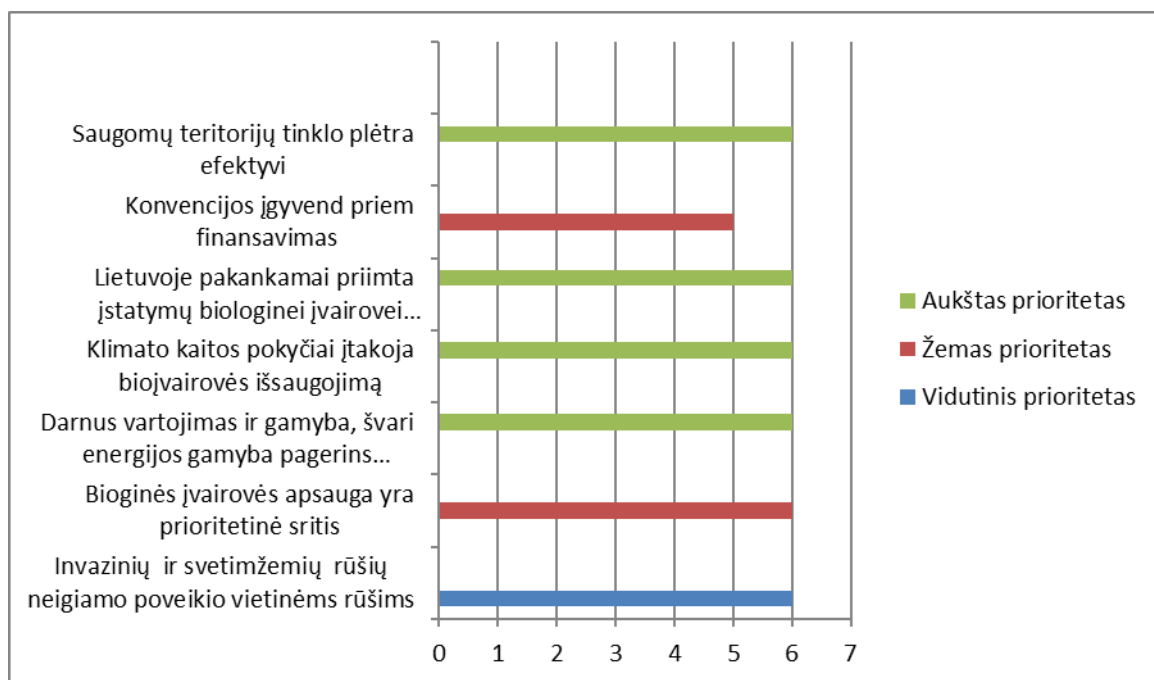
Peršasi išvada, kad invazines rūšis reikia stebėti, atlikti tyrimus, nustatyti, kokį neigiamą poveikį jos jau yra padariusios ir kokį neigiamą poveikį padarys ateity. Žinoma, būtų klaida apsiriboti tik Lietuvos praktika. Tikslinga būtų pasinaudoti patirtimi kitų valstybių, į kurias invazinės rūšys pateko anksčiau, taip pat dalintis patirtimi kaip reguliuoti jų agresyvią ekspansiją.

Kalbat apie visuomenės informuotumą. Paprastai visą laiką kalbama apie sudėtingų ir žmonėms sunkiai suvokiamų programų įgyvendinimą. Kartu lieka dideli neišnaudoti rezervai ta prasme, kad paprasti piliečiai dažnai nežino elementarių įstatymo reikalavimų gamtos apsaugos srityje. Štai miesto vaikai yra nutolę nuo natūralios gamtos ir menkai pažinodami, pavyzdžiui, Lietuvos augalų įvairovę, negali suprasti, kokias rūšis reikia globoti ir saugoti, kurias, priešingai, galima netgi naikinti.

Štai vieno eksperto kildinamas labai svarbus klausimas, jog mums reikia pakeisti savo mąstyseną ir praregėti. Reikia įtikinti save, kad biologinės įvairovės apsauga taptų visuotine norma. Anot SP, „<...> klausimas labai svarbus, bet su tuo reikia labai atsargiai elgtis. Tai neturi tapti žmonėms verslo, pelno objektu, didžiavimosi prieš kitus objektu. Tai turėtų tapti visuotine norma. Tada be skatinimo leis atlikti biologinės įvairovės apsaugos didelius darbus. Gamtoje pats pavojingiausias dalykas yra akcijos, padaromas vieną kartą geras darbas, o vėliau užmirštama. Tik gyvensena, kuri visą laiką vienoda, vienoda reakcija į poveikį gamtai, į priemones, į jų efektyvumą gali turėti teigiamus rezultatus“. Eksperto EG teigimu, „<...> priminti žmonėms per ekosistemų paslaugas. Priminti, kad nieko už dyką negaunate. Pavyzdžiui, dirvožemyje įvairių mikroskopinių organizmų, kurie atsakingi už kompostavimą, sliškai atlieka savo funkciją, išvažiuojame pailsėti į mišką, prie ežero – tai ekosistemos paslaugos, mes gauname ekosistemos paslaugas, pradedant maistu, baigiant poilsiu, estetiniu pasigėrėjimu ir t.t.“ Tad jo tvirtinimu, „<...> biologinė įvairovė reiktų komunikuoti per ekosistemų paslaugas“. Gamtos specialistas KK teigia, kad „<...> švietimas, įdomūs straipsniai, reportažai, televizijos laidos, naujų specializuotų gamtai skirtų laidų rengimas, nuolatinis, intensyvesnis mokyklose darbas“. RP priduria, jog „visokie konkursai, sugebėjimas parodyti

biologinės įvairovės svarbą žmogui“. Apibendrinant minėtas nuomones galima teigti, jog visuomenėje nėra susiformavęs tvirtas supratimas apie tai, kokie procesai vyksta gamtoje ir kaip neapdairiai mes jiems galime pakenkti. Tačiau šią spragą užpildytume, jei anot ekspertų, vykdytume edukacinius projektus, rengtume specialiai tam skirtas televizijos programas ar kitus renginius.

Išanalizavus ekspertų pateiktą informaciją dėl bioįvairovės apsaugos efektyvinimo, įgyvendinant Biologinės įvairovės konvenciją, galima teigti, kad iš pateiktos diagramos (žr. 6 pav.) matyti, jog geriausiai Lietuva įgyvendina Biologinės įvairovės konvencijos nuostatas saugomų teritorijų tinklo plėtroje – turi aukštą prioritetą. Konvencijos įgyvendinimo priemonių finansavimas turi žemą prioritetą, nes finansavimas vyksta tik iš europinių fondų, klimato kaitos pokyčiai įtakoja bioįvairovės išsaugojimą, kaip matyti turi aukštą prioritetą. Visi ekspertai sutarė, jog biologinės įvairovės apsauga šiuo metu nėra prioritetinga, ji turi žemą prioritetą. Invazines rūšis reikia stebėti, atlikti tyrimus, nustatyti, kokį neigiamą poveikį jos jau yra padariusios ir kokį neigiamą poveikį padarys ateity. Darbai yra vykdomi tik nepakankamai, turi vidutinį prioritetą.

6 pav. Ekspertų informacija dėl bioįvairovės apsaugos efektyvinimo

Šaltinis: sudaryta autoriaus, remiantis ekspertų nuomone.

IŠVADOS

1. Atlikus ekspertų požiūrio į biologinės įvairovės apsaugą Lietuvoje, įgyvendinant Biologinės įvairovės konvenciją, analizę, nustatyta, kad tik Biologinės įvairovės konvencijos nuostatos, susijusios su saugomų teritorijų tinklo plėtra, visiškai įgyvendinamos.
2. Kitos konvencijos, skirtos biologinės įvairovės išsaugojimui nėra pakankamai efektyviai įgyvendinamas dėl įvairių politinių ir teisinių aspektų.
3. Atsižvelgus į ekspertų pateiktą informaciją dėl Biologinės įvairovės konvencijos tikslo „teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu“ išsiaiškinta, kad įgyvendinimas vyksta iš dalies.
4. Atlikus ekspertų apklausą, nustatyta, kad iki įstojimo į Europos Sąjungą, biologinės įvairovės apsauga nebuvo prioritetinga sritis.
5. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą biologinės įvairovės apsauga tapo prioritetu, nes ji yra ES prioritetinga aplinkosaugos dalis.
6. Svarbiausias biologinės įvairovės išsaugojimo instrumentas po įstojimo į ES tapo saugomų teritorijų steigimas ir tvarkymas, įgalinantis labiau užtikrinti palankias atskirų rūšių ir buveinių egzistavimo sąlygas.
7. Atlikus Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje stiprybių, silpnybių, galimybių, grėsmių analizę, atsižvelgiant į atliktą kokybinę gamtosauginių tarptautinių susitarimų ir strateginių dokumentų, Lietuvos Respublikos teisės aktų ir strateginių dokumentų biologinės įvairovės srityje analizę, nustatyta, kad Biologinės įvairovės konvencijos svarbiausios nuostatos yra įgyvendinamos, išskyrus neįvykdytą uždavinį – tai saugomų teritorijų strategijos parengimą.
8. Atlikus ekspertų požiūrio į biologinės įvairovės apsaugą Lietuvoje, įgyvendinant Biologinės įvairovės konvenciją, analizę ir Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analizę, nustatyta, kad darbo pradžioje iškelta hipotezė, jog Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje yra iš dalies, pasitvirtino.

PASIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Ministerijoms:

1. Inicijuoti tyrimų, susijusių su Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje vertinimu, atlikimą.
2. Galiojančius LR teisės aktus biologinės įvairovės apsaugos ir stabilaus jos naudojimo srityje, atlikti gilesnius tyrimus, siekiant patobulinti teisės aktus, įgalinus juos būti veiksmingesniais, taikant praktikoje.
3. Įtraukti į įvairių sričių strateginius ir kitus planavimo dokumentus stabilaus biologinės įvairovės naudojimo principus ir juos diegti.

Švietimo ir mokslo ministerijai:

4. Rengti edukacinius projektus, organizuoti specializuotus debatus per nacionalinę televiziją.
5. Stiprinti biologinės įvairovės apsaugos mokymus vidurinėse mokyklose.

Savivaldybėms:

6. Skatinti ir plėsti biologinės įvairovės išsaugojimo projektus, efektyviau panaudojant savivaldybių aplinkosaugos paramos programas.

BIBLIOGRAFIJOS ŠALTINIAI

Teisės ir kiti normatyviniai aktai

1. „Aplinkos apsaugos įstatymas“. 1992. TAR. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.E2780B68DE62/TAIS_449517 .
2. „Aplinkos monitoringo įstatymas“. 2006. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.54D8D5C739CC> .
3. „7-oji Aplinkosaugos veiksmų programa“. 2013. <http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/7eap/lt.pdf> .
4. „Aplinkos ministro 2014 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. D1-578 „Dėl valstybinių pažeistų žemių 2014-2020 m. tvarkymo plano patvirtinimo“. TAR. <https://e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=dfa6a300197711e4b542dec0b12e28b0&lang=lt> .
5. „Aplinkos ministro 2003 m. birželio mėn. įsakymu Nr. 299 „Dėl visuomenės informuotumo ir dalyvavimo, išduodant leidimus GMO ir GMP taikymui tvarkos“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2E812AA7CB11> .
6. „Aplinkos apsaugos ministro 2010 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. D1-934 „Dėl Baltijos jūros aplinkos apsaugos strategijos įgyvendinimo priemonių 2010–2015 metų plano patvirtinimo“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.6A9CD5B2C9D5> .
7. „Aplinkos ministro 1996 m. lapkričio 15 d. įsakymas Nr. 166 „Dėl pažeistų žemių, iškasus naudingąsias iškasenas, rekultivavimo metodikos patvirtinimo“. 1996. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.680900B513E0> .
8. „Aplinkos apsaugos ministro 2015 m. sausio 9 d. įsakymas Nr. D1-12 „Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015–2020 metų veiksmų planą“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4b9e17309cab11e48dcd4e4eb2005eaf> .
9. „Augalų sėklininkystės įstatymas“. 2001. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A09C2B9A60F3> .
10. „Biologinės įvairovės išsaugojimo ir saugomų teritorijų planavimo bei tvarkymo 2007 – 2013 m. programa“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26C19186BB4E> .
11. „Biologinės įvairovės veiksmų plano įgyvendinimo vertinimas“. COM (2008) 864 galutinis.
12. „Biologinės įvairovės veiksmų plano įgyvendinimo vertinimas“. 2010. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/113591.pdf .
13. „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. spalio 18 d. įsakymo Nr. D1-542 "Dėl genetiškai modifikuotų organizmų duomenų bazės tvarkos aprašo patvirtinimo"

- pakeitimo“. 2012. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B917D76DD37>.
14. „Direktyva 2001/18/EB reglamentuoja GMO išleidimo į aplinką tvarką“. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52010PC0375> .
 15. „ES biologinės įvairovės bazinio lygio scenarijus“. <http://www.eea.europa.eu/publications/eu-2010-biodiversity-baseline/>.
 16. „ES biologinės įvairovės strategija iki 2020 m./KOM/2011/0244 galutinis“. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52011DC0244>.
 17. „2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-V-018 priemonės „Biologinės įvairovės apsauga“ projektų finansavimo sąlygų aprašas“. 2016. TAR. <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=389363d0f5b411e58a059f41f96fc264&lang=lt> .
 18. „Europa 2020“. http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm .
 19. „Europos Komisijos komunikatas“. KOM/2010/0548 galutinis.
 20. „Europos Komisijos komunikatas“. COM (2006) 216.
 21. „Europos Komisijos komunikatas“. COM (2010) 4 galutinis.
 22. „Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB (Jūrų strategijos pagrindų direktyva)“. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0056> .
 23. „Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1143/2014 dėl invazinių svetimų rūšių introdukcijos ir plitimo prevencijos ir valdymo“. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32014R1143>.
 24. „Genetiškai modifikuotų organizmų įstatymas“. 2001. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.10BD9188E48C>.
 25. „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo 2008–2015 metų plėtros strategija“. 2008. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.44AF11732851> .
 26. „Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas“. 2012. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.083EC9CC29FD> .
 27. „Griežtai saugomos rūšies radavietės ir augavietės apsaugos reglamento sudarymo tvarka“. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.19CD4473CDC4/> .
 28. „Ilgalaikė (iki 2025 metų) Lietuvos transporto sistemos plėtros strategija“. 2005. TAR. <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.D6E9D2CD6857&lang=lt> .
 29. „Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2015-2020 m. veiksmų planas“. 2015. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4b9e17309cab11e48dcdae4eb2005eaf>.
 30. „Laukinės augalijos įstatymas“.1999.

- http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=227810 .
31. „Laukinės gyvūnijos įstatymas“. 2010. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6F08892C89ED> .
 32. „LR Konstitucija“. 1992. <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
 33. „Lietuvos durpynų naudojimo kontrolės ir apskaitos metodika“. 1998. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1C483DCCE202> .
 34. „Lietuvos miško sėklinės bazės sąvado tvarkymo nuostatai“. 2002. TAR. <https://e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.19FC9EE2B4BD&lang=lt>.
 35. „Lietuvos miškų ūkio statistika“. 2015.
http://www.amvmt.lt/images/veikla/stat/miskustatistika/2015/03%20Misku%20ukio%20statistika%202015_m.pdf .
 36. „Lietuvos Respublikos biologinės įvairovės išsaugojimo strategija ir veiksmų planas“. (1997). Vilnius.
 37. „Lietuvos Respublikos ketvirtoji nacionalinė ataskaita“. 2009.
<https://www.cbd.int/doc/world/lt/lt-nr-04-en.pdf> .
 38. „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. 2012. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5EE74F9648A5> .
 39. „LR Vyriausybės 2003 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1317 „Dėl kaimo plėtros 2004–2006 metų plano pagrindinių nuostatų.“ 2003. TAR. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.219941?jfwid=1cdz0hgk8c> .
 40. „LT Medžioklės įstatymas“. 2002. TAR. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A92E17FDCD13/TAIS_452181 .
 41. „Medžioklės Lietuvos Respublikos teritorijoje taisyklės“. 2000.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=104124&Condition2=>
 42. „Miškų įstatymas“. 2001. TAR.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.960DBFBF5981> .
 43. „Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai“. 2008.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=318353&p_query=&p_tr2= .
 44. „Miško kirtimo taisyklės“. 2010. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4A966C7D30EB> .
 45. „Miško sanitarinės apsaugos taisyklės“. 2007.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295781 .
 46. „Nacionalinė aplinkos apsaugos strategija“. 2015. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a3b8f760ea5711e4a4809231b4b55019> .

47. „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“. 2009. TAR.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C89C47FA9A3E> .
48. „Nacionalinė darnaus vystymosi strategija“. 2003. TAR. https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAC62D7F8C15/TAIS_396083.
49. „2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa“. 2012. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31A566B1512D>.
50. „Prekybos laukiniais gyvūnais taisyklės“. *Valstybės žinios* 125-5690 (2002).
51. „Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių įstatymas“. 2009. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BF39F17A7E62> .
52. „Saugomų teritorijų įstatymas“. 2001.
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=156931&Condition2=> .
53. „Svarbiausių giežtai saugomų rūšių radaviečių ir augaviečių sąrašas“. 2015. TAR.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7ba45880a78311e4a82d9548fb36f682> .
54. „Valstybės ilgalaikės raidos strategijos įgyvendinimo ataskaita“. 2005. Žiūrėta 2016m. liepos 28 d.: www.ukmin.lt.
55. „LR Žuvininkystės įstatymas“. 2004. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6CF198C6E9D0> .

Konvencijos ir protokolai

56. „Biologinės įvairovės konvencijos Kartachenos biosaugos protokolas“. 2000. TAR.
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.61A6E20B70AB> .
57. „Kartachenos biosaugos protokolo papildomas Nagojos ir Kva Lampūro protokolas dėl atsakomybės ir žalos atlyginimo“. 2010 spalio 29 d.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=427604 .
58. „Konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos“. 1992.
[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0316\(02\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A21994A0316(02)) .
59. „Konvencija dėl tarptautinės reikšmės šlapžemių, ypač vandens paukščių buveinių“. 1971. TAR. <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.995F24F131CE>.
60. „Ramsaro konvencija“. 1971. <http://www.ramsar.org/> .
61. „Tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencija“. 1992. TAR.
<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.5E03DE42B805> .

62. „Tarpvalstybinių vandentakių ir tarptautinių ežerų apsaugos ir naudojimo konvencijos vandens ir sveikatos protokolas“. 1992. TAR.
<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.A97457918304> .

Moksliniai šaltiniai

63. Baltrėnas, Pranas, Danius Lygis, Pranas Mierauskas, Vytautas Oškinis, ir Ramutis Šimaitis. 1996. *Aplinkos apsauga*. Vilnius: Enciklopedija.
64. Emerald Network Pilot Project in Lithuania. Report (2002).
65. Gilpin, Alan. *Environmental economics: a critical overview*. Vol. 1. Chischester: Wiley, 2000.
66. Gillespie, Alexander. *Protected Areas and International Environmental Law*. Boston, 2007.
https://books.google.lt/books?id=s1ewCQAAQBAJ&pg=PA25&lpg=PA25&dq=Emerald+Network+Pilot+Project+in+Lithuania+-+Report,+2002.&source=bl&ots=__FPWNDGY&sig=d75ZsgJ_7XwaU6GHixiPIDLg8aY&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjLy7fvhLfNAhVG_iwKHRHBB7MQ6AEIQzAG#v=onepage&q=Emerald%20Network%20Pilot%20Project%20in%20Lithuania%20-%20Report%2C%202002.&f=false .
67. Jūrinių tyrimų konsorciumo III-oji tarpinė ataskaita. 2012. „Lietuvos Baltijos jūros aplinkos apsaugos valdymo stiprinimo dokumentų parengimas“. Klaipėda.
<http://vanduo.gamta.lt/files/III%20ataskaita.pdf> .
68. Lazdinis, Imantas, Vitalija Rudzkienė, ir Vytautas Azbainis. 2012. *Saugomų ekosistemų vertinimas socialiniu-ekologiniu aspektu: monografija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
69. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. *Aplinkos būklė 2003*. Vilnius, 2004.
70. Mierauskas, Pranas. 2012. *Saugomų teritorijų politika ir valdymas*. Mykolo Romerio universitetas. <http://ebooks.mruni.eu/product/saugom-teritorij-politika-ir-valdymas>
71. Reaka-Kudla, Marjorie L., Don E. Wilson, and Edward O. Wilson, eds. *Biodiversity II: understanding and protecting our biological resources*. Vol. 2. Joseph Henry Press, 1997.
72. Povilaitis, Arvydas, Julius Taminskas, Zenonas Gulbinas, Rita Linkevičienė, ir Marijus Pileckas. 2011. *Lietuvos šlapynės ir jų vandensauginė reikšmė: monografija*. Vilnius.
http://www.gpf.lt/images/File/Lietuvos_slapynes_monografija_2011.pdf .
73. Vaišnoras, Alfonsas. 2011. *Europos Sąjungos aplinkos politika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. <http://ebooks.mruni.eu/reader/europos-sjungos-aplinkos-politika25181/164> .
74. Valstybės kontrolės audito išvada. 2012. „Neišnaudojamos galimybės sumažinti karjerai

pažeistus žemės plotus“. Vilnius. <http://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2793> .

75. Venckus, Zenonas. 2008. *Aplinkos apsaugos politika ir teisė*. Vilnius: Technika. <http://www.ebooks.vgtu.lt/reader/aplinkos-apsaugos-politika-ir-teis/65> .

Kiti internetiniai šaltiniai

76. „Europoje pradamas naujas tarptautinis LIFE programos finansuojamas projektas, kuriame dalyvaus ir LOD“. Lietuvos ornitologų draugija. <http://www.birdlife.lt/europoje-pradedamas-naujas-tarptautinis-life-progr> .

77. „Bioapsaugos srityje Lietuva – pavyzdys Europai“. 2013 rugsėjo 11 d. http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=13553

78. „Lietuvos durpynai“. Žiūrėta 2016 birželio 20 d. <http://www.durpynai.gpf.lt/lt/lietuvos-durpynai> .

79. „Mėgstantiems gamtą – pasiūlymas pasisvečiuoti pelkėse“. 2016 vasario 1 d. <http://www.delfi.lt/grynas/gamta/megstantiems-gamta-pasiulymas-pasisveciuoti-pelkese.d?id=70280476>

80. 2015 m. Paryžiaus klimato kaitos konferencija (COP21). Žiūrėta 2016 birželio 20 d. <http://www.cop21paris.org/>

SANTRAUKA

Arlovskaja R. Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimų vertinimas Lietuvoje / Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas prof. dr. P. Mierauskas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo administravimo institutas, 2016.

Aplinkos apsaugos politikos ir administravimo magistro baigiamojo darbo tema „Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimų vertinimas Lietuvoje“ yra aktuali dėl kylančių problemų, susijusių su biologinės įvairovės išteklių sparčiu nykimu. Siekdama efektyvios biologinės įvairovės apsaugos, Lietuva ratifikavo Biologinės įvairovės konvenciją (1992), kuri yra vienas iš pagrindinių teisės aktų, reglamentuojančių biologinės įvairovės apsaugą tarptautiniame kontekste ir kuriame yra pateiktos biologinės įvairovės svarbą užtikrinančios priemonės. Tyrimo objektas – Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje. Pagrindinė problema – vis nykstanti bioįvairovė dėl neefektyvaus biologinės įvairovės apsaugos įgyvendinimo modelio. Darbo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo efektyvumą Lietuvoje, uždaviniai – išnagrinėti bendruosius biologinės įvairovės apsaugos srities tarptautinių konvencijų rengimo, priėmimo ir įgyvendinimo principus, LR teisės aktus ir strateginius dokumentus biologinės įvairovės srityje, išanalizuoti Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje bei įvertinti Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje efektyvumą. Iškelta hipotezė – Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje yra iš dalies. Darbe buvo naudoti teoriniai-kokybiniai tyrimo metodai – tarptautinių dokumentų ir teisės aktų analizė, SSGG analizė bei empirinis tyrimo metodas – ekspertų interviu.

Įgyvendinant Biologinės įvairovės konvenciją, Lietuva dar turėtų tobulėti daugelį sričių susijusių su biologine įvairovės apsauga. Galiojantys LR teisės aktai biologinės įvairovės apsaugos srityje nėra tokie veiksmingi, pasak ekspertų, kaip kad tikimasi. Neužtikrintas pakankamas dėmesys biologinės įvairovės apsaugos svarbą pabrėžiantiems mokymo programoms. Tačiau užtikrintas biologinės įvairovės apsaugos tikslų pasiekimo finansavimas, sukurta efektyvi biologinės įvairovės apsaugą užtikrinanti saugomų teritorijų sistema. Darbo pradžioje iškelta hipotezė, kad Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje yra iš dalies, pasitvirtino.

Raktiniai žodžiai: biologinė įvairovė, konvencija, Biologinės įvairovės konvencija, konvencijos įgyvendinimas.

SUMMARY

Arlovskaja R. Assessment of the Implementation of the Convention on Biological Diversity in Lithuania / Master Thesis in Environmental Policy and Administration. Supervisor prof. dr. P. Mierauskas. – Vilnius: Institute of Public Administration, Mykolas Romeris University, 2016.

A Master thesis in Environmental Policy and Administration “Assessment of the Implementation of the Convention on Biological Diversity in Lithuania“ is relevant because of arising problems related to the rapidly depleting biodiversity resources. Lithuania, seeking to effectively protect its biological diversity, ratified the Convention on Biological Diversity (1992), which is one of the main legal acts, regulating biodiversity protection in the international context and incorporating biodiversity protection measures. The object of the investigation is the implementation of the Convention on Biological Diversity in Lithuania. The basic problems are as follows: depleting biodiversity because of the ineffective implementation model of biodiversity protection. The aim of the thesis is to analyse and to assess the efficiency of the implementation of the Convention on Biological Diversity in Lithuania. The tasks are as follows: to analyse general principles of adoption and implementation of international conventions related to the protection of biodiversity and ratified by the Republic of Lithuania, Lithuanian legislation and strategic documents in the field of biodiversity, to analyse the implementation of the Convention on Biological Diversity Lithuania and to assess the efficiency of the implementation of the Convention on Biological Diversity in Lithuania. The hypothesis of the thesis is that the implementation model of the Convention on Biological Diversity in Lithuania is partially. In the thesis, theoretic-qualitative investigation methods have been applied – analysis of international documents and legal acts, SWOT analysis as well as an empiric investigation method – an expert interview.

Implementation of the Convention on Biological Diversity, Lithuania still have to improve many areas relating to the protection of biodiversity. Legal acts of the Republic of Lithuania, which are in effect in the field of biodiversity protection are not as effective, experts say, as expected. There is insufficient attention devoted to training programs emphasize the significance of biodiversity protection. However, the financing of achieving objectives of biodiversity protection is ensured, the effective system of protected areas has been created in order to ensure biodiversity protection. The hypothesis that the implementation of the Convention on Biological Diversity in Lithuania is partially has proven to be true.

Key words: biological diversity, convention, Convention on Biological Diversity, implementation of the Convention.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Ekspertų nuomonė, kodėl svarbu siekti efektyviai įgyvendinti Biologinės įvairovės konvenciją?

Esu Mykolo Romerio universiteto Politikos ir vadybos fakulteto aplinkos apsaugos politikos ir administravimo programos magistrantūros studentė Rita Arlovskaja. Mano baigiamojo darbo tema „Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimų vertinimas Lietuvoje“.

Konvencijoje skelbiama, kad išsaugoti biologinę įvairovę yra visos žmonijos pareiga, o kiekviena valstybė yra tiesiogiai atsakinga už jos teritorijoje esamų rūšių ir buveinių apsaugą.

Atlieku tyrimą, kuris padės išsiaiškinti, kokių priemonių derėtų imtis efektyvinant apsaugą nykstančios bioįvairovės, norint išsiaiškinti, kodėl svarbu siekti efektyviai įgyvendinti Biologinės įvairovės konvenciją.

KLAUSIMYNAS

1. *Kaip Lietuva įgyvendina Biologinės įvairovės konvencijos tikslą „teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu“?*
2. *Kaip Lietuva efektyviai įgyvendina Biologinės įvairovės konvencijos kitus uždavinius?*
3. *Kaip manote, ar biologinės įvairovės apsauga šiuo laikotarpiu yra prioritetinė sritis?*
4. *Jei, Jūsų nuomone, biologinės įvairovės apsauga nėra prioritetinė sritis, kas turėtų pasikeisti?*
5. *Kokius matote pagrindinius Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo trūkumus?*

Politinė valia

Teisiniai

Ekonominiai

Administraciniai

Kiti aspektai

6. *Kokius matote pagrindinius Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo privalumus?*

Politinė valia

Teisiniai

Ekonominiai

Administraciniai

Kiti aspektai

7. *Ar Lietuvoje pakankamai priimta įstatymų biologinei įvairovei apsaugoti?*

8. *Kokia Jūsų nuomonė yra dėl Konvencijos įgyvendinimo priemonių finansavimo?*
9. *Išvardinkite, jūsų nuomone, pačias svarbiausias Lietuvoje įgyvendinamas biologinės įvairovės išsaugojimo priemones?*
10. *Ar, Jūsų nuomone, saugomų teritorijų tinklo plėtra pakankamai efektyvi?*
11. *Kokios priemonės turėtų prisidėti prie biologinės įvairovės apsaugos efektyvinimo?*
12. *Ar, Jūs manote, kad klimato kaitos pokyčiai turi įtaką biologinės įvairovės išsaugojimui?*
13. *Jei klimato kaitos pokyčiai įtakoja bioįvairovės išsaugojimą, tai, Jūsų nuomone, kokie svarbiausi aspektai?*
14. *Kaip manote, kokių priemonių reiktų imtis, norint sumažinti nepalankų poveikį biologinei įvairovei išsaugoti?*
15. *Ar, Jūsų nuomone, kad darnus vartojimas ir gamyba, švari energijos gamyba (t. y. tokia energijos gamyba, kai į aplinką išmetama nedaug teršalų, įskaitant ir šiltnamio efektą sukeliančias dujas), pagerins bioįvairovės išsaugojimą?*
16. *Ar Lietuvoje priimti aplinkosaugos strateginiai dokumentai (programos, planai) padeda keisti jau susiformavusius vartojimo įpročius?*
17. *Kaip Lietuva vykdo ekosistemų, natūralių buveinių ir populiacijų apsaugą jų gamtinėse sąlygose?*
18. *Kaip manote, ar biologinės įvairovės monitoringo programa tinkamai parengta ir ar pakankamai efektyviai įgyvendinama?*
19. *Kokių skatinimo priemonių reiktų imtis, siekiant geriau apsaugoti biologinės įvairovės komponentus?*
20. *Kaip Jūs manote, ar atskiras rūšis gali žmonės naudoti savo poreikiams tenkinti (maistui, egzotiniams poreikiams, komerciniais tikslais)?*
21. *Kokia, Jūsų nuomonė, dėl invazinių ir svetimžemių rūšių neigiamo poveikio kitoms vietinėms rūšims?*
22. *Kokios, Jūsų nuomone, yra svarbiausios invazinių ir svetimžemių rūšių grėsmės vietiniams gyvūnams ir augalams?*
23. *Ar Jūs pritariate invazinių ir svetimžemių rūšių reguliavimo drastiškų priemonių taikymui? Ir kokioms?*
24. *Jūsų nuomone, kokios yra skatinimo priemonės didinti visuomenės susidomėjimą biologine įvairove?*

Kokybinio tyrimo duomenys

Tyrimo klausimai	Ekspertų nuomonė
<p>1. <i>Kaip Lietuva įgyvendina Biologinės įvairovės konvencijos tikslą „teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu“?</i></p>	<p><i>EV teigia, kad biologinės įvairovės svarba dar nėra pas mus pakankamai suprantama, į gamtą dažnai žiūrima kaip į tam tikrą biologinių rūšių visumą: kenkėjai, parazitai ir t.t., bet toks požiūris beviltiškai pasenęs ir šiais laikais mes iš tikrųjų turėtume žiūrėti į bioįvairovę, kaip į ekosistemą, visi komponentai yra svarbūs, pašalinus vieną ar kitą gali visa sistema griūti. Todėl pasakymas: „teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu“ yra svarbus, todėl, kad mes turime ne modifikuoti biologinę įvairovę, kaip buvo madinga prieš 50 metų (atvežti naujas rūšis), o išlaikyti esamų rūšių harmoniją ir pusiausvyrą išlaikyti. Ta pusiausvyra gali sutrikti dėl įvairių priežasčių: viena jų – svarstoma plačiai klimato kaita, kita – žmogaus ūkinė veikla ir dėl įvairių priežasčių pačioje ekosistemoje vykstantys pasikeitimai (jau dabar yra tam tikros invazinės rūšys). Bioįvairovę svarbu išsaugoti ir kaip praktika parodė, išsaugoti galima (saugomų teritorijų steigimas).</i></p> <p><i>AS konstatuoja, jog Lietuva ir yra prisijungusi prie 6 konvencijų ir Vienos tarptautinės sutarties dėl gamtos ir biologinės įvairovės išsaugojimo:</i></p> <p><i>Tai:</i></p> <p><i>Tarptautinės svarbos šlapžemių konvencija (Ramsaras, 1971 m.) Tikslas: sustabdyti įvairių pelkių nykimą. Lietuva prisijungė prie konvencijos 1993 m.</i></p> <p><i>Nykstančių rūšių tarptautinės prekybos konvencija (Vašingtonas, 1973 m.) Tikslas: reguliuoti prekybą retais ir nykstančiais augalais ir gyvūnais. LR Seimas ratifikavo 2001 m.</i></p> <p><i>Biologinės įvairovės konvencija (Rio de Žaneiras, 1992 m.) Tikslas: saugoti biologinę įvairovę ir užtikrinti subalansuotą biologinių išteklių naudojimą. LR Seimas ratifikavo 1995 m.</i></p> <p><i>Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių konvencija (Bona, 1979 m.) Tikslas: saugoti migruojančių gyvūnų rūšių buveines visame migracijos kelyje. LR Seimas ratifikavo 2001 m.</i></p> <p><i>Europos laukinės gyvūnijos ir gamtinių buveinių konvencija (Bernas, 1979 m.) Tikslas: išsaugoti laukinę gyvūniją ir augaliją ir jų natūralias</i></p>

buveinės. LR Seimas ratifikavo 1996 m. Biologinės įvairovės konvencija. Tai pagrindinis tarptautinis dokumentas biologinės įvairovės išsaugojimo srityje. LR Seimas ratifikavo 1995 m. Kai kurios konvencijos turi dedamąsias dalis – specialias išlygas dėl tam tikrų rūšių apsaugos. Bonos konvencija turi tokią dedamąją dalį dėl šikšnosparnių apsaugos, kurią LR Seimas ratifikavo 2001 m.

Prie biologinės įvairovės išsaugojimo svariai prisideda ir tinklo NATURA plėtra.

EG konstatuoja, kad tai yra išteklių tolygus panaudojimas, kaip aš suprantu, tai yra labiausiai skirta konvencija toms, tropikuose ir šiltosiose zonose gyvenančioms šalims, kuriose vietiniai gyventojai, čiabuviai, pamažu yra išstumiami iš jų regionų, dėl to, kad tenai yra kertamas tropinis miškas, ten yra, pauzė, įsikelia kokias nors kultūras, reiškia, pradeda kokią nors palmių aliejų auginti ir šitie dalykai pažeidžia vietinių gyventojų teises, dėl to, aš manau, kad šitas punktas yra labiausiai akcentuojamas tose šalyse. Va, o mums gauti bendrą naudą iš gamtinių išteklių Lietuvoje yra pakankamai didelės teisės, galbūt išskyrus tuos atvejus, kai kažkas nori eksploatuoti žemės išteklius, t. y. skalūnų dujas, naftą, bet jie turi poveikio aplinkai vertinimą per įvairias kitas procedūras suderinti šituos dalykus su vietinėmis bendruomenėmis ir vietiniais politikais, su rajonų savivaldybėmis, tai dažniausiai yra pas mus visos teisės vietinėms bendruomenėms pasakyti savo nuomonę dėl gamtinių išteklių naudojimo, jei laikysime, kad tie gamtiniai ištekliai yra, nes Biologinės įvairovės konvencija nešneka, nesifokusuoja į šituos dalykus, gamtinius išteklius, kaip pvz., žemės gelmių ištekl. arba vėjo ištekl. , jie nesikoncentruoja į šitą, koncentruojasi absoliučiai į biologinės įvairovės ištekl., t.y. į miškus, į gyvūniją, į augaliją, iš kurių išgyvena vietinės bendruomenės. Geriausiu atveju – gano galvijus, o primityviausiu – medžioja, renka įvairius dalykus tuose kraštuose. Kadangi, sakykim, kertami miškai, ir šitos bendruomenės negali pasinaudoti ištekliais, tai tas Biologinės įvairovės konvencijos punktas yra apie tų išteklių teisingą panaudojimą ir kalba, o Lietuvos atžvilgiu, net nežinau. Sakyčiau, mano objektyviu požiūriu, nėra taikytinas arba, jeigu taikytinas jisai yra tam tikra forma nukrypsta nuo Biologinės įvairovės konvencijų nuostatų, kadangi, sakau, galima interpretuoti, kad mes, sakykim, kas nors nori pastatyti vėjo jėgainių parką prie kažkokios gyvenvietės, tai jis praktiškai sugadins estetinius išteklius arba bus sugadintas kraštovaizdis, o tai

elementas, nes žmonės pradės kęsti naujus technogenines struktūras šalia savęs, tada tos bendrovės tariasi su tom bendruomenėm, remia jas, yra gražių, yra blogų pavyzdžių, bet čia jokiais būdais ne Biologinės įvairovės konvencijos subjektas, kadangi veikia jau resursų panaudojimas, vėjo resursai nėra Biologinės įvairovės konvencijos nei subjektas, nei tikslas.

***SP** nuomone, Biologinės įvairovės konvencija atsirado 1992 metais prof. Landsbergis, tada Aukščiausios tarybos pirmininkas Rio de Žaneire pasirašė konvenciją. Nuo tada biologinės įvairovės ir pats terminas į mūsų vartoseną į mūsų gyvenimą, mokslą, į aplinkosaugą atėjo ir greitai buvo įsteigtas biologinės įvairovės skyrius Aplinkos apsaugos departamente ir aš buvau jo vadovu daug metų, gal apie 20 metų. Teko dalyvauti pasaulinėse biologinės įvairovės konferencijose. Kas trejetas metų šalys narės susitinka, kurios ratifikavo konvenciją. Pirmas klausimas, kad teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, tai konvencijos pagrindinis dalykas, kad visi, ją ratifikavę nariai, būtų vienodai ir apsaugoje, ir naudojime, visi svertai būtų vienodi. Norėčiau pabrėžti, kad Lietuva nuo pat pradžios labai atsakingai pažiūrėjo. Vien tai, kad 1994-1996 m. buvo ruošiamas pirmoji Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija. Tam buvo gautas finansavimas. Buvo tarptautinė ekspertų grupė, įtraukti visi arba dauguma Lietuvos ekspertų, mokslininkų. Lietuvos tikslas nuo pat pradžios siekiamas labai, sakyčiau, maksimaliai. Ar pasiektas, tai, man atrodo, atsakymas paprastas. Jo visiškai pasiekti arba užbaigti tiesiog neįmanoma, nes tai yra būtent to tikslo siekimas – ta pastovi, normali būseną. Biologinės įvairovės išsaugojimo srityje – tai normali būseną.*

***KK** teigia, kad dabar yra priimtas Nagojos protokolas. Nagojos protokolai yra du. Vienas – dėl modifikuotų, kitas dėl genetinių išteklių. 2014 m. balandžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 511/2014 dėl Nagojos protokolo dėl galimybės naudotis genetiniais ištekliais ir sąžiningo bei teisingo naudos, gaunamos juos naudojant, pasidalijimo naudotojams skirtų atitikties priemonių Sąjungoje. Kai paimame daugumą – genetiniai ištekliai naudojami medicinos tikslais ar kitais tikslais – vaistų gamybos, nesvarbu, kokiais, veislėms, ne veislėms, kokie begali būti, pvz., paimami iš skurdesnių šalių, kur didžiausia biologinė įvairovė, bet jei yra pasinaudojama tais genetiniais ištekliais arba tradicinėmis žiniomis tų čiabuvių, vadinkim taip vietinius, būtent pasiima*

	<p>tuos, sakysim, na, galiu pasakyti išsivysčiusios šalys ar firmos ir paskui pradeda vystyti. Čia vat ta prasmė yra gamtinių išteklių naudojimas, čia tas priimtas Nagojos protokolas. Gali būti ir plačiau suprantama – „bendrą naudą su gamtinių išteklių naudojimu“, tai čia interpretacija yra plati, pvz., firmos ar ne firmos naudoja tuos gamtinius išteklius, bet turi būti tas pasidalijimas vietinėms bendruomenėms, vietos žmonėms, kad tas būtų tolygiai pasiskirstę, kažkaip tolygiai pasidalijama.</p> <p>RP konstatavo, kad yra Biologinės įvairovės išsaugojimo strategija, ta strategija patvirtinta, berods, 1998 metais, vėliau ji buvo šiek tiek atnaujinta, bet tai yra teisinis pagrindas, kuris dabar ir gali būti, yra panaudojimas visiems atvejams Lietuvoje. Mano supratimu, kad tai yra pakankamas pagrindas. Žinoma, įstatymuose, ir kituose teisės aktuose irgi yra biologinės įvairovės apsauga yra garantuojama. Pvz., Saugomų gyvūnų, augalų ir grybų rūšių įst. ir t.t. jei apskritai apie teisingumą Lietuvoj – tai būčiau labiau kritiškas. Lygiu pagrindu – tai jei yra teisinės normos, tai jos garantuoja lygiu pagrindu veikti, bet praktika sudėtingesnė. Pvz., valstybės pareigūno ir žemės savininko santykis biologinės įvairovės išsaugojimo srity, tai jis tik randasi kažkokios galimybės kompensuoti žmonėms už specialias priemones, kurias tas žemės savininkas naudoja, siekdamas išsaugoti biologinę įvairovę. Čia iki teisingumo yra atstumas.</p>
<p>2. Kaip Lietuva efektyviai įgyvendina Biologinės įvairovės konvencijos kitus uždavinius?</p>	<p>EV mano, kad Lietuvoje kaip ir visose pokomunistinėse šalyse biologinės įvairovės apsaugojimas vis dar suprantama, kaip problema, kuri trukdo žemės ūkiui, ekonominiams projektams. Galvojimas, kad naudingiau kažką gaminti. Esame būsenoje už aplinkos išsaugojimą reikia mokėti, tas pakelia mūsų produktų kainą, bet mes kol kas nesuvokiam, kad tai yra galų gale mūsų labai. Kol mąstymas nepasikeis, ta biologinė įvairovė savotiška bėda... užuot pasidžiaugę, kad Baltijos šalys vienos iš ekologiškiausių Europos Sąjungoje.</p> <p>AS: sprendžiant pagal BISE duomenis – vidutiniškai.</p> <p>EG mano, kad vienas siekinių – saugomų teritorijų steigimas, šiuo metu padidėjo, t.y. bendras kiekis 17,57 proc. Lietuvos teritorijos – mes tenkinam. Kitas uždavinys – tam tikrų taksonominių grupių, tam tirų rūšių aktyvus atkūrimas ir palaikymas. Per paskutinius 5 metus Lietuva iš struktūrinių fondų labai daug investavo į rūšių ir buveinių apsaugą. Projektai su lūšių veisimu ir išleidimu į laisvę, su didžiojo apuoko veisimu ir išleidimu laisvę, darbai su pelkine uolaskyle, kurios buveines persodino į</p>

kitas vietas, pvz., arniką persodino į Aukštaitijos nacionalinį parką iš Dzūkijos nacionalinio parko. Atskiroms saugomom į Raudonąją knygą įtrauktoms rūšim vyko intensyvus darbas. Buvo įgyvendintas kurtinių paleidimo planas. Augalo klumpaitės Verkių regioniniame parke atkūrimas buveinių. Retos rūšis patapo nebe retomis. Sunku įvertinti. Po 1990 m. sumažėjo tarša, tai sakykim, yra požymiai atsistatė kai kurios, tačiau neakcentuoja, kad tai jokiais būdais ne dėl žmogaus įsikišimo, bet dėl įvairių kombinuotų faktorių, eilės faktorių, gamtinių, natūralių, galbūt ir žmogaus aktyvia veikla yra atsistatė, pagerėjo lūšies statusas, vilko populiacija gerėjanti, perpelė – žuvis – atsistatė. Trečias siekinys – genetinės įvairovės apsauga. Situacija nepablogėjo, kiek – nepasakysiu. Ketvirtas – darnaus vartojimo skatinimas. Yra ekologiniai ūkiai. Dauguma valstybinių miškų yra sertifikuoti. Privatūs miškai, deja, nelabai. Įsigaliojo naujos direktyvos yra Jūrų strategijos direk., atsirado nauji reikalavimai. Gamtinių resursų darnus naudojimas arba subalansuoto naudojimo skatinimas yra, bet pasitempti yra kur. Pvz. šernus, jei laikysim biologiniais resursais, tai dėl Afrikinio šernų maro buvo išnaikinta didžiulė dalis populiacijos. Šitoj srity neigiamas pavyzdys, pagal teisės aktus iki 10 proc. numušti šernų lygio. Menkės populiacija kritinėje būklėje. Atsakinga ne tik Lietuva, dar devynios aplink Baltijos jūrą išsidėsčiusios šalys. Tarptautinė prekyba, mano, visateisinė sistema sutvarkyta. Realiai įgyvendinama pusėtinai, patenkinamai, manyčiau. Pvz., muitinės darbuotojai apmokomi kaip atpažinti rūšis, kurias negalima įvežti. Penktas – buveinių degradacija ir praradimas yra sumažintas. Šeštas – pagrindiniai keliai invazinių rūšių kontroliuojami. Turi būti pagerinti. Inicijuota lubino sėklų pardavimo sustabdymas centruose. Septintas siekinys – biologinės įvairovės prisitaikymo prie klimato kaitos adaptacijos planas turi būti parengtas. Biologinės įvairovės adaptacijos prie klimato kaitos galėtų būti parengti keli scenarijai. Su taršos šaltiniais Lietuva tvarkosi pakankamai gerai, žemės ūkio srity yra problemos: trąšų pardavimai, chemikalų pardavimai didėja, naudojami ūkiuose, per gruntą vėliau suteka į upes. Aštuntas – bioįvairovės resursai naudojami maistui, medicinai daug pastangų deda. Ekosistemų gebėjimas aprūpinimas teigiamas. Taip, mes priklausom nuo gamtinių išteklių. Devintas – kalbos puoselėjimas, bet mums šis nelabai, nes mūsų civilizacija pažengus daug toliau, mes neturim mažų vietinių bendruomenių, kurios būtų priklausomos nuo

gamtinių išteklių, ir būty grėsmė joms išnykti. Dešimtas – genetiniai ištekliai yra pagal Biologinės įvairovės konvencijos reikalavimus, palaikom. Vienuoliktas siekinys – besivystančiom šalim teikiame pagalbą, pvz., Gruzijai teikėm pagalbą dėl Paukščių ir buveinių direktyvų įgyvendinimo. Projekto tikslas – perteikti žinias apie biologinių išteklių apsaugą.

SP nuomone, tada kai būni COP-uose pradžioje sunku suprasti apimtis, nes apie ką mes mažai kalbame čia pas mus, pvz., labai akcentuojamas skurdas, badas, vandens išteklių mažėjimas, trūkumas, sausros. Biologinė įvairovė apima žmonių auginamus augalus, visus kultūrinius, daug kalbama, apie vietos bendruomenių mokymą, kaip patiems auginti, kaip įsisavinti naujus resursus. Lietuva daug ką paveldėjusi iš savo anksčiau vykdytos gamtosaugos patirties lyg su geru įdirbiu daug mums nereikia atradinėti. Turime didelį saugomų teritorijų tinklą, mūsų saugomų rūšių sąrašai, įvairūs saugojimo projektai. Bet yra COP-uose pabrėžiamas klausimas dėl sistematikos, kad įvertinti savo valstybės biologinės įvairovės sistematinius sąstatus. Žinoti, ką mes turime, kiek rūšių, kokia kiekvienos rūšies būklė, kokios perspektyvos, grėsmės. Aplinkos ministerija atliko bestuburių sąrašus, grybų, augalų, tačiau tai buvo apibendrinta esama medžiaga, o ateity laukia, aš manau, bestuburių daugiau kaip pusė nerasta gyvenančių pas mus ar neaprašyta, neapibūdinta. Tai viena iš laukiančių veiklų.

KK šito negaliu atsakyti, negaliu įvertinti iš viso.

RP teigia, kad Lietuvoj tebėra nevisiškai vienodas principas, saugant arba rūpinantis visais trimis biologinės įvairovės lygmenimis. Vienas lygmuo, tai genetinis. Įvairovė rūšies viduje. Pvz., paprastoji pušis, tai šios rūšies viduje žiūrim. Šitas dalykas mažiau tyrinėjamas, mažiau žinomas ir daugiau apleistas. Geriausia yra turbūt rūšių išsaugojimo, srityje, t.y. didžiausios patirties turima. Lietuvoje yra apie 25 tūkst. gyvųjų organizmų rūšių, kai kurių ypatingai retos ar nykstančios. Rūpinamasi skelbiant Raudonosios knygos rūšių sąrašus. Apie tūkstantis rūšių gyvų organizmų. Yra kai kurių organizmų grupių, kurių išsaugojimui skiriamas per mažas dėmesys. Turiu galvoje, grybų rūšis. Ir tai ne valgomieji grybai, o visokie kitokie, įskaitant ir žalingus, kenksmingus, pvz., pelėsinius. Grybus, kurie produkuoja toksinus ir pan. grybų rūšių įvairovės apsaugoj mes esame ne visus darbus padarę. Pvz., neturim centralizuotos modernios grybų rūšių apsaugai skirtos kolekcijos, nes tai yra gyvų organizmų rinkinys ir jį reikia atitinkamai

	<p>sąlygas turėti, reikia persėti tuos grybus ir t.t. apleista šioje srityje. Ateis laikas, tikiuosi. Kodėl kalbu apie grybus? Todėl, kad jie gali būti ateity labai reikalingi. Viena iš Biologinės įvairovės konvencijos realizavimo kryptių, tai tarptautiniams mainams. Jeigu mes neturime geros kolekcijos, kur galėtume tiksliai identifikuoti rūšis, neturim kaip efektyviai išsaugoti tuos organizmus, tai mes nepasiruošę tarptautiniam bendradarbiavimui grybų apsaugos srityje. Grybų yra šešeta, septyneta, gal aštuoneta tūkst. rūšių, kai kurie iš jų yra potencialūs mums reikalingų medžiagų gamintojai, taip kaip kažkada atsirado penicilinas, taip gali būti visai kitokios medžiagos, kurios gali būti naudojamos genetinėms manipuliacijoms, keičiant paveldimumą. Antras rūšių lygmuo. O trečias – ekosistemų lygmuo. Svarbiausias darbas yra padarytas – visuotinė Lietuvos buveinių inventorizacija. Yra Lietuvos žemėlapiai su buveinėmis. Galima sakyti, yra tolimesnis pagrindas Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimui ekosistemų lygmenyje. Bet darbo irgi čia daug yra. Geriausiam lygmeny yra rūšių, antra vieta ekosistemų kartu su buveinėm ir trečioje – genetinė įvairovė rūšies viduje.</p>
<p>3. Kaip manote, ar biologinės įvairovės apsauga šiuo laikotarpiu yra prioritetinga sritis?</p>	<p>EV teigia, kad nėra prioritetinga sritis šiuo metu. Biologinės įvairovės apsauga nesukuria pelno, visuomenė galvoja, kad ne pats svarbiausias dalykas. AS – prioritetinga visi dabar laiko – klimato atšilimą. EG – ne, nėra. Valstybės mastu, nes manoma, kad tai nėra didžiausia problema, mes turim didesnių-migracija, švietimas. SP nuomone, ne. Šiuo metu aplinkosaugoje yra atliekos, tarša, oro tarša, energetika, biodujos, biokuras. Finansavimas ir specialistų ruošimas, monografinio pobūdžio darbai, aprašymai, ilgametės studijos, profesionalus monitoringas – tai turėtų būti. KK teigia, kad ne. Dabar europinės lėšos kol eina, tai... „Valstybės biudžeto lėšų praktiškai jokių, kiek gaunam iš Europos. Buvo prioritetas, stojant į Europos Sąjungą,“ – kalbėjo Laimutis Budrys Gamtos apsaugos departamento buvęs direktorius. RP teigimu, formaliai taip. Iš tikrųjų tai mūsų visos socialinės sistemos būvis toks, kad negali pavadinti biologinės įvairovės išsaugojimas yra realiai prioritetas.</p>
<p>4. Jei, Jūsų nuomone, biologinės įvairovės apsauga nėra prioritetinga sritis, kas turėtų pasikeisti?</p>	<p>EV teigia, kad kai kurie dalykai keičiasi ir be mūsų valios. Vienas dalykas, anksčiau minėja, klimatas. Lietuvoje nėra taip aiškiai išreikšta, nes Lietuva tokioje zonoje, kur taip stipriai nepasireiškia, bet, sakysim, Afrikoje tas aiškiai matyti, šiaurės regionas, kur ekstremalesnės vietos. Lietuvoje nėra aiškiai matomos ir pasekmės nėra ryškios, tai prioritetu</p>

	<p>nėra laikoma. Lietuvos ekonomika yra orientuota į pelną, į biznį, o ne į pusiausvyros aplinką ir Valstiečių ir žaliųjų sąjunga kalba apie harmoniją žmogaus ir gamtos, tą turėtume įgyvendinti. Kad taptų prioritetu, reikia kad vyktų ryškūs klimato kaitos pokyčiai, kad pakeistų visuomenės nuomonę arba reikia auklėjimo visuomenei. Galima prigąsdinti, jog kokie nors vabzdžiai atneš ligas ir t.t. žodžiu, susieti su sveikata. Beje su biologinės įvairovės pakeitimais ateina ligos, o žmonės bijo ligų,... įvairiems virusams netampam atsparesni.</p> <p>AS – visuomenės ir valdžios supratimas dėl biologinės įvairovės svarbos.</p> <p>EG manau, turėtų situacija kardinaliai pablogėti. Turi šauti mūsų ekonomika žiauriai į viršų. Tada politikai mato, kad tai yra problema, iškelia visuomenei tą problemą ir tada sprendžiasi. Kitas dalykas – jeigu būtų labai stiprios gamtosauginės organizacijos, būtų stiprios žaliosios partijos, kurios galėtų šitą klausimą iškelti aukštai, t.y. galėtų įtraukti į politinę darbotvarkę, tai tada irgi būtų radikalus pasikeitimas. Tačiau dabar, netgi žaliųjų partijų programose žalieji klausimai nėra prioritetingi. Visuomenė nemato aplinkosauginių problemų valstybės mastu, yra lokalinės bendruomeninės problemos ekologinės problemos – skalūnų dujos, kiaulių ferma. Realiai situacijai pablogėtų, politinis elitas stiprus ar visuomenė, visuomeninės organizacijos pripažintų, kad tai yra problema.</p> <p>SP nuomone, formuotis naujas požiūris į biologinės įvairovės apsaugos sritį. Peržiūrėtas finansavimas, lyginat su kitomis aplinkosaugos sritimis. Labiausiai mes matome specialistų trūkumą, gilių, gebančių tirti, apibendrinti, daryti išvadas.</p> <p>KK neatsakė.</p> <p>RP teigia, kad turėtų pasikeisti galvose. Veiksmai yra prasti. Stebėjasi, kai Aplinkos ministerijoje buvo panaikintas Gyvosios gamtos departamentas. Tam tikro neraštingumo viešas įrodymas.</p>
<p>5. Kokius matote pagrindinius Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo trūkumus? Politinė valia Teisiniai Ekonominiai Administraciniai Kiti aspektai</p>	<p>EV mano, kad politinės valios stinga, kadangi biologinės įvairovės išsaugojimas nėra prioritetinga sritis. Dabar teisinė bazė, manau, kad turi būti tobulintina. Įstatymai nėra blogi, tačiau žmonės nesilaiko įstatymų, kol jų nenubaudžia. Blogai, nesuvokia, kad teisė jų sąjungininkė. Ekonomika, jau sakiau, orientuota į pelną, bet ne į sveiką gyvenimo būdą ir sveikatą. Administracinių resursų, aišku, trūksta, nežinau, kaip dėl gebėjimų.</p> <p>AS – politinė valia veikti. Pabrėžė ekonominius ir administracinius.</p> <p>EG sakyčiau administraciniai gebėjimai šiuo metu</p>

išmėtyti. Pvz., Aplinkos ministerija turi daug daugiau kitų prioritetų, nes pirmiausia žiūrima Europos Sąjungos klausimai, konvencijų klausimai paliekami nuošaly. Kadangi Europos Sąjungos klausimų neįgyvendinimas mums gresia rantom sankcijom, dėl to didesnė baimė. Pas mus administracinių gebėjimų trūkumas. Politinė valia – biologinės įvairovės apsauga nėra prioretizuota.

SP nuomone, politinės valios labiausiai trūksta. Teisiniai yra gana geri. Ekonominiai – patys sudėtingiausi, nes ten kur yra biologinė įvairovė ne visada veikia ekonomika. Dažnai nepadoru klausti, ar tai turės kokią grąžą. Administraciniai – tai susiję su politine valia. Kokia bus politinė valia, tokia bus finansinė ir tokia administraciniai įgyvendinimo aspektai. Yra kitas dalykas – biologinė įvairovė nepaklūstantis žmonių istorijai, Seimo keturių metų ciklam.

KK nuomone, politinė valia, matome trūkumus? Matome. Teisiniai – nelabai. Ekonominiai – taip. Administraciniai – taip. Kiti aspektai – sąryšis su mokslu praktiškai nutrūkęs, biologinei įvairovei kenkia urbanistinė plėtra, žemės ūkio intensyvumas, chemizacija ir biologinės įvairovės principų taikymas, jau kalbama mažiau, kadangi eina tiesioginės išmokos, vidurio Lietuvoje ir šiaurės, tuose regionuose prioritetas yra žemės ūkis ir kaip pvz., gali būti Nemuno delta polderiu labai gražus – vienu metu kai buvo mokama už pievas, kaip gamtosauginė vertybė, visi mielai sutikdavo vieną kartą šienauti ir gauti išmokas, kai dabar pakilo pienininkystė, reikia daugiau šieno pasigaminti, daugelis savininkų atsisakė vykdyti aplinkosauginius reikalavimus ir geriau duoti 3 kartus šieno nusipjauti negu vieną kartą prieš liepos mėn. Miškininkystė sektoriuje – privačių miškų atstatymas ir grąžinimas, sudėtingas reglamentavimas, nes už kiekvienus apribojimus reikia atlyginti. Savininkas pasiskaičiuoja, kas jam geriau parduoti medieną greičiau, ar gauti kažkokių išmokų, kurios nėra didelės.

RP teigimu, darbai skiriasi nuo žodžių. Politinė valia manau pakankama. Teisinė tvarkinga, bet veiksmai praktiniai kitokie. Pvz., viena iš biologinės įvairovės įgyvendinimo priemonių yra genų bankas. Genų bankas, kaip atskira socialinė struktūra yra panaikinta, yra perduota miškininkams. Tikiu gera miškininkų gera valia, bet jeigu jiems reikia saugoti pvz., cukrinių runkelių ar gėlių įvairovę, tai specializuota institucija būtų efektyvesnė. Beveik viską grindžiam ekonominio melo rodikliais. Mes sujungsime ir bus daug ekonomiškiau. Mes nežiūrime,

	<p><i>kaip, tai paveiks problemos sprendimo esmę, būdus, ar tai padės stiprinti biologinės įvairovės išsaugojimo interesų supratimą ar priešingai, atiduokim tolimo profilio institucijai ir palaipsniui tai numirs. Kiti aspektai – Lietuvoj mokslas nuvertintas... Lietuva pasaulio mokslui turi teikti labai svarbius rezultatus. Nėra numatyta jokios atsakomybės, jokio finansavimo, tenkinant nacionalinius interesus. Pvz., turėjom parašyti planą 28 tomos veikalą Lietuvos grybai per 20 metų. Reikia juos pažinti, apibūdinti grybus, žinoti grybų savybes, tai kadaise užsienio ekspertai vertino Lietuvos mokslą, tai mes turim gerą potencialą...</i></p>
<p>6. <i>Kokius matote pagrindinius Biologinės įvairovės konvencijos įgyvendinimo privalumus?</i> <i>Politinė valia</i> <i>Teisiniai</i> <i>Ekonominiai</i> <i>Administraciniai</i> <i>Kiti aspektai</i></p>	<p>EV minėjau apie politinę valią, reikia auklėti visuomenę, kad suprastų, kad tai yra ne juokas, gal karts nuo karto visuomenę gąsdinant, kad vanduo taps neprieinamu, tada atsiranda politinė valia, kažką daryti. Dėl teisinių dalykų nelabai žinau, o ekonominiai yra žiedinė ekonomika, biologinei įvairovei būtų gerai, kad ekonomika ir gamtoje vykstantys procesai būtų cikliški, sukurti ekonomiką, kuri produkuotų kuo mažiau atliekų. Administracija viską padaro. Duoda iniciatyvos arba ne. AS pabrėžė ekonominius ir kitus aspektus. EG mano, teisiškai neblogai sutvarkyta. Ekonominiai – silpnai, bet su Europos Sąjungos fondais vis daugiau integruojama į kitas sritis, nes, pvz., į kelių projektus mes gauname Europos Sąjungos lėšų šis finansavimas automatiškai nustatytas, kad turi būti skirta tam tikra dalis lėšų biologinės įvairovės apsaugai. Administraciniai nėra gerai. Jie tik silpnėja, aš manau. SP teigia, kad valios proveržis buvo, kai Lietuva viena pirmųjų valstybių dalyvavo ir ratifikavo konvenciją. Teisiniai vieni stipresnių, nes mes tarptautinius susitarimus esame įteisinę. Ekonominiai ir administraciniai priklauso nuo politinės valios. Pastarieji galėtų būti daug aukščiau. KK nuomone, privalumas, kad skatina saugoti biologinę įvairovę, padeda atstovėti teisės aktų reikalavimus biologinės įvairovės srity. Biologinė įvairovė įgyvendinama per Europos Sąjungos teisės aktus, bet Europos Sąjunga įgyvendina tuos tarptautinius. RP teigimu, kad jei turėtume grybų kolekcija ir turėtume išskyrę kokius super produktyvius specifines medžiagas gaminančius grybus, tai mes galėtume dalyvauti tarptautiniuose mainuose. Tačiau šito nėra. Ekonominiai – supratimas, kad galime pardavinėti teršalų emisijų kvotas pardavinėti, bet būtų galima pardavinėti specifines vertingas medžiagas gaminančius organizmus. To nėra. Turim</p>

	<i>išvystytą biologinės įvairovės pramonę, tai ...</i>
7. <i>Ar Lietuvoje pakankamai priimta įstatymų biologinei įvairovei apsaugoti?</i>	<p>EV teigiantis, nežinau, bet jaučiu, kad ne.</p> <p>AS – pakankamai.</p> <p>EG mano, kad pakankamai. Tik galbūt juos reiktų aiškiau sudėlioti. Kai kuriais atvejais jų per daug, supainioti. Reikia tik jie labiau veikty.</p> <p>SP teigimu, taip. Teko kurti arba vadovauti darbo grupėms.</p> <p>KK nuomone, pakankamai, bet ne visai. Mes iš biologinės įvairovės apsaugos pusės norėtumėm griežtinti, bet reikia atsižvelgti ir į ūkinę veiklą, ir į subalansuotą plėtrą, į visuomenės poreikius.</p> <p>RP teigimu, pakankamai, bet jų įgyvendinimo mechanizmai yra labai netobuli ir tai trukdo viskam.</p>
8. <i>Kokia Jūsų nuomonė yra dėl Konvencijos įgyvendinimo priemonių finansavimo?</i>	<p>EV nuomone, finansavimą reiktų užtikrinti įstatymais. Įsivaizduoju, kad nėra užtikrinamas finansavimas įstatymais.</p> <p>AS – per mažai pasinaudojama tam tikslui skirtomis ES lėšomis, kaip LIFE-Natura ir kt.</p> <p>EG nuomone, mes esame Europos Sąjungos nariai konvencijos priemonės dalinai arba beveik pilnai dubliuoja Paukščių ir Buveinių direktyvas, finansavimas neblogas, yra naudojamos Sanglaudos struktūrinės lėšos ir yra nemažai skirta, galėtų būti daugiau.</p> <p>SP teigimu, tikrai toli, toli iki pakankamo finansavimo. Biologinės įvairovės projektai yra labai brangūs. Naudojami Europos Sąjungos struktūriniai fondai.</p> <p>KK nuomone, yra kažkiek finansavimo, bet kaip visada yra nepakankamai. Valstybės biudžeto finansavimas, pagrindinis pasilieka europiniai fondai ir šiek tiek iš Norvegijos ekonominės erdvės prisideda.</p> <p>RP teigimu, prastas. Finansavimo prioritetai nesutvarkyti. Tikėkimės, kad pradėdamas ruošti integruotas projektas. Jame numatyta biologinės įvairovės išsaugojimo tyrimams ir praktiniams veiksams iš Europos Sąjungos lėšų. Apie 20 mln. eurų 10 metų laikotarpiui. Jeigu pavyks super didelio projekto įgyvendinimas, nevirš formalių ataskaitų rašymu, tai tada yra šansų kad kas nors bus padaryta.</p>
9. <i>Išvardinkite, jūsų nuomone, pačias svarbiausias Lietuvoje įgyvendinamas biologinės įvairovės išsaugojimo priemones?</i>	<p>EV nuomone, viena priemonė yra saugojimą užtikrinti įstatymais, kita tobulinti, efektyvinti saugomų teritorijų valdymą ir priežiūrą. Efektyvinti priemonės: šiltnamio efektą sukeliančias dujų išmetimas, įvairūs teršalų limitai. Medžiotojai ir žemdirbiai privalo būti draugais. Leidimai, licencijos.</p> <p>AS pabrėžė finansinius, administracinius.</p> <p>EG sakyčiau tas, kad Lietuvoje vykdomi projektai su</p>

	<p>rūšių atstatymu, vykdomi projektai su buveinių atstatymu ir palaikymu, bandymai su invazinių rūšių kontrole, dedamos nemažos pastangos invazinių rūšių naikinimui.</p> <p>SP teigia, kad yra saugomas biologinės įvairovės kraštovaizdis. Gera teisinė bazė miškų apsaugai. Pelkės apkritai Lietuvoje saugomos labai skrupulingai. Tai vienas dalykas biotopai. Kitas migracijos keliai, veisimosi vietos, gyvūnų apsaugos teisinis reglamentavimas (Medžioklės įst.) – visa tai turi galimybes užtikrinti, kad efektas būtų. Kur yra rečiausios rūšys, kurioms reikia lėšų ir kur reikėtų populiacijų gausinimui ar jų gyvenamųjų teritorijų sutvarkymui, efektyvinimui, kad tos rūšys galėtų tapti gausesnės labai reikia finansavimo.</p> <p>KK nuomone, saugomų teritorijų steigimas ir jų tvarkymas, sistemos sukūrimas, teisinė sistema, teisės perkėlimas į nacionalinę teisę, svarbių gamtinių teritorijų tvarkymas, svarbių buveinių inventorizacija, saugomų rūšių informacinė sistema sukurta, sris vadinama, saugomų rūšių apsaugos darbai, invazinių rūšių kontrolė.</p> <p>RP teigimu, viena iš priemonių informavimas. Pvz., Raudonosios knygos leidimas, buveinių kartografavimo darbas ir viešai prieinamas. Nepadaryta – civilizuotos valstybės turi savo krašto augalijos aprašus. Lietuvoj išleista Lietuvos augalija, pievos, bet nėra specializuotų leidinių, kur būtų aprašyti miškai, pelkės, vandens augalija, smėlynų...</p>
<p>10. Ar, Jūsų nuomone, saugomų teritorijų tinklo plėtra pakankamai efektyvi?</p>	<p>EV – sakyčiau saugomų teritorijų plėtra vyksta pagal galimybes.</p> <p>AS – nepakankamai, kai kalbama apie tinklo NATURA 2000 plėtrą.</p> <p>EG nuomone, tinklas plečiamas. Dabar 17,57 proc. Lietuvos teritorijos.</p> <p>SP manymu, taip, pakankamai efektyvi. Artėjant prie tos ribos, kai surasti vietas naujoms saugomoms teritorijoms tikrai vertoms, kurios biologinei įvairovei galėtų būti svarbios, mažėja. Suvalkija, Aukštaitija, vidurio Lietuvos derlingiausi kraštovaizdžiai surasti naujas vietas saugomoms teritorijoms be galo sunku.</p> <p>KK nuomone, 30 regioninių parkų, 5 nacionaliniai parkai (Aukštaitijos, Dzūkijos, Žemaitijos, Kuršių Nerijos, Trakų istorinis), 6 valstybiniai rezervatai (Čepkelių, Kamanių, Viešvilės, Žuvinto gamtiniai, Kernavės kultūrinis, Vilniaus pilių kultūrinis), NATURA 2000. Taip.</p> <p>RP teigimu, pati plėtra efektyvi. Saugomų teritorijų vertybių pažinimas nepakankamas.</p>
<p>11. Kokios priemonės turėtų prisidėti</p>	<p>EV nuomone, jau išvardinau anksčiau. Žiūrėti 9 kl.</p>

<p><i>prie biologinės įvairovės apsaugos efektyvinimo?</i></p>	<p><i>atsakymą.</i></p> <p>AS – visuomenės švietimo ir administracinės.</p> <p>EG nuomone, toliau turėtume optimizuoti ir plėsti saugomas teritorijas, nes ekonominis spaudimas didėja, tai natūralu, kad saugomos teritorijos optimizuojamos. Toliau dirbti ir plėsti su saugomų rūšių atstatymu, dirbti su buveinių atstatymu ir palaikymu, turime rasti efektyvius mechanizmus kuo ekonomiškiau išlaikyti buveines. Vartojimas. pritaikyti mechanizmus, kur mes galėtume šviesti vartotojus. Pvz. yra projektas žuvies gidą, kur vartotojams nurodome, kurios žuvies išteklių nėra išseikvoti, kad ji nėra ant išlikimo ribos. Vartotojų švietimas ir ugdymas. Tarptautinis prekyba saugomomis rūšimis muitinės darbuotojų švietimas, mokymas. Muitinės darbuotojai turi rasti efektyvius būdus kaip tą kontroliuoti. Invazinių rūšių naikinimas jautriausiose vietose viena priemonė. Turėtų būti prioritezacija į didžiausius į šaltinius į židinius. Pvz., sosnovskio barsčio didžiausi sažalynai pirmiausia naikinti, o ne didelius gabaliukus. Kita priemonė turėtų būti invazinių rūšių naikinimas daromas saugomose teritorijose. Jautriosiose gamtos požiūriu teritorijose. Tie darbai neturi nutrūkti, turi būti palaikomi, tęstinumas svarbu. Turėtume atlikti rimtą studijų ekosistemų paslaugų ir kartografavimo paslaugų Lietuvoje, o tada bandyti identifikuoti tų ekosistemų paslaugų rūšis ir tipus, kuriems gresia tam tikros grėsmės arba degradacija kažkurioje kryptyje ir tada žiūrėti, ką daryti, kur kokių palaikomų priemonių reikia, ar teisinių, ar mechaninių, ar finansinių, ar kitokių.</p> <p>SP teigia, kad viena – tai būtų politinė, administracinė ir finansinė. Labai svarbus švietimas ir auklėjimas, mokymo programų derinimas prie šio tikslo. Nes kultūringa visuomenė gali atlikti tą, kam visai nereikia finansavimo. Brandi ir išmani visuomenė gali padaryti tokius darbus.</p> <p>KK nuomone, moksliniai tyrimai ir tų pasiūlymų įgyvendinimas ir parengtų planų tvarkymo įgyvendinimas. Valstybės politikoje prioritetu nustatymas.</p> <p>RP teigimu, saugomų teritorijų sistema skirta biologinės įvairovės išsaugojimui natūroj t.y. in-situ, tai nepakankamai turim išvystę ex-situ, t.y. dirbtinėj aplinkoj. Pvz., Lenkija turi savo sėklų saugyklas Antarktidos ledyne, Norvegija Špicberge... Išsaugojimas yra efektyvus, pvz., specializuotoj aplinkoj, botanikos sodai, zoologijos arba ypač vertingų augalų kolekcijos Kėdainių raj. Kaltenio kolekcija...</p>
<p><i>12. Ar, Jūs manote, kad klimato kaitos</i></p>	<p>EV nuomone, be abejo turi.</p>

<p><i>pokyčiai turi įtaką biologinės įvairovės išsaugojimui?</i></p>	<p>AS – be abejo. EG taip. SP taip, žinoma. Tik nesupaprastinkim. Klimato kaita nevyksta taip greitai kaip kažkas įsivaizduoja. Gamtoje daug cikliškumo, šiltėjimo, šaltėjimo ciklai, saulės apšviestumo intensyvumo pokyčio kitimo ciklas. Gamtoje visada vyko, vyksta pokyčiai, nes nekinta tikrai negyva gamta. KK nuomone, taip. RP teigimu, turi ir turės. Nedramatizuoju. 16-17 a. buvo mažasis Europos ledynmetis. Dėl klimato pokyčių. Sutapo su Lietuvos valstybės suirimu. Kodėl? Pasikeitė ūkininkavimo sąlygos iki to augintos veislės pradėjo nebetikti. Turim mokėti gyventi besikeičiančioj aplinkoj. Yra ir problema, bet ir tam tikras iššūkis. Jei sugebėsime reaguoti, tai... Pvz., eglynai po truputį džiūsta, tai jei mūsų klimatas išils, tų eglynų neliks, vietoj jų kas nors kitas gali augti.</p>
<p><i>13. Jei klimato kaitos pokyčiai įtakoja bioįvairovės išsaugojimą, tai, Jūsų nuomone, kokie svarbiausi aspektai?</i></p>	<p>EV nuomone, klimato kaitos pagrindinis indikatorius – vidutinės temperatūros kilimas. Pakeičia vandens garinimo greitį, vandens kiekį. Šitie pokyčiai vienoms rūšims gali būti labiau naudingi, kitoms – žalingi. Dirvožemiai buvę šlapi, tampa sausi. Per kurį laiką gali pasikeisti augmenija. Sakysim, temperatūra pakyla daugiau atsiranda lapuočių medžių. AS – temperatūra ir drėgmė. EG sakytų taip, keičiasi medžių rūšys. Svarbiausias faktorius, t.y. jeigu keisi miško struktūra, bus akivaizdūs pokyčiai į visas biologinės įvairovės komponentus. Keičiasi mūsų pelkės. Tai turi didžiulę įtaką biologinei įvairovei, pelkių buveinių sudėčiai, pelkių ekosistemai. Keičiasi vandens lygio svyravimo ciklai, tai turi vėl įtaką mūsų vandens ekosistemai ir ekosistemoms susijusioms su vandeniu, t.y. pelkių ekosistemoms tame tarpe ir miškams. SP nuomone, ne pokyčiai įtakoja biologinės įvairovės išsaugojimą. Biologinė įvairovė turėtų visa laiką prisitaikyti prie klimato kaitos pokyčių arba vykti kartu. Jeigu klimatas keisis ir įvyks kažkokie pokyčiai biotopuose, tai lygiai taip pat iš lėto reaguodama turėtų prisitaikyti biologinė įvairovė. Tik tada galima bus kalbėti apie darną, jei nesugebės kažkas prisitaikyti, žinoma, biologinė įvairovė drastiškai turės keistis. KK nuomone, keičiasi rūšys ir keičiasi buveinės, susidaro naujos rūšys, keičiasi rūšių sudėtis, atsiranda sąlygos plisti naujoms ligoms, invazinių rūšių plitimas, susidaro pavojingos sąlygos. RP teigimu, reikėtų žiūrėti kaip elgiasi ribinio paplitimo rūšys, kurių arealai yra šiauriau ir kas</p>

	<p>darosi su jomis kai klimatas šyla. Taip pat žiūrėti, kad darosi su pietinėmis rūšimis, kurios dėl besikeičiančio klimato pradeda atsirasti pas mus. Sakysim, kormoranai, praeity jų mažiau ar virbės beveik neliko, jos daugiau šiaurinių sąlygų. Jas stebėti, tada ieškoti būdų ar išsaugoti, ar tartis su kaimynais, kad šie saugotų.</p>
<p>14. Kaip manote, kokių priemonių reiktų imtis, norint sumažinti nepalankų poveikį biologinei įvairovei išsaugoti?</p>	<p>EV nuomone, yra priemonės politinės-teisinės. Turint politinę valią, reikia teisinio aspekto. Paskui yra administraciniai gebėjimai ir resursai: kiek sugeba tą apsaugą administruoti. O paskui yra švietimo-auklėjimo priemonės.</p> <p>AS nuomone, visuomenės ir valdžios supratimas, kad nors klimato kaita sulaukia daug žiniasklaidos dėmesio, vienu esminiu požiūriu biologinės įvairovės nykimas yra netgi rimtesnė grėsmė. Taip yra todėl, kad kai kurios ekosistemos sunyksta taip, kad jų atkurti nebeįmanoma – jos išnyksta visam laikui. Tam reikia ženkliai mažinti pramonės atmosferos taršą bei metano sklaidą.</p> <p>EG manymu, jau perėjau per konvencijos tikslus, tad nesikartosiu.</p> <p>SP nuomone, kad visuomenės sąmoningumas. Sąmoninga visuomenė gali sumažinti taršą, atliekų išmetimus iki 95 proc., kurie perdirbami, šiluminį poveikį, šiltnamio dujų išmetimus sumažinti. Turi būti ne prievarta. Prie žmonių veiklos turėtų būti derinama ir valstybės politika.</p> <p>KK nuomone, taršos mažinimas, saugomos teritorijos, invazinių rūšių kontrolė, teisingos strategijos numatymas, subalansuota plėtra, tausūs išteklių naudojimas, žemės ūkio chemizacijos stabdymas, racionalus (miško, žuvų) išteklių naudojimas ir atstatymas, teritorijų (pievų) tvarkymo darbai, apgalvotas žemės gelmių (durpynų, skalūnų dujų) panaudojimas, urbanizacija, statybos, renovacija, turizmo plėtra, intensyvus kaimo turizmas kenkia gamtai (trikdymas, plaukiojimas valtimis ežeruose).</p> <p>RP teigimu, visų (administracinių, teisinių, ekonominių, politinės valios) specialus veikimas.</p>
<p>15. Ar, Jūsų nuomone, kad darnus vartojimas ir gamyba, švari energijos gamyba (t. y. tokia energijos gamyba, kai į aplinką išmetama nedaug teršalų, įskaitant ir šiltnamio efektą sukeliančias dujas), pagerins bioįvairovės išsaugojimą?</p>	<p>EV nuomone, žinoma, kad pagerins. Žiedinė ekonomika, paskutinis sumanymas, mums sukurs naują kokybę.</p> <p>AS – be abejo.</p> <p>EG nuomone, taip.</p> <p>SP – žinoma, taip. Teršalų mažinimas ir šiltnamio efektą sukeliančios dujos. Užtikrins natūralų egzistavimą. Jei gerai jaučiasi, tai kaip ir saugoti nereikia, bet tik tada, kai mes žinome, kad negresia jokios poveikio formos.</p> <p>KK teigia, kad taip, pagerins, bet nepagerins, pvz.,</p>

	<p><i>energijos gamyba biologinės įvairovės išsaugojimo hidroelektrinių statyba. Tai trikdis žuvims, jų nerštui, buveinių pasikeitimas, gyvenimo sąlygų pasikeitimas, pažeidimai hidroelektrinių statyme.</i></p> <p>RP teigimu, taip, bet žmonių skaičiaus didėjimas pasauliniu mastu, ką bedarytumėm vis vien didins neigiamą poveikį aplinkai. Pusiausvyros palaikymas sugebėjimas įvertinti, numatyti limitus nuo kada prasideda arba yra pavojus, kad prasidės negrįžtami pokyčiai, tai padėtų.</p>
<p>16. Ar Lietuvoje priimti aplinkosaugos strateginiai dokumentai (programos, planai) padeda keisti jau susiformavusius vartojimo įpročius?</p>	<p>EV nuomone, ne, man tai ne. Kadangi aš pats su gamta draugiškai, tai...</p> <p>AS – kažkiek prisideda prie visuomenės informavimo ir skatina žmonių sąmoningumą. Reikėtų plačiau visuomenei pristatyti Lietuvos 2011-2020 strateginį biologinės įvairovės išsaugojimo planą, jo tikslus ir svarbą.</p> <p>EG interpretuoja šį klausimą taip: nes programos, planai dažnai rodo tik kryptis, yra orientacinio pobūdžio. Aš sakyčiau, ar priimti aplinkosaugos teisiniai dokumentai reglamentuojantys dokumentai padeda keisti susiformavusius vartojimo įpročius? Sakyčiau, taip. Pvz., užstato už taros įvedimas. Jis nėra strateginis dokumentas, čia buvo teisinis dokumentas, reglamentuojantis, įpareigojantis visus gamybininkus, kurie savo produktus pilsto į tarą susikooperuoti ir tai padėjo keisti įpročius.</p> <p>SP nuomone, ir taip, ir ne visai. Ne visai, paaiškinu: tai nuo teisinio valstybės iki namų buitinio lygio labai sunku suderinti, nes žmonės turi patys suprasti, kodėl jie tą daro. Tai turi tapti norma.</p> <p>KK teigia, kad nežinanti. Greičiau ne.</p> <p>RP teigimu, nuolatinis procesas: keisti ir keistis. Vartojimo įpročiai keičiasi.</p>
<p>17. Kaip Lietuva vykdo ekosistemų, natūralių buveinių ir populiacijų apsaugą jų gamtinėse sąlygose?</p>	<p>EV nuomone, vykdo pagal galimybes. Kadangi tai ne prioritetas, tai vykdymas yra nepakankamas. Apsauga, manau, yra nepakankama.</p> <p>AS – nėra pakankamai aktyvi steigiant saugomų teritorijų NATURA 2000 tinklo plėtrą.</p> <p>EG nuomone, kol mes turime Europinių pinigų vykdoma gan neblogai.</p> <p>SP teigimu, tai yra per saugomas teritorijas, per jų steigimą, priežiūrą. Veikianti kraštovaizdžio apsaugos visateisinė sistema dabar reglamentavusi viską. Bet kokia žemėnaudą, želdinių apsaugą, dirvožemio keitimą, bet koks aplinkos keitimas įvertinamas pagal galiojančią teisinę bazę, todėl, manau, populiacijos apsaugos truputį silpniau, teisinė bazė gerai, bet įgyvendinimas – dėl finansinių dalykų, dėl specialistų trūkumo vietose.</p> <p>KK teigia, kad saugomų teritorijų steigimas, saugomų rūšių apsauga, gamtotvarka, saugomų</p>

	<p>rūšių informacinė sistema, kuria naudojasi ypač miškininkai, ūkio subjektai, atlikdami poveikio aplinkai vertinimą, saugomų rūšių ir teritorijų teisiniai dokumentai.</p> <p>RP teigimu, kaip pievas išsaugoti. Pašarų nebereikia, tai jei ten kur yra pievos, o jose kaip taisyklė didelė biologinė įvairovė, kvadratiniam metre keliasdešimt rūšių, tai jei pievų netvarkysim, nešienausim, jos apaugs mišku ir biologinė įvairovė pasikeis, pavirs miško rūšių įvairove. Tai jei prarasime visas pievas, nebeliks pievose biologinės įvairovės. Prieš 30 metų intensyviai sausinom žemes, sunaikinom daugybę pelkių, žemapeklių, paežerių su visa ten buvusia įvairove. Lietuvoje gali viskas virsti mišku, jei nieko nedarysim. Pelkių išsaugojimas svarbu.</p>
<p>18. Kaip manote, ar biologinės įvairovės monitoringo programa tinkamai parengta ir ar pakankamai efektyviai įgyvendinama?</p>	<p>EV neturiu nuomonės.</p> <p>AS – specifinės tokios programos nėra tai sudedamoji dalis Valstybinės aplinkos monitoringo 2011-2017 metų programos. Sudėtingiau su įgyvendinimu: vis atsiranda įvairių trikdžių.</p> <p>EG nuomone, tinkamai parengta. Gal ne visai efektyviai įgyvendinama.</p> <p>SP nuomone, tikrai nėra pakankama. Principai pradžioje rengti, bet jie apima nedidelę biologinės įvairovės dalį. Darbai daromi, bet turėtų būti platesni, didesni.</p> <p>KK teigimu, monitoringo programos komponento įgyvendinimui reikia labai daug lėšų, ir todėl šią programą tinkamiau parengti ir efektyviau įgyvendinti, jeigu būtų daugiau lėšų ir daugiau vykdymo. Kas yra pakankamai, mes nežino to lygio, nes vykdoma kiek įmanoma geriau.</p> <p>RP teigimu, šiais metais su mokslininkais yra parengę biologinės įvairovės monitoringo programą ir stebėjimo sistemą. Metodikos yra. Vykdytas sudėtingiau. Kai kurie tiek sudėtingi, kad reikia mokslinės kvalifikacijos tam vykdymui. Problema ta, kad monitoringą mes suprantam kaip stebėseną, tačiau tai yra analizė, prognozė ir reikia teikti siūlymus valdymui. Silpnoji pusė – analizė ir prognozė.</p>
<p>19. Kokių skatinimo priemonių reiktų imtis, siekiant geriau apsaugoti biologinės įvairovės komponentus?</p>	<p>EV nuomone, priemonės visokios. Gali būti finansinės, mokomosios-auklėjimo priemonės.</p> <p>AS – aktyviau ir individualiai skatinti aplinkosaugos tarnautojus, susijusius su biologinės įvairovės išsaugojimu.</p> <p>EG mano, pirmiausia skatinimo priemonių reiktų imtis per kaimo plėtros programą, čia yra žemės ūkio ministerijos kompetencija, ten galima numatyti labai daug skatinimo priemonių ūkininkams. Problema, aišku, kad ūkininkai ne visada noriai</p>

	<p><i>imasi tas priemones įgyvendinti, nes nori intensyvinti žemės ūkį, kad pasiekti Švedijos, Vokietijos lygį – tai daugiau chemijos, daugiau traktorių, tvartų, o ne ten kažkokių pievų ar pan., bet skatinimo priemonės, mano požiūriu, geriausia kompensacija, finansinės už tam tikras savanoriškas iniciatyvas. Aplinkos ministerija galėtų kažkokį finansinį mechanizmą įvesti už teigiamas iniciatyvas, pvz., skatinti privačių draustinių steigimą miškuose pagal tam tikras programas pievose, pelkėse. Tik klausimas: iš kur gauti pinigus ir kas administruos visa tai?</i></p> <p>SP nuomone, skatinimo priemonės neturėtų būti finansinės ar koks. Turėtų būti moralinis, kultūrinis, visuomenės įvertinimas, negalvokime, kad bus atlyginta, pagrindinis atlygis ir yra, kad viskas bus gerai. Žmones to reikia mokyti ir turi būti nederbtina.</p> <p>KK teigimu, švietimas. Kad už kiekvieną apribojimą būtų kompensuojama vienomis ar kitomis priemonėmis, nebūtinai pinigine išraiška.</p> <p>RP teigimu, nuosekliau kompensuoti žemių savininkams už jų veiklos apribojimą arba už tai, kad jie negauna kokio nors pridėtinio produkto ar gauna mažesnę, jei rūpinasi biologinės įvairovės išsaugojimu. Antras dalykas – visuomenės švietimas. Ugdyti.</p>
<p>20. <i>Kaip Jūs manote, ar atskiras rūšis gali žmonės naudoti savo poreikiams tenkinti (maistui, egzotiniams poreikiams, komerciniais tikslais)?</i></p>	<p>EV nuomone, žinoma gali naudoti ir naudoja.</p> <p>AS nuomone, jau naudoja.</p> <p>EG atsakymas taip. Tol kol mes naudodami tas rūšis negrasiname, kad bus pažeistas tų rūšių populiacijos balansas., kad jos nepradės nykti. Kai suardomas populiacinis balansas. pasiekama kritinė riba, tada turi įsijungti teisiniai mechanizmai, kai išvis uždraudžiamas tos rūšies naudojimas. Pvz. su vilku turi būti nustatyta populiacija Lietuvoje, kas yra daroma, daromos apskaitos, jei matome, kad sumažėjo ir jų turim iki 200-300 individų, pasiekama kritinė populiacijos riba, turime liautis medžioti. Kai yra aiškiai apibrėžtas teisinis mechanizmas, daromos apskaitos, kvotų išdavimas.</p> <p>SP nuomone, žinoma, taip ir sėkmingai daro. Yra kai kurių rūšių pakankami išteklių. Kiek tai gali būti komercija? Visiškai natūralios gamtos mes neturime, daugiau mažiau ji yra pažeista, kai kur labai pažeista žmogaus, tai mes turime be galo jautriai įvertinti savo galimybes. Pvz., toks nekaltas grybavimas, jis turi pašalinį poveikį, nes tai yra gyvūnų veisimosi metu, jų trikdymas, baidymas, žūsta jaunikių, lizdų suteršimas.</p> <p>KK teigimu, visą laiką naudojama. Turi būti atsižvelgiama, kad tos rūšies populiacija išliktų gyvybinga, negalima pereikvoti. Išskyrus invazines rūšis, kurios turi būti naikinamos.</p>

	<p>RP teigimu, gali ir daro. Bet vartoti tik išvengiant rūšies praradimo.</p>
<p>21. Kokia, Jūsų nuomonė, dėl invazinių ir svetimžemių rūšių neigiamo poveikio kitoms vietinėms rūšims?</p>	<p>EV nuomone, kai kurios invazinės rūšys naudojamos maistui ir nėra labai kenksmingos, bet yra tokių labiau kenksmingų, pavojingesnių. Rasti priemonių invazinėms rūšims naikinti. Svarbus reguliavimas.</p> <p>AS nuomone, reikia būti aktyvesniems vykdant invazinių rūšių naikinimo politiką.</p> <p>EG nuomone, daro neigiamą poveikį.</p> <p>SP teigia, kad invazinės ir svetimžemės rūšys, kurios yra dažniausiai žmogaus veiklos produktas, daug kas įvežta tikslingai, kitos nevalingai, tai vietinėms rūšims labai pavojinga, nemažai tokių rūšių nukentėję, kai kurios yra išnykę, sakykim europinė audinė dėl kanadinės audinės įveisimo visoje Europoje išnyko. Žmonėms reikia suformuluoti ir išmokyti suprasti invazinių rūšių poveikio svarbą. Be galo pavojingos, būtinas jų reguliavimas, gausos naikinimas turi būti labai greitai įgyvendinama priemonė.</p> <p>KK teigimu, naikinti, ypač invazines.</p> <p>RP teigimu, atvežtos žmonių - paplis invazinės rūšys ir sunaikins vietines. Jas reikia naikinti visom priemonėm. Pvz., uosialapis klevas palei Nerį iki Jonavos auga. Ar gali atsisakyti? Ne, negali atsisakyti svetimžemės rūšies. Reikėtų pirmenybę teikti toms rūšims, kurias pasodinai ir žinai, kad jos neplis. Veimutinė pušis atvežta iš Amerikos, auginama, bet ji neplinta savaime.</p>
<p>22. Kokios, Jūsų nuomone, yra svarbiausios invazinių ir svetimžemių rūšių grėsmės vietiniams gyvūnams ir augalams?</p>	<p>EV nuomone, naikina vietines, atima maistą, užima vietą. Atsirandančios naujos rūšys neturi priešų labai greitai ir agresyviai plinta.</p> <p>AS – mažina vietinių rūšių arealus ir paplitimą. Aplinkosaugininkams derėtų ne tik sudarinėti Invazinių rūšių monitoringo planus šioms metams, bet ir numatyti invazinių rūšių sklaidos mažinimo priemones.</p> <p>EG nuomone, invaziniai augalai, Sosnovskio barštis, kaip kanadinė rykštenė, kaip mažaziedė sprigė, kaip bitinė sprigė, pirmiausia, jos nerealiai išsiplečia ir uždominuoja, tai tiesiog kitus nustelbia. Pasidaro monorūšinė danga, niekas nebegali augti. Kardinaliai pakeičia nusistovėjusių biologinę įvairovę. Pvz., lubinas paima iš oro azotą, sugeba pasisavinti. Pasitręšia pats save. Auga nederlingose pievose, jose maistmedžiagių trūkumas. Pirmiausia, trūksta fosforo ir azoto. Kadangi lubinas geba iš oro azotą pasisavinti, tai jis kietesnis nei visos kitos rūšys. Pasitręšia, nustelbia kitus augalus, pakeičia maistmedžiagių balansą nederlingoje vietoje, pakeičia ekosistemą. Tokie pakeitimai, kurie keičia iš principo, viską apverčia aukštyn kojom iki cheminio</p>

	<p>lygmens, nėra pageidautini. Pvz., meškėnas irgi labai stipriai pakeis ekosistemas, nes yra labai gabus plėšrūnas, sugeba manipuluodamas savo letenėlėm įkišti leteną ten, kur kiaunė, kanadinė audinė neįlenda. Meškėnas mažins mažosios faunos skaitlingumą, keičia ekosistemą, sumažės bestuburių, geldelių, kurios atlieka tam tikrą funkciją ekosistemoje.</p> <p>SP teigia, kad labai daug. Konkurencija, teritorijos užėmimas, išstūmimas, kai svetimžemė ar invazinė rūšis užneša susirgimus, kuriems patys yra atsparūs, gali būti kryžminimosi, kurie labai pavojingi vietinių genetikai.</p> <p>KK teigimu, konkurencija dėl maisto išteklių, dėl teritorijos, vietos po saule, ligų pernešimas (rainuotasis vėžys atsparus marui, o mūsų plačiažnyplis ne, platina ligas), užima buveines, išstumia, išnaikina vietines rūšis.</p> <p>RP teigia, kad užima teritoriją. Spontaniškas plitimas, sunaikinant natūralios augalijos natūralias buveines, pvz., Sosnovskio barštis.</p>
<p>23. Ar Jūs pritariate invazinių ir svetimžemių rūšių reguliavimo drastiškų priemonių taikymui? Ir kokiams?</p>	<p>EV nuomone, pritaria, fiziškai pašalinti.</p> <p>AS – pritariu. Tik jos nėra labai efektyvios dėl finansavimo stokos ir kitų priežasčių. Tai matyti iš nelabai sėkmingo Sosnovskio barščio augimviečių mažinimo vajaus.</p> <p>EG teigia kad invazyvios rūšys turi savybę greit plisti, daryti labai kardinalius pokyčius ekosistemoje, t.y. turi invazyvumo požymį. Svetimžemės rūšys mažiau agresyvios, nesugeba keisti kardinaliai ekosistemą. Pvz., kanadinė audinė stambesnė agresyvesnė, ji išnaikino europinę audinę. Europinė audinė kaip rūšis išnyko. Naikinimas – viena priemonių. Civilizuotai vadinama reguliavimas. Nematau kitų alternatyvų, galiu pritarti, galiu nepritarti, bet nematau kitų alternatyvų. Pvz., Sosnovskio barsčiui naikinti nėra efektyvių priemonių.</p> <p>SP nuomone, taip iš tikro. Taikydami drastiškas priemones, neturėtume naudoti pavojingas chemines medžiagas, nepakenkiant vietinių rūšių populiacijoms. Drastiškos priemonės pirmiausia turėtų būti skirtos invazinių rūšių reguliavimui.</p> <p>KK teigimu, pritaria. Naikinimas. Visi leistini Medžioklės taisyklių būdai ir humaniški būdai.</p> <p>RP nuomone, pritaria drastiškom priemonėm. Reikėtų žiūrėti prioritetų: ar žmonių mažėja, dirbti nėra kam, tai labiausiai invazines, labiausia vietą užimančius individus, rūšis reikia naikinti, o nedaryti imitacijos, kad mes kovojame.</p>
<p>24. Jūsų nuomone, kokios yra skatinimo priemonės didinti visuomenės</p>	<p>EV nuomone, pritaria auklėjimo programoms.</p> <p>AS – visuomenės švietimas, mokymai, paskaitos</p>

<p><i>susidomėjimą biologine įvairove?</i></p>	<p><i>seminarai ir kt. Nuo visuomenės požiūrio ir elgsenos daug kas priklauso.</i></p> <p>EG teigia, kad yra dvi skatinimo priemonės. Viena – tai priminti žmonėms per ekosistemų paslaugas. Priminti, kad nieko už dyką negaunate. Pvz., dirvožemyje įvairių mikroskopinių organizmų, kurie atsakingi už kompostavimą, sliškai atlieka savo funkciją, išvažiuojame pailsėti į mišką, prie ežero – tai ekosistemos paslaugos, mes gauname ekosistemos paslaugas, pradedant maistu, baigiant poilsiu, estetiniu pasigėrėjimu ir t.t. sakyčiau biologinė įvairovė reiktų komunikuoti per ekosistemų paslaugas.</p> <p>SP nuomone, kad klausimas labai svarbus, bet su tuo reikia labai atsargiai elgtis. Tai neturi tapti žmonėms verslo, pelno objektu, didžiavimosi prieš kitus objektu. Tai turėtų tapti visuotine norma. Tada be skatinimo leis atlikti biologinės įvairovės apsaugos didelius darbus. Gamtoje pats pavojingiausias dalykas yra akcijos, padaromas vieną kartą geras darbas, o vėliau užmirštama. Tik gyvensena, kuri visą laiką vienoda, vienoda reakcija į poveikį gamtai, į priemones, į jų efektyvumą gali turėti teigiamus rezultatus.</p> <p>KK teigimu, švietimas, įdomūs straipsniai, reportažai, televizijos laidos, naujų specializuotų gamtai skirtų laidų rengimas, nuolatinis, intensyvesnis mokyklose darbas.</p> <p>RP teigia, kad švietimas, visokie konkursai, sugebėjimas parodyti biologinės įvairovės svarbą žmogui. Svarbu nepaleisti kontrolės iš savo kiemo.</p>
--	---